

Hankejulkaisu hankintojen
vastuullisuuden, huoltovarmuuden ja
energiaomavaraisuuden lisäämisestä
pelastustoimessa.

VASARA – hanke,
Pelastuslaitosten hankintojen
vastuullisuusarviointityökalu (EAKR 2024-2025)

Teija Sukusaari

Kuvailulehti

Julkaisija	Satakunnan Pelastuslaitos/ VASARA-hanke		Julkaisu päivä:
Tekijä	Teija Sukusaari		
Julkaisun nimi	Hankejulkaisu hankintojen vastuullisuuden ja energiaomavaraisuuden lisäämisestä.		
Sivumäärä	84	Kieli	suomi
Tiivistelmä Satakunnan pelastuslaitoksen koordinoima VASARA-hanke (1.9.2024 – 31.10.2025) keskittyy pelastuslaitoksien hankintatoiminnan kehittämiseen erityisesti vastuullisuuden ja riskienhallinnan näkökulmasta. Hankkeen välillisinä tavoitteina on edistää pelastustoimen energiaomavaraisuutta paloasemakiinteistöjen energiatehokkuuden huomioimisella hankintojen kautta. Julkisille hankinnoille asetetaan paljon odotuksia verovarojen käytön osalta. Huomioimalla kestävä kehityksen periaatteet ja vastuullisuuden näkökulmat hankinnoissa, pelastustoimi osoittaa toimivansa kansallisten linjauksien, virkavastuun ja toimialakohtaisten periaatteidensa mukaisesti. Pelastustoimen hankinnoilla on mahdollista vaikuttaa toimialan sekä toimialaa koskevien markkinoiden kehittymiseen. Hankkeen tavoitteena on tuottaa tutkimukseen perustuvia tukiratkaisuja, joiden avulla pelastuslaitokset voivat kehittää hankintatoimintaansa. Hankkeen päätuotoksena toimiva hankejulkaisu luo yleisen tason katsauksen kestävä kehityksen periaatteisiin, julkisiin hankintoihin sekä pelastustoimen hankintatoimintaan ja siihen vaikuttaviin näkökulmiin. Hankejulkaisun tarkoituksena on toimia tietopohjana ja kehitystoimintaa tukevana dokumenttina, jonka avulla voidaan edistää pelastustoimen hankintaosaamista enemmän vastuullisuus- ja riskienhallintänäkökulmia huomioivaksi. Tavoitteellinen kehitystyö vaatii kuitenkin toimialakohtaista strategista suunnittelua ja toimintalinjojen asetantaa, poikkitieteellistä lisätutkimusta sekä yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että pelastustoimen hankintojen vastuullisuutta on mahdollista kehittää useasta näkökulmasta, vaikka kehitystyön kannalta on olemassa myös paljon kestäviä hankintoja estäviä tai hankaloittavia haasteita. Esimerkiksi pelastustoimialan investointien ohjaus, hankintojen erityistarpeet sekä hankintojen ensisijaiset tavoitteet mm. turvallisuuden ja toiminnan turvaamisessa luovat omat haasteensa kestävä kehityksen edistämiseksi hankinnoissa. Myös alakohtaisten markkinoiden kyvykkyys vastata vastuullisuuteen liittyviin vaateisiin on kehitysasteella, mikä tulee ottaa huomioon hankintojen määrittelyssä ja toimittajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Pelastustoimen hankintojen kehittämisen tulee olla strateginen tavoite, johon saadaan sitoutettua hankintoja tekevät sekä johto. Kehittämistyötä tulee tehdä pienin askelin siten, että kestävyystoimet saadaan pysyväksi osaksi hankintatoimintaa. Vastuullisuus on teemana kaikkia toimijoita ja tahoja yhdistävä, ja sen edistämiseksi tulee tehdä yhteistyötä valtakunnallisella tasolla, jotta tuleville sukupolville voidaan turvata hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä julkaisu on laadittu osana Satakunnan pelastuslaitoksen koordinoimaa Vasara-hanketta. Julkaisun sisällöstä vastaa tiedon tuottaja, eikä tekstisisältö välttämättä edusta hankkeen koordinoinnista vastaavan organisaation näkemystä.			

Sisällys

1 Johdanto	5
1.1 Rajaukset	6
1.2 Hanketuotoksien hyödynnettävyys	6
1.3 Kysely pelastuslaitoksien hankintatoiminnasta	7
Käsitteet	8
Lyhenteet	10
OSA I Vastuullisuuden huomioiminen pelastustoimen hankinnoissa	11
2 Kestävä kehitys	12
2.1 Kestävän kehityksen periaatteet	12
2.2 Vastuullisuus käsitteenä	14
3 Julkiset hankinnat	15
3.1 Julkiset hankinnat ja niiden periaatteet	15
3.2 Julkisten hankintojen kansalliset tavoitteet	18
3.3 Hankintalaki ja kestävät hankinnat	20
4 Hankintatoiminta pelastustoimessa	21
4.1 Pelastustoimen hankintatoiminnan periaatteet	21
4.1.1 Pelastustoimen yhteishankinnat	23
4.2 Hankintojen strategiset linjaukset pelastustoimessa	26
4.3 Hankintojen rahoittaminen	28
4.3.1 Pelastustoimen laskennallinen rahoitus ja investoinnit	28
4.3.2 Investointituki	30
5 Vastuullisuuden näkökulmat hankintatoiminnassa	32
5.1 Vastuulliset hankinnat	32
5.2 Taloudellinen vastuullisuus	33
5.3 Ympäristövastuullisuus	36
5.3.1 Ympäristösertifikaatit, -merkit ja järjestelmät	38
5.4 Sosiaalinen vastuullisuus	42
5.5 Innovaatiot hankinnoissa	44
6 Toimintamallit vastuullisuuden huomioimiseksi hankinnoissa	45
6.1 Hankintojen nykytilan tarkastelu	45
6.2 Johtaminen sekä strateginen ohjaus hankinnoissa	46
6.3 Vastuullisuusarviointityökalu	48
OSA II Varautuminen ja huoltovarmuus hankinnoissa	49
7 Hankinnoissa varautuminen	50
7.1 Varautuminen osana hankintojen riskienhallintaa	50

7.1.1	Kriittiseen infrastruktuuriin liittyvät hankinnat.....	54
7.2	Hankintojen riskienhallinta	58
7.2.1	Sopimuksellinen varautuminen.....	62
OSA III	Energiaomavaraisuuden kehittäminen.....	64
8	Energiaomavaraisuus pelastustoimessa	65
8.1	Energiaomavaraisuuden merkitys.....	65
8.2	Energiaomavaraisuuden kehittäminen	69
8.2.1	Paloasemakiinteistöjen energiatehokkuus.....	71
8.2.2	Kokeilut ja referenssikohteet.....	74
9	Johtopäätökset	75
9.1	Pelastustoimen hankintatoiminta.....	75
9.2	Vastuullisuus pelastustoimen hankinnoissa	75
9.3	Kehitysehdotukset	79
Liite 1		83
Liite 2		84

1 Johdanto

Pelastuslaitosten hankintojen vastuullisuusarviointityökalu – hanke (VASARA) on Satakunnan pelastuslaitoksen koordinoima hanke, jonka tavoitteena on kehittää pelastuslaitoksien hankintaosaamista ja -prosesseja erityisesti vastuullisuuden ja riskienhallinnan näkökulmasta. Hanke on toteutettu Euroopan aluekehitysrahaston osarahoittamana, ja rahoittajana on toiminut Satakuntaliitto.

Hankkeen pääteemoina toimivat kestävät julkiset hankinnat, riskienhallinta ja varautuminen hankinnoissa sekä energiaomavaraisuuden ja -tehokkuuden edistäminen pelastustoimessa. Hanke pyrkii tarjoamaan konkreettisia työkaluja ja toimintamalleja hankintoihin, jotka tukevat osaltaan vastuullisia valintoja, riskienhallintaa sekä toiminnan jatkuvuutta häiriötilanteissa. Tavoitteena on yhtenäistää toimintamalleja Hankinta Suomen toimenpideohjelman sekä kansallisen julkisten hankintojen strategian kanssa.

Pelastustoimen hankintojen ensisijainen tehtävä on tukea pelastuslaitoksien päivittäistä toimintaa ja turvata palvelujen saatavuus. On kuitenkin tärkeää tiedostaa, että hankinnoilla on välillisiä ja välittömiä vaikutuksia yhteiskuntaan ja ympäristöön. Tekemällä vaikuttavia hankintoja voidaan vaikuttaa positiivisesti yhteiskunnan kannalta tärkeisiin aihealueisiin kuten esimerkiksi ilmastonmuutokseen ja päästökehitykseen, ympäristön tilaan sekä sosiaalisen vastuullisuuden näkökulmiin. Myös julkisten varojen taloudellinen käyttö korostuu hyvinvointialueiden kiristyneessä taloustilanteessa.

Pelastustoimen toimintaperiaatteet nojautuvat vastuullisuuteen ja vastuulliseen toimintaan, minkä vuoksi on tärkeää, että pelastustoimi huomioi kestävä kehityksen periaatteet omassa toiminnassaan myös hankintojen osalta. Pelastustoimen hankintayksiköt voivat vaikuttaa toimialan sekä markkinatilanteen kehitykseen huomioimalla vastuullisuusnäkökulmat hankinnoissaan.

Viime vuosien kriisit, häiriötilanteet ja muutokset turvallisuusympäristössä ovat korostaneet varautumisen ja huoltovarmuuden merkitystä myös hankinnoissa. Julkisten hankintojen osalta korostuu tarve ennakoinnille, toimitusketjujen turvaamiselle ja kriittisten resurssien saatavuudelle kaikissa tilanteissa. Riskienhallinta ja sopimuksellinen varautuminen nousevat pelastustoimen hankintatoiminnan kehittämisen kannalta tärkeiksi teemoiksi jatkuvuudenhallinnan näkökulmasta.

Energiaomavaraisuuden lisääminen pelastustoimen palvelutuotannossa tukee varautumista ja huoltovarmuutta erityisesti palveluverkon osalta. Energiansaanti tulee turvata kaikissa olosuhteissa toimialan kriittisten toimintojen ja infran ylläpitämiseksi. Energiatehokkuuden huomioiminen paloasemakiinteistöjen kohdalla tukee energiaomavaraisuutta, on linjassa kansallisen energia- ja ilmastopolitiikan tavoitteiden sekä toimialan huoltovarmuuden kehittämisen kanssa.

Kestävä kehityksen periaatteet huomioivalla toiminnalla pyritään turvaamaan tuleville sukupolville yhtä hyvät tai paremmat toimintamahdollisuudet kuin nykyisillä sukupolvilla on. Kehitystyötä ei näin ollen tehdä pelkästään tämän hetken tarpeisiin, vaan myös tulevaisuuden toimintaedellytysten takaamiseksi.

Euroopan unionin
osarahoittama

Satakunnan pelastuslaitos

1.1 Rajaukset

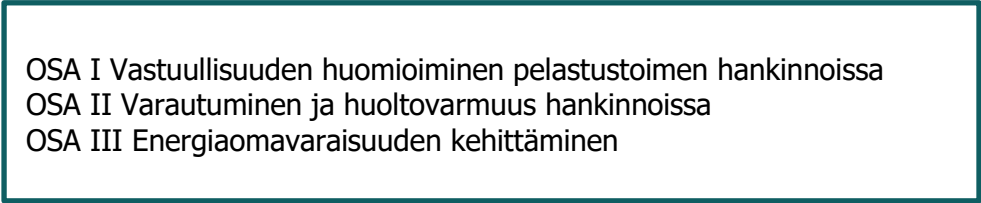
Hankkeessa keskityttiin julkisiin hankintoihin pelastustoimen näkökulmasta. Tarkennettuna hankkeen tutkimustyö pelastustoimen hankintatoiminnan osalta on rajattu koskemaan hyvinvointialueiden pelastuslaitosten hankintatoimintaa. Hyvinvointialueiden pelastuslaitokset tekevät hankintoja hankintalain mukaisina hankintayksiköinä, mikä nosti esiin tarpeen käsitellä aihetta hankintalainsäädännön kannalta. Näkökulma rajaa työstä pois yhdistystoimintaan perustuvien sopimuspalokuntien hankinnat.

Hankintojen näkökulma keskittyy pääosin pelastustoimen kynnysarvot ylittäviin hankintoihin. Hankejulkaisussa esitettyjä näkökulmia voidaan hyödyntää myös kynnysarvot alittavissa hankinnoissa.

1.2 Hanketuotoksien hyödynnettävyys

VASARA-hanke ja sen aikana tuotetut aineistot sekä materiaalit keskittyvät hankintatoiminnan tarkasteluun pelastustoimen hankintojen näkökulmasta. Aineistot sisältävät myös yleisen tason teoriaan pohjautuvia osioita, joita voidaan hyödyntää myös muiden organisaatioiden hankintatoiminnan kehittämisessä.

Hankejulkaisu on ajettu kolmeen osioon kuvan 1 mukaisesti. Teoria osuus luo yleisluontoisen katsauksen kestävään kehitykseen ja vastuullisiin julkisiin hankintoihin sekä pelastustoimen hankintatoimintaan. Hankejulkaisussa käsitellään myös hankintojen riskienhallintaa, joka on osa taloudellista vastuullisuutta. Omana osionaan on myös energiaomavaraisuuden kehittäminen pelastustoimessa, joka osaltaan liittyy taloudelliseen ja ekologiseen vastuullisuuteen sekä jatkuvuudenhallintaan.

OSA I Vastuullisuuden huomioiminen pelastustoimen hankinnoissa
OSA II Varautuminen ja huoltovarmuus hankinnoissa
OSA III Energiaomavaraisuuden kehittäminen

Kuva 1 VASARA-hankkeen julkaisun eri osa-alueet.

Hankkeen aikana laaditun vastuullisuusarviointityökalun tarkoituksena on antaa konkreettisia esimerkkejä vastuullisuuden ja riskienhallinnan huomioimiseksi hankintaprosessin eri vaiheissa. Työkalu on suunnattu pääosin pelastustoimen käyttöön, mutta myös muut organisaatiot voivat hyödyntää sitä soveltuvien osien. Vastuullisuusarviointityökalusta ja sen käytöstä kerrotaan tarkemmin hankejulkaisun kappaleessa 6.3.

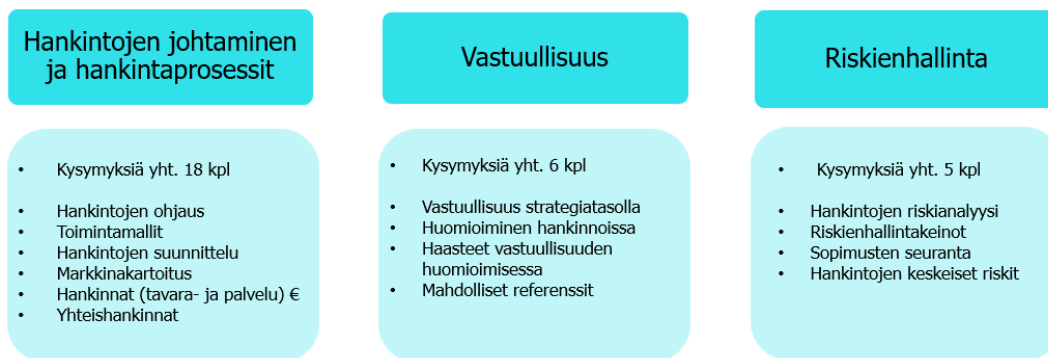
Johtopäätöksiin on tuotu aihekokonaisuuden kannalta tärkeimpiä nostoja havainnoista ja niiden merkityksestä pelastustoimialan näkökulmasta. Teoriaosuutta on peilattu pelastustoimialan hankintatoimintaan ja hankintoihin liittyviin tavoitteisiin.

Hankejulkaisun tarkoituksena on luoda tietopohjaa pelastustoimen hankintatoiminnan kehittämiselle. Julkaisu sisältää viittauksia jo olemassa oleviin julkaisuihin, mikä ohjaa hankintayksiköitä syventävän tiedon hakemiseen. Kukin hankkeen materiaaleja hyödyntävä toimija vastaa materiaalien käytöstä sekä niissä olevien tietojen ajantasaisuudesta ja oikeellisuudesta.

1.3 Kysely pelastuslaitoksien hankintatoiminnasta

Hankkeen aikana laadittiin Webropol-pohjainen kysely koskien pelastuslaitoksien hankintatoimintaa. Kysely lähetettiin kaikille hyvinvointialueiden pelastuslaitoksille, sekä Helsingin pelastuslaitokselle. Vastauksia saatiin yhteensä kahdeksalta hyvinvointialueiden pelastuslaitokselta.

Kyselyn tarkoituksena oli kerätä hankkeessa hyödynnettävää taustatietoa pelastuslaitoksien hankintatoimintaan liittyen. Kysymykset käsittelivät kolmea aihealuetta: hankintojen johtamista ja hankintaprosesseja, vastuullisuutta ja riskienhallintaa (kuva 2). Kysymykset muodostuivat pääosin monivalintakysymyksistä sekä avoimista kysymyksistä.

Kuva 2 Pelastuslaitoksille suunnatun kyselyn sisältö aihealueittain.

Kyselyyn oli mahdollisuus vastata anonymisti siten, että ainoastaan tiedot vastaajan edustamasta pelastuslaitoksesta sekä tehtävänimikkeestä kerättiin. Kyselyyn oli mahdollista vastata joko yksin tai ryhmässä.

Kyselyn tuloksia on hyödynnetty hankejulkaisun taustamateriaalina. Vastauksien otos edustaa noin kolmannelle kaikista pelastuslaitoksista, mikä tulee ottaa huomioon saatujen tuloksien osalta. Kyselyn tuloksista on pidetty erillinen webinaari keväällä 2025.

Käsitteet

CE-merkintä Valmistajan tai maahantuojaan ilmoitus siitä, että tuote täyttää EU:n vaatimukset.

Cleantech-ratkaisu Tuote, palvelu, prosessi tai järjestelmä, joka edistää luonnonvarojen kestävästä käyttöä ja pienentää haitallisia ympäristövaikutuksia.

Code of Conduct Eettinen ohjeistus on kuvaileva dokumentti siitä, mikä on organisaation yhteinen tapa toimia. Perustuu yhteiskunnan vallitseviin arvoihin ja kulttuuriin. Voidaan rakentaa koskettamaan organisaatiota, toimittajaa tai molempia. Vaadittaessa toimittaja sitoutuu omassa noudattamaan ohjeistusta omassa toiminnassaan.

Elinkaariarviointi (LCA) Menetelmä on standardoitu ja se ilmaisee tuotteen potentiaalisia ympäristövaikutuksia elinkaaren ajalta raaka-aineiden hankinnasta tuotantoon, käyttöön, käytöstä poistoon, kierrätykseen ja jätteen.

Hankintatoiminta Hankintatoiminnalla viitataan kaikkeen hankintoihin liittyvään toimintaan organisaatiossa, esimerkiksi hankintojen suunnitteluun, toteutukseen ja sopimushallintaan.

Hiilijalanjälki Tuotteen tai palvelun ilmastovaikutus muunnettuna hiilidioksidiekvivalenteiksi (CO₂ekv). Hiilijalanjäljellä tarkoitetaan yleensä koko elinkaaren hiilijalanjälkeä. Hiilijalanjälkeä voidaan käyttää hankinnan vaikutuksen seurantaan.

Hiilikädenjälki Tuotteesta tai palvelusta syntyvien ilmastohyötyjen summa muunnettuna hiilidioksidiekvivalenteiksi (CO₂ekv). Hiilikädenjäljellä voidaan kuvata myös esimerkiksi positiivista ilmastohyötyä verrattuna tuotteeseen tai palveluun.

Hiilineutraalisuus Tilanne, jossa toiminnan tuottamat ilmastopäästöt ja toiminnan ilmamehän poistamat kasvihuonekaasut (hiilinielut) ovat tasapainossa, jolloin nettoilmastopäästö on nolla. (hiilijalanjälki – ilmastopäästöhyödyt = 0).

Huoltovarmuus Väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömän kriittisen tuotannon, palvelujen ja infrastruktuurin turvaamista normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Innovatiivinen hankinta Innovatiivisilla hankinnoilla tarkoitetaan sellaisen uuden tuotteen tai palvelun hankintaa, joka on kokonaan markkinoille uusi tai aiemmasta merkittävästi paranneltu.

Investointi Pitkävaikutteinen hankinta tai perusparannus, jota ei voida katsoa vain yhden tilivuoden toimintamenoksi.

Julkinen hankinta Tavara, -palvelu- tai rakennusurakkahankinta, joita valtio, kunnat ja kuntayhtymät sekä muut julkisen sektorin hankintayksiköt tekevät julkisilla varoilla oman organisaationsa ulkopuolelta.

Kestävät julkiset hankinnat Julkisia hankintoja, jotka huomioivat hankintojen välilliset ja välittömät vaikutukset yhteiskuntaan ja ympäristöön. Termiä kestävät hankinnat käytetään usein synonyyminä vastuullisille hankinnoille. Kestävissä hankinnoissa toteutuvat kestävä kehityksen kolme keskeistä teemaa yhdessä tai erikseen: ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys.

Kestävä kehitys Kehitystä, jolla turvataan tuleville sukupolville yhtä hyvät tai paremmat toimintamahdollisuudet kuin nykyisillä sukupolvilla.

Kynnysarvo Hankintalaissa kynnysarvoilla tarkoitetaan hankinnan euromääräistä alarajaa, jonka jälkeen kilpailutus on tehtävä hankintalaissa määritellyllä tavalla. Määritelty hankintalaissa.

Leasing Käyttöomaisuuden pitkäaikaista vuokraamista esim. koneiden, laitteiden ja ajoneuvojen kohdalla. Esim. kiinteistöleasing on yksi rakennusinvestoinnin rahoitusmuoto, jossa kohde vuokrataan omistavalta rahoittajalta.

Optio Sellaiset hankintasopimuksen ehdot, jotka mahdollistavat lisätilauksien tekemisen tai hankintasopimuksen jatkamisen ylimääräisillä optiovuosilla. Hankinta voidaan tehdä suoraan aiemmalta sopimuskumppanilta ilman uutta kilpailutusta.

Puitesopimus Laaja sopimus, jonka nojalla voidaan tehdä yksityiskohtaisempia sopimuksia. Puitesopimus ei välttämättä sisällä sitoumuksia tiettyjen määrien ostamisesta, vaan se luo kehyksen, jonka puitteissa osapuolet voivat tehdä tulevia yksittäisiä sopimuksia helpommin ja nopeammin.

Pienhankinta Hankintalain mukaiset kynnysarvot alittava hankinta.

Standardi Yhteisesti sovittuja vaatimuksia ja suosituksia tuotteille tai järjestelmille tai palveluille. Standardin vaatimusten noudattaminen on tapa osoittaa, että tuote tai palvelu täyttää sille asetetut vaatimukset.

Sertifikaatti Virallinen merkki standardin asettamien vaatimuksien täyttymisestä. Sertifikaatti hankitaan ulkopuoliselta auditoijalta. Pelkkä standardin hankkiminen ja käyttäminen ei vielä anna sertifikaattia. Sertifikaatti kertoo, että ulkopuolinen taho on arvioinut organisaation tuotteen tai toiminnan ja todennut sen vastaavan standardin vaatimuksia.

Tarjoaja Toimittaja, joka on tehnyt tarjouksen. Hankintayksikkö valitsee tarjoajien joukosta parhaiten vaatimukset ja kriteerit täyttävän tarjouksen, ja valitsevat tarjouksesta vastaavan tarjoajan toimittajakseen.

Toimittaja Tarjouskilpailun voittanut tarjoaja. Toimittaja voi olla luonnollinen henkilö, oikeushenkilö, julkinen taho tai näiden ryhmittymä. Toimittajat tarjoavat markkinoilla esim. tavaroita, palveluja, rakennustyötä ja -urakoita

Vaikuttavuusperusteinen hankinta Suoritteiden sijaan (kokonaisuudessaan tai osittain) ostetaan vaikutuksia, ja jossa tilaaja määrittelee haluamansa lopputuloksen, ei sen tuottamisen tapaa. Maksu on sidottu todennetusti vaikutuksiin eli tilaajan etukäteen määrittelemien tulosten aikaansaamiseen.

Vihreät julkiset hankinnat Sellaiset julkiset hankinnat, joiden elinkaaren aikaiset ympäristövaikutukset ovat pienemmät verrattuna vastaavaan tavaraan, palveluun tai rakennusurakkaan nähden.

Vähähiilinen hankinta Vähähiiliset julkiset hankinnat tarkoittavat julkisia palveluja, tavarahankintoja ja rakennusurakoita, jotka tuottavat elinkaarensa aikana mahdollisimman vähän kasvihuonekaasupäästöjä.

Lyhenteet

CSR	Corporate Social Responsibility, yritysten yhteiskuntavastuu, yritysvastuu
CSRD	Corporate Sustainability Reporting Directive, kestävyysraportointidirektiivi
DPS	Dynamic Purchasing System, dynaaminen hankintajärjestelmä
ECAT	The EU Ecolabel goods and service catalogue, luettelo EU-ympäristömerkin saaneista tuotteista.
ESCO	Energy service company. palveluliiketoimintaa, jossa
ESPR	Ecodesign for Sustainable Products Regulation, kestävien tuotteiden ekologista suunnittelua koskeva asetus, eli ns. ekosuunnitteluasetus
GPP	Green Public Procurement, Ympäristöystävälliset julkiset hankinnat
LCA	Life Cycle Assessment eli elinkaariarviointi
LCC	Life Cycle Costing eli elinkaarikustannusarviointi
RBC	Responsible Business Conduct, Vastuullinen liiketoimintatapa, jossa ulkopuolinen energia-asiantuntija toteuttaa asiakasyrityksessä investointeja ja toimenpiteitä energian käytön tehostamiseksi sekä energiansäästämiseksi
SDG	Sustainable Development Goal, Agenda2030 sisältämät kestävä kehityksen tavoitteet (taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen)

OSA I Vastuullisuuden huomioiminen pelastustoimen hankinnoissa

2 Kestävä kehitys

2.1 Kestävän kehityksen periaatteet

YK:n ympäristön ja kehityksen maailmankomissio¹ määritteli vuonna 1987 julkaisemassaan raportissaan ensimmäisen kerran, mitä kestävällä kehityksellä tarkoitetaan. Raportin mukaan "kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa"(kuva 3).² Kestävän kehityksen saavuttamiseksi pyritään harmonisoimaan kestävä kehitys kolme pääelementtiä: talouskasvu, sosiaalinen osallisuus ja ympäristönsuojelu.³

Kestävä kehitys:

- Kehitys, jonka tarkoituksena on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet.
- Sopeutetaan ihmisten toiminta maapallon kantokyvyn huomioivaksi.
- Pyritään säilyttämään luonto sekä yhteiskunta elinkelpoisina.

Kuva 3 Kestävän kehityksen periaatteet.

Kestävän kehityksen toimintaohjelma, Agenda2030, sisältää kestävä kehityksen edistämiseksi 17 tavoitetta ja 169 alatavoitetta vuosille 2016–2030 (kuva 4). Toimien tavoitteena on kääntää globaali kehitys niin, että ihmisten hyvinvointi, ihmisoikeudet, taloudellinen vauraus ja yhteiskuntien vakaus saadaan turvattua ympäristön kannalta kestävällä tavalla.³ Kuvassa 5 on esitetty kestävä kehityksen kolme ydinelementtiä ja niiden merkitys.

Kuva 4 Kestävän kehityksen 17 tavoitetta.

¹ Eli ns. Brundtlandin komissio.

² YK:n ympäristön ja kehityksen maailmankomissio. (1987). Our Common Future. [Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development](#)

³ Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:8. (2023). Suomen Agenda2030-toimeenpanon arviointi. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-381-4>

Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus on yksi keskeinen työkalu, jolla pyritään kansallisesti toteuttamaan Agenda2030 toimintaohjelmaa, sen periaatteita ja tavoitteita. Se toimii myös raamina eri toimijoiden kestävään kehitykseen liittyvälle strategia- ja ohjelmatyölle.⁴

Kestävän kehityksen kolme pääelementtiä:

Taloudellinen kestävyys: Sisällöltään ja laadultaan tasapainoista kasvua, joka ei perustu pitkällä aikavälillä velkaantumiseen tai varantojen hävittämiseen. Kestävä talous on edellytys yhteiskunnan keskeisille toiminnoille.

Ekologinen kestävyys: Kestävän kehityksen perusehtona on biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien toimivuuden säilyttäminen sekä ihmisen taloudellisen ja aineellisen toiminnan sopeuttaminen pitkällä aikavälillä luonnon kestokykyyn. Kansallisten toimien lisäksi kansainvälinen yhteistyö on hyvin keskeisessä asemassa pyrittäessä ekologiseen kestävyYTEEN.

Sosiaalinen kestävyys: Sosiaalinen kestävyys tarkoittaa kykyä kehittää yhteiskuntaa niin, että ihmisten luottamus ja turvallisuus säilyvät, ristiriitoja kyetään ratkaisemaan ja konflikteja ehkäisemään. Sosiaalisella kestävyydellä pyritään ennen kaikkea turvaamaan yhteisöjen ja yhteiskuntien eheys, perus- ja ihmisoikeuksien sekä tasa-arvon toteutuminen, toimiva demokratia ja niiden säilyminen sukupolvelta toiselle. Sosiaalinen kestävyys tarkoittaa yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon lisäksi oikeudenmukaisuutta. Sosiaalisessa ja kulttuurisessa kestävyudessa keskeisenä kysymyksenä on taata hyvinvoinnin edellytysten siirtyminen sukupolvelta toiselle.

Kuva 5 Kestävän kehityksen pääelementit ja niiden merkitys.

Suomessa kestävän kehityksen työtä koordinoi valtion kanslian alaisuudessa työskentelevä kestävän kehityksen toimikunta.⁵ Toimikunnan tehtävänä on edistää kestävän kehityksen mukaisia tavoitteita Suomessa, ja jalkauttaa strategisia tavoitteita kansalliseen politiikkaan, hallintoon ja toimintakäytäntöihin. Toimikunta on valmistellut kansallisen kestävän kehityksen strategian vuosille 2025–2027.⁶

Valtionhallinnon lisäksi tärkeitä toimijoita Agenda2030:n toimeenpanossa ovat kunnat ja kaupungit sekä hyvinvointialueet. Valtion kestävän kehityksen yhtiön, eli Motivan, tehtävänä on edistää ja nopeuttaa kestävän kehityksen toimia kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Motivan osaamisalueisiin kuuluu mm. julkisten hankintojen parantaminen, materiaalitehokkuuden ja kiertotalouden edistäminen sekä energiatehokkuuden ja energiamurroksen vauhdittaminen.⁷

⁴ Kestävän kehityksen toimikunta. (2016). Suomi, jonka haluamme 2050 — Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus. [Kestävä kehitys Suomi 2050.pdf](#)

⁵ Ympäristöministeriö. (15.3.2023). Mitä on kestävä kehitys? [www-sivu] [Mitä on kestävä kehitys? - Ympäristöministeriö](#)

⁶ Kestävän kehityksen toimikunta. (2025). Kestävän kehityksen toimikunnan toimenpidesuunnitelma vuosille 2025–2027. [Kestävän kehityksen toimikunnan toimenpidesuunnitelma 2025-2027 1.pdf](#)

⁷ Motiva. (n.d.). Kestävä kehitys. [www-sivu] [Kestävä kehitys - Motiva](#)

2.2 Vastuullisuus käsitteenä

Merkityksen kannalta vastuullisuuden ja kestäväen kehityksen suhde ei ole aina yksiselitteinen, sillä yhtäläisyyksistä huolimatta vastuullisuus, kestävyys ja kestävä kehitys ovat laajoja käsitteitä, joiden sävy muuttuu asiayhteyden mukaan.

Julkisella sektorilla vastuullisuus liitetään usein kestävään toimintaan, jonka kautta pyritään edistämään kestäväen kehityksen tavoitteita. Yksityisellä sektorilla puhutaan usein vastuullisuudesta yritysten yhteiskuntavastuun näkökulmasta, josta se osaltaan linkittyy kestävään kehitykseen ja sen tavoitteiden edistämiseen. Julkishallinnon organisaatiot ja yksityisen sektorin toimijat tekevät kestäviä ja vastuullisia hankintoja osana organisaatiokohtaista vastuullisuustyötä.

Kuvassa 6 on esitetty näkökulmia vastuullisuus -käsitteen käytöstä eri asiayhteyksissä.

Vastuullisuuden merkitys eri asiayhteyksissä:

Vastuullisuus voidaan mainita organisaation yksittäisenä arvona tai siihen voidaan sisällyttää useita erilaisia arvoja. Se voi tarkoittaa myös esimerkiksi toimintatapaa tai ominaisuutta.

Vastuullisuus toimintana voi pyrkiä edistämään kestäväen kehityksen tavoitteita, tai sillä voidaan tarkoittaa vastuussa olemista tai vastuun kantamista.

CSR eli yritysvastuu tai yritysten yhteiskuntavastuu tarkoittaa aktiivisia toimenpiteitä, joilla organisaatio/yritys toimii yli lakisääteisten velvollisuuksien. Toimilla pyritään vähentämään ja kompensoimaan aiheutettuja päästöjä tai luontohaittoja, edistetään hyvää hallintotapaa, henkilöstön hyvinvointia sekä yhteiskunnallista tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta.

Yritysvastuuseen liittyy oleellisesti ESG-luokituksen (environmental, social and governance) mukainen vastuullisuusraportointi yrityksen vastuulliseen toimintaan liittyen. Raportointivelvollisuus perustuu EU:n CSRD-direktiiviin⁸. Direktiivi velvoittaa suoraan suuria yhtiöitä, mutta se ulottuu välillisesti myös pienempiin yrityksiin, jotka ovat osa suurien yhtiöiden arvoketjua. Vastuullisuus linkittyy näin erikokoisten yritysten toimintaan, ja sitä kautta myös hankintoihin. Direktiivi velvoittaa yrityksiä raportoimaan kestävyysasioista (ESG) liittyen mm. päästöihin, biodiversiteettivaikutuksiin, ihmisoikeusriskeihin ja hyvään hallinnointitapaan.

Kuva 6 Esimerkkejä erilaisista käyttötavoista ja merkityksistä vastuullisuuden käsitteelle.⁹

⁸ Corporate Sustainability Reporting Directive. Elinkeinoelämän keskusliitto. (4.4.2025). EU-lainsäätäjät päättivät vuoden 2026 CSRD-raportointivelvoitteista – suuri joukko yrityksiä rajautuu ulkopuolelle. [www-sivut]. [EU-lainsäätäjät päättivät vuoden 2026 CSRD-raportointivelvoitteista – suuri joukko yrityksiä rajautuu ulkopuolelle - Elinkeinoelämän keskusliitto](#)

⁹ Mukaillen: Lehtonen, T. (2023). Kestävyys ja vastuullisuus – hengästyttävän laajat näkymät. [blogikirjoitus] [Kestävyys ja vastuullisuus – hengästyttävän laajat näkymät – Ajatusyhteys](#)

3 Julkiset hankinnat

3.1 Julkiset hankinnat ja niiden periaatteet

Julkisilla hankinnoilla tarkoitetaan sellaisia tavara- ja palveluhankintoja sekä rakennusurakoita, joita hankintalaissa määriteltyt hankintayksiköt tekevät. Hankintalain mukaisia hankintayksiköitä ovat esimerkiksi valtion, hyvinvointialueen tai kunnan viranomaiset tai muu julkisyhteisö. Julkisia hankintoja tehdään Suomessa vuositasolla noin 35 miljardin edestä.¹⁰

Julkisissa hankinnoissa on noudatettava kansallista hankintalainsäädäntöä sekä EU:n hankintadirektiivejä (kuva 7).¹¹ Menettelysäännöksiä tarkoituksena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää hankintojen laadukkuutta sekä turvata tasapuoliset mahdollisuudet osallistua tarjouskilpailuihin. Hankintayksiköiden on lisäksi noudatettava hankintatoiminnassaan hankintojen hallinnollista puolta koskevia säädöksiä sekä hankinnan kohteeseen liittyviä teemakohtaisia säädöksiä.

EU:n jäsenmaat ovat mukana Maailman kauppajärjestön WTO:n julkisten hankintojen sopimuksessa, joka on tärkein kansainvälinen sopimus koskien julkisia hankintoja.¹² Vapaakauppasopimuksen lisäksi julkisissa kilpailutuksissa on huomioitava maidenväliset ja kansainväliset vapaakauppasopimukset.

Kansallinen hankintalainsäädäntö:

- Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016), eli ns. Hankintalaki
- Laki julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista (1531/ 2011), eli ns. PuTu-laki
- Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1398/2016), eli ns. erityisalojen hankintalaki

Hankintadirektiivit:

- Hankintadirektiivi 2014/24/EU
- Julkisia käyttöoikeuksia koskeva direktiivi 2014/25/EU
- Erityisalojen hankintadirektiivi 2014/25/EU
- Valvontadirektiivi 89/665/ETY (muutettu direktiiveillä 92/50/ETY ja 2007/66/EY)
- Valvontadirektiivi 92/13/ETY (muutettu direktiiveillä 2006/97/EY ja 2007/66/EY)
- Oikeussuojadirektiivi 2007/66/EY

Lisäksi:

- Maailman kauppajärjestön WTO:n julkisten hankintojen sopimus eli ns. GPA-sopimus.¹²
- Maiden väliset tai kansainväliset vapaakauppasopimukset.

Kuva 7 Julkisia hankintoja koskeva kansallinen ja EU-tason säädösperusta, sekä huomioitavat sopimukset.

¹⁰ Valtiovarainministeriö. (2020). Kansallinen julkisten hankintojen strategia 2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020090768680>

¹¹ Työ- ja elinkeinoministeriö. (n.d.). Hankintadirektiivit. [www-sivut]. [Hankintadirektiivit - Työ- ja elinkeinoministeriö](#)

¹² Hankinta-Suomi. (2023). Opas ulkomaisten tarjoajien tietojen tarkastamisesta. [Opas ulkomaisten tarjoajien tietojen tarkastamiseen](#)

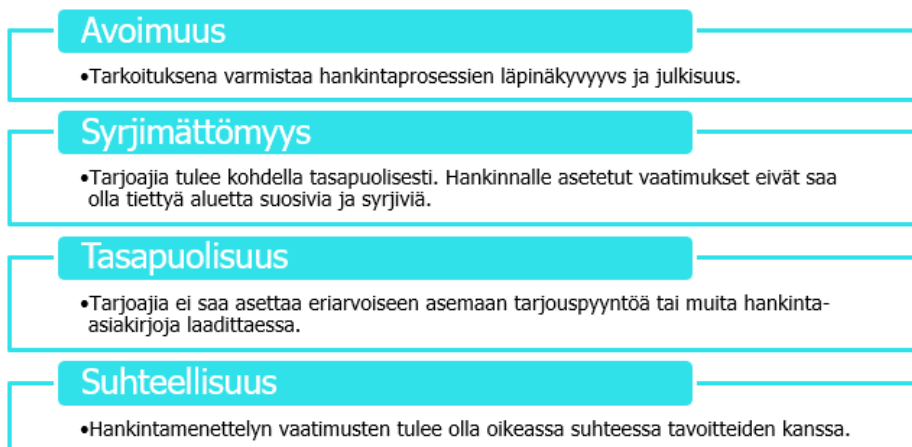
¹³ Government Procurement Agreement, eli ns. vapaakauppasopimus

Julkisiin hankintoihin liittyvän kansallisen lainsäädännön valmistelusta vastaa Työ- ja elinkeinoministeriö. Julkisten hankintojen ohjauksesta ja kehittämisestä vastaa työ- ja elinkeinoministeriön ohella myös valtionvarainministeriö. Hyvinvointialueet vastaavat itse hankintatoiminnan yleisestä ohjauksesta alueellaan.¹⁴

Julkisissa hankinnoissa tulee noudattaa avoimuuden-, syrjimättömyyden, yhdenvertaisuuden- ja suhteellisuuden periaatteita (kuva 8). Toimintavelvoitteet perustuvat Euroopan Unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen periaatteisiin.

Avoimuuden periaatteen ajatuksena on hallinnon avoimuus, ja se ettei hankintamenettelyä koskevia tietoja tai asiakirjoja pidetä salassa. Syrjimättömyyden periaatteen mukaan kaikkia tarjoajia tulee kohdella tarjousmenettelyn aikana yhdenvertaisesti. Tasapuolisuusperiaate ohjaa laatimaan hankintoja koskevat asiakirjat siten, että asetetut vaatimukset koskevat kaikkia tarjoajia samalla tavoin. Suhteellisuusperiaate tarkoittaa käytännössä kohtuullisuuden huomioimista hankintaan liittyvissä vaatimuksissa.¹⁵

Julkisissa hankinnoissa noudatettavat periaatteet:

Kuva 8 Julkisia hankintoja ohjaavat periaatteet.

Julkisissa hankinnoissa tarjous valitaan aina kokonaistaloudellisen edullisuuden mukaan. Kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteina voivat olla hankintayksikön kannalta halvin hinta, edullisimmat kustannukset tai paras hinta-laatusuhde. Edullisimmat kustannukset huomioivat myös muut kuin varsinaiset hankintakustannukset. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi elinkaarikustannuksien huomioon ottamista. Paras hinta-laatusuhde tarkastelee laadullisia, yhteiskunnallisia, ympäristö- ja sosiaalisia näkökohtia tai innovatiivisia ominaisuuksia, jotka huomioidaan laadullisina vertailuperusteina.¹⁶

¹⁴ Valtiovarainministeriö. (2023). Julkisten hankintojen käsikirja. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-661-9>

¹⁵ Julkisten hankintojen neuvontayksikkö. (4.8.2025). Hankintojen periaatteet. [www-sivut] [Hankintojen periaatteet | Hankinnat](#)

¹⁶ Julkisten hankintojen neuvontayksikkö. (28.3.2024). Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta. [www-sivut] [Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta | Hankinnat](#)

Hankintalaissa on määritelty hankintoja koskevat menettelyt kynnysarvojen mukaisesti. Voimassa olevat kynnysarvot löytyvät hankintalaista.¹⁷ Pelastustoimea koskevat pääosin kuvassa 9 esitetyt kynnysarvot. Hankintalakia ei sovelleta kynnysarvot alittavissa hankinnoissa eli ns. pienhankinnoissa. Hankintayksiköt suorittavat pienhankintoja organisaatiokohtaisten ohjeiden mukaisesti hankintalain periaatteet huomioiden.

Pelastuslaitoksien hankinnoissa yleisimmin käytettävät kynnysarvot (alv. 0 %):	
Kansalliset kynnysarvot:	
Hankinnan laji:	
Tavarat, palvelut ja suunnittelukilpailut	60 000 €
Rakennusurakat	150 000 €
EU-kynnysarvot:	
Hankinnan laji:	
Tavarat, palvelut ja suunnittelukilpailut	221 000 €
Rakennusurakat	5 538 000 €

Kuva 9 Hankintalain mukaiset kynnysarvot, joita noudatetaan pelastustoimessa.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto valvoo julkisien hankintojen lainmukaisuutta valvonnan kohdistuessa erityisesti laittomiin suoramankintoihin. Valvonnan tavoitteena on turvata verovarojen tehokas käyttö sekä ehkäistä korruptiota, varmistamalla avoin, syrjimätön ja tasapuolinen kilpailutus sekä markkinoiden kilpailullisuuden hyödyntäminen.¹⁸

Kuka tahansa, joka katsoo hankintayksikön toimineen hankintalain vastaisesti, voi tehdä kilpailu- ja kuluttajavirastolle toimenpidepyynnön menettelyn tutkimiseksi. Toimenpidepyyntö voi johtaa seurauksiin, joissa hankintasopimus määrätään tehottomaksi ja kumotaan. Kuluttaja- ja kilpailuvirasto voi myös siirtää käsittelyn markkinaoikeuden käsiteltäväksi.¹⁹

Kansalliset kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa muutoksenhaku voidaan tehdä hankintaoikaisuvaatimuksella tai valituksella markkinaoikeuteen tarjoajan, ehdokkaan tai muun asianomaisen toimesta. Pienhankintojen kohdalla ei ole mahdollista valittaa markkinaoikeuteen, vaan valitus tehdään hankintaoikaisuvaatimuksena.²⁰

Lisätietoja julkisten hankintojen käytännöistä:

[Julkisten hankintojen käsikirja 2023](#)

¹⁷ Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016, 4 luku 25 ja 26 §.

¹⁸ Kilpailu ja kuluttajavirasto. (n.d.) Julkisten hankintojen valvonta. [www-sivu] [Julkisten hankintojen valvonta - Kilpailu- ja kuluttajavirasto](#)

¹⁹ Julkisten hankintojen neuvontayksikkö. (27.3.2024). Kilpailu ja kuluttajavirasto. [www-sivu] [Kilpailu- ja kuluttajavirasto | Hankinnat](#)

²⁰ Julkisten hankintojen neuvontayksikkö. (27.3.2024). Julkisten hankintojen muutoksenhaku. [www-sivu] [Julkisten hankintojen muutoksenhaku | Hankinnat](#)

3.2 Julkisten hankintojen kansalliset tavoitteet

Julkisten hankintojen strategiaan tavoitteisiin vaikuttavat useat tekijät, jotka liittyvät mm. hankintaorganisaation tarpeisiin, ulkoisiin vaatimuksiin sekä yhteiskunnallisiin tavoitteisiin. Kansallisella tasolla strategiaan tavoitteisiin vaikuttavat mm. julkisiin hankintoihin liittyvä lainsäädäntö ja sääntely, kansalliset strategiat ja ohjausasiakirjat sekä vahvana taustavaikuttajana sitoumus kestävän kehityksen tavoitteiden edistämiseen.

Kansallisella tasolla julkisten hankintojen kehittämiseen ja tavoitteisiin liittyviä linjauksia on määritellyt kansallisessa julkisten hankintojen strategiassa, joka on tarkoitettu kaikille julkisia hankintoja tekeville organisaatioille.²¹ Kansallinen julkisten hankintojen strategia laadittiin osana Vaikuttavat julkiset hankinnat -toimenpideohjelmaa (Hankinta-Suomi)²².

Strategian tavoitteena on parantaa julkisen talouden kestävyyttä sekä lisätä hankintojen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Strategia sisältää kahdeksan yhteistä tahtotilaa ja kehittämisen osa-aluetta sekä 25 niitä konkretisoivaa tavoitetta (kuva 10).²¹

Kuva 10 Julkisten hankintojen strategiset tahtotilat.²¹

²¹ Valtiovarainministeriö. (2020). Kansallinen julkisten hankintojen strategia 2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020090768680>

²² Hankinta-Suomessa osallisena valtiovarainministeriö, Suomen Kuntaliitto, Elinkeinoelämän keskusliitto, Suomen Yrittäjät ja Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy.

Kansallinen julkisten hankintojen strategia on laadittu Sanna Marinin hallituskaudella (2019 – 2023), ja se pohjautuu silloisen hallitusohjelman tavoitteisiin.²³ Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen sitoutumisesta kansallisen julkisten hankintojen strategiaan.²⁴ Petteri Orpon hallitus on jättänyt voimaan edellisen hallituksen periaatepäätöksen, ja sitoutuu sen toteuttamiseen omalla hallituskaudellaan.²⁵

Kirjoittamishetkellä julkisten hankintojen strategiaa jalkautetaan Hankinta-Suomen toisella ohjelmakaudella (2024–2027) erityisesti julkisten hankintojen kustannustehokkuuden, innovatiivisuuden, vaikuttavuuden, laadun ja tuottavuuden kasvun näkökulmasta nykyisen hallitusohjelman sekä kansallisen julkisten hankintojen strategian linjaukset huomioiden. Tavoitteiden toimeenpanoa pyritään edistämään ministeriöissä, hyvinvointialueilla, kuntasektorilla sekä muissa julkisen sektorin organisaatioissa yhteistyössä yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa.²⁶

Myös EU- sääntely ja -strategiat vaikuttavat osaltaan kansallisiin linjauksiin julkisista hankinnoista. Esimerkiksi EU:n hankintadirektiiveillä ja vihreän kehityksen ohjelmalla (European Green Deal) on vaikutuksia kansallisella tasolla julkisiin hankintoihin. Vihreän kehityksen ohjelman tarkoituksena on toimia panoksena Pariisin sopimukselle ja kestävän kehityksen Agenda2030 toimintaohjelmalle. Ohjelman tavoitteena on vähentää Euroopan kasvihuonekaasupäästöjä vähintään 55 %:lla vuoteen 2030 mennessä ja tehdä Euroopasta hiilineutraali vuoteen 2050 mennessä.

Vihreän kehityksen ohjelmaa toimeenpannaan 55-valmiuspaketilla, joka sisältää erilaisia toimia ja lainsäädäntöehdotuksia liittyen mm. energiatehokkuuteen, uusiutuvaan energiaan, lento- ja meriliikenteen polttoaineisiin sekä henkilö- ja pakettiautojen CO2 päästöihin.²⁷ Valmiuspaketti ei suoraan säädä julkisista hankinnoista, mutta se vaikuttaa osaltaan kansalliseen päätöksentekoon.

²³ Valtiovarainministeriö. (2020). Kansallinen julkisten hankintojen strategia 2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020090768680>

²⁴ Valtioneuvosto. (2020). Valtioneuvoston periaatepätös VM/2020/156. [Valtioneuvoston periaatepätös VM/2020/156 - Valtioneuvosto](#)

²⁵ Valtioneuvoston kanslia. (18.3.2024). Erillisten valtioneuvoston yleisistunnossa päätettyjen ohjausasiakirjojen voimassaolosta päättäminen. [Muistio] [vn ohjausasiakirjat 2024 taustamuistio \(1\).pdf](#)

²⁶ Valtiovarainministeriö. (17.1.2024). Vaikuttavien julkisten hankintojen ohjelma Hankinta-Suomi. Asettamispäätös. VN/35202/2023. [Asettamispäätös+Hankinta-Suomi ohjelma+17.1.2024.pdf](#)

²⁷ Eurooppa-neuvosto. (n.d.). 55- valmiuspaketti. [www-sivut]. [55-valmiuspaketti - Consilium](#)

3.3 Hankintalaki ja kestävät hankinnat

Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista eli ns. hankintalaki astui voimaan uudistettuna vuoden 2017 alussa.²⁸ Hankintalain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden, innovatiivisten ja kestävien hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tavaroita, palveluja sekä rakennusurakoita julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.²⁹

Hankintalaki mahdollistaa julkisten hankintojen käyttämisen työkaluna kestävän kehityksen ja elinkeinopoliittisten tavoitteiden saavuttamisessa (kuva 11). Hankintoja voidaan siis käyttää kysynnän ohjauskeinona, mutta se vaatii hankintayksiköiltä hankintalain sekä käytettävien kriteerien tuntemusta.³⁰

” Hankintayksiköiden on pyrittävä järjestämään hankintatoimintansa siten, että hankintoja voidaan toteuttaa mahdollisimman taloudellisesti, laadukkaasti ja suunnitelmallisesti olemassa olevat kilpailuolosuhteet hyväksi käyttäen ja ympäristö- ja sosiaaliset näkökohdat huomioon ottaen. ”

Kuva 11 Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016, 2 § 2 k.

Hankintalaki on ensisijaisesti menettelyllinen laki, joka ei sinällään sääntele hankintoja koskevia ehtoja tai niiden sisältöä.³¹ Hankintalaissa säädetään hankintamenettelyistä kansalliset ja EU-kynnysarvot ylittävien hankintojen osalta. Hankintayksiköille jää kuitenkin laaja harkintavalta päättää miten ne määrittelevät hankintansa. Tämä tarkoittaa käytännössä esimerkiksi sitä, että hankintalaki ei suoraan velvoita hankintayksiköitä käyttämään kestävyyskriteereitä hankinnoissaan.³²

Hankintalakia tullaan uudistamaan Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman julkisiin hankintoihin liittyvien linjauksien pohjalta. Hankintalain uudistusta koskevan esityksen mukaan uudistuksen tavoitteena olisi lisätä julkisten hankintojen tehokkuutta, kustannussäästöjä ja pk-yritysten osallistumismahdollisuuksia tarjouskilpailuihin. Lisäksi muutoksella halutaan vahvistaa alueellista elinvoimaa ja yrittämisen toimintaedellytyksiä.³³

²⁸ Sillä saatettiin voimaan hankintadirektiivi (2014/24/EU) sekä käyttöoikeusdirektiivi (2014/23/EU)

²⁹ Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016, 2 § 2 k.

³⁰ Alhola, K. & Kaljonen, M. (2017). Kestävät julkiset hankinnat – nykytila ja kehittämissuhteita. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 32/2017. <http://hdl.handle.net/10138/228340>

³¹ Tolonen, K. (2018). Julkisten hankintojen tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina toteuttaminen hankintaoikeudellisenä periaatteena. Kilpailuoikeudellinen vuosikirja 2018

³² HE 108/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle hankintamenettelyä koskevaksi lainsäädännöksi [HE 108/2016 | Hallituksen esitys eduskunnalle hankintamenettelyä koskevaksi lainsäädännöksi | Hallituksen esitykset | Finlex](http://www.finlex.fi/fi/hallitus/esitykset/108_2016)

³³ Tilanne kirjoittamishetkellä. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2025:10. (2025). Hankintalain uudistamista käsittelevän työryhmän mietintö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-841-7>

4 Hankintatoiminta pelastustoimessa

4.1 Pelastustoimen hankintatoiminnan periaatteet

Pelastustoimen suorittamat julkiset hankinnat ovat keskeinen osa toimialan kyvykkyyttä, tehokkuutta, turvallisuutta sekä valmiutta. Pelastustoimen hankinnat liittyvät erityisesti kalustoon, varusteisiin, tarvikkeisiin, teknologiaan ja palveluihin. Pelastustoimen hankinnoilla tuetaan operatiivista toimintaa ja varautumista alueellisesta näkökulmasta, mutta myös laajemmin esim. yhteistyöalueiden osalta.

Pelastustoimen hankintojen tulee ensisijaisesti tukea ja ylläpitää palveluverkon toimivuutta, kattavuutta ja suorituskykyä siten, että pelastustoiminnalla kyetään vastaamaan yhteiskunnan tarpeisiin tuottamalla lakisääteisiä palveluita. Palveluverkko koostuu paloasemaverkostosta sekä kalustosta. Hankinnoilla tuetaan operatiivisen pelastustoiminnan lisäksi väestönsuojelua, varautumista ja onnettomuuksien ehkäisypalveluiden toteutumista.

Pelastustoimen hankintatoiminnassa noudatetaan yleisiä julkisen sektorin hankintaperiaatteita. Pelastuslaitokset suorittavat hankintojaan hankintalain mukaisina hankintayksikköinä.³⁴ Hankinnat koostuvat investoinneista sekä käyttötalouden hankinnoista. Hankintoja tehtäessä käytetään olemassa olevia sopimuksia tai hankinnat toteutetaan omana hankintanaan hankintalain ja organisaatiokohtaisten hankintaohjeiden mukaisesti.³⁵

Pelastustoiminnan luonteeseen kuuluu myös kiireellisyys ja tarve äkillisille hankinnoille. Tällöin hankinnat joudutaan suorittamaan ns. suorahankintana ilman kilpailutusta tai kevennetyllä kilpailutuksella tilanteen kiireellisyyden mukaisesti (kuva 12). Äärimmäinen kiire voisi olla tilanne, jossa on kyse esim. äkillisen luonnonilmiön tai onnettomuuden aiheuttamien vahinkojen korjaamisesta tai toiminnoille kriittisen laitteen ennalta arvaamattomasta rikkoutumisesta.³⁶

Hankintalaki, 40 § k 4:

Pelastustoiminnan yhteydessä saattaa esiintyä tarve äkillisille hankinnoille. Hankintalaki mahdollistaa suorahankinnan tekemisen äärimmäisen kiireen vuoksi tilanteissa, joissa sopimuksen tekeminen on välttämätöntä ja kiire on aiheutunut hankintayksiköstä riippumattomasta ja ennalta arvaamattomasta syystä.

Kuva 12 Hankintalain määrittelemät ehdot suorahankinnoille.

Pelastustoimen investoinnit suunnitellaan pitkällä aikajänteellä osana hyvinvointialueiden laajempaa investointien suunnittelua. Vuosien 2024–2027 pelastustoimen osainvestointisuunnitelmien kansallisen yhteenvedon perusteella taseinvestointiesityksiä tehtiin pelastustoimessa yhteensä 78,9 milj. €. Suurin euromääräinen erä pelastuslaitoksien suunnitelluista investoinneista kohdistui laite- ja kalustohankintoihin (43,5 milj. €). Toiseksi eniten

³⁴ Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016, 5 § k. 1.

³⁵ Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:60. Julkisten hankintojen käsikirja. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-661-9>

³⁶ Julkisten hankintojen neuvontayksikkö. (27.3.2024). Suorahankinta. [www-sivu] [Suorahankinta | Hankinnat](#)

suunniteltuja investointeja kohdistettiin rakennuksiin (32 milj. €). Pelastustoimen ICT- hankintoihin kohdistui investointiesityksien perusteella 3,4 milj. €.

Osa pelastustoimen hankinnoista suoritetaan leasing-sopimuksiin perustuen. Leasingsopimuksia esitettiin vuosien 2024–2027 pelastustoimen osainvestointisuunnitelmissa yhteensä 83,4 miljoonalla eurolla. Summa koostui rakennuksiin kohdistuvasta 79,5 milj. euron osuudesta, kalustoon kohdistuvasta 2,95 milj. eurosta sekä ICT-investointeihin kohdistuvasta 0,9 milj. eurosta.³⁷ Esityksien lopulliseen toteumaan vaikuttavat mm. hyvinvointialueiden taloudelliset tilanteet ja lisälainanottovaltuuksia koskeva päätöksenteko.

Pelastustoimessa on syntynyt pitkän ajan kuluessa investointivelkaa kiinteistöjen korjaamisen ja kaluston osalta. Pelastuslaitokset pyrkivät kompensoimaan kalustovelkaa mm. strategisesti suunnitellulla kalustokierrolla ja tarveharkinnalla. Kiinteistöjen peruskorjaus ja parannushankkeet ovat osittain, ellei täysin riippuvaisia kiinteistön omistajan investointihalukkuudesta ja -kyvystä.

Kuvassa 13 on esitetty esimerkkejä pelastustoimen hankintoja määrittelevistä näkökulmista. Esitettyjä näkökulmia ei ole asetettu tärkeysjärjestykseen.

Palveluverkon tukeminen:

- Turvataan toiminnan järjestäminen ja jatkuvuus.
- Oleellinen osa alueellista varautumista ja turvallisuutta.

Turvallisuus ja toimintavarmuus:

- Pelastustoimi tarvitsee luotettavaa, kestäväää ja nopeasti käyttöön otettavaa kalustoa, joka tukee operatiivista toimintaa suhteessa paikallisiin, alueellisiin ja kansallisiin uhkien ja riskeihin.
- Hankintojen on vastattava korkeita laatu- ja turvallisuusstandardeja sekä sovellettava erilaisiin häiriötilanteisiin ja olosuhteisiin.

Erityisosaaminen ja tarvekartoitus:

- Pelastustoimen hankinnoissa tarvitaan asiantuntemusta siitä, mitä välineitä, palvelua tai muita ratkaisuja tietyissä olosuhteissa tarvitaan.
- Huomioitava aluekohtaiset tarpeet ja toimintaympäristön asettamat riskit.
- Esimerkki: Vedenalaiset pelastustehtävät, kemikaalionnettomuudet, ympäristövahinkotilanteet tai maastopalot.

Yhteishankinnat ja alueellinen yhteistyö:

- Hankintoja tehdään alueellisesti tai yhteistyössä toisten pelastuslaitosten tai muiden viranomaisten kanssa.

³⁷ Sisäministeriön julkaisu 2025:4. Pelastustoimen palveluiden ja talouden tila koskien vuotta 2023.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-970-7>

Lainsäädännön ja sääntelyn mukaisuus:

- Hankinnat tehdään julkisia hankintoja koskevan lainsäädäntöperustan mukaisesti.
- Erityistilanteissa voidaan käyttää poikkeuksia (esim. kiireelliset hankinnat, poikkeusolot)

Teknologiat ja digitalisaation rooli:

- Pelastustoimi hyödyntää yhä enemmän teknologiaa ja digitaalisia järjestelmiä toiminnassaan (paikkatietosovellukset, johtamisjärjestelmät ja tiedonsiirto).
- Digitalisoituminen vaatii huomioimaan hankintatoiminnassa tietoturvan, laitteistojen ja järjestelmien yhteensopivuuden ja jatkuvan teknologisen kehittämisen.

Vaikuttavuus:

- Turvallisuuden lisäksi hankinnoilla voidaan tavoitella myös vaikuttavuutta.
- Huomioidaan hyvinvointialue- sekä pelastuslaitoskohtaiset tavoitteet.
- Edistetään kestäviä hankintoja osana päivittäistä hankintatoimintaa (ympäristötavoitteet, sosiaalisen ja taloudellisen vastuullisuuden tavoitteet).
- Esim. vähäpäästöiset ajoneuvot, uusiutuvan energian käyttö, energiatehokkaat rakennukset, ympäristön kannalta turvalliset kemikaalit (esim. PFAS- yhdisteiden välttäminen vaahdoissa, huom. POP- ja REACH-asetukset).

Kuva 13 Esimerkkejä pelastustoimen hankintoja määrittelevistä näkökulmista teemoittain.

4.1.1 Pelastustoimen yhteishankinnat

Yhteishankinnassa tavaroita tai palveluita hankitaan samanaikaisesti useamman hankintayksikön tarpeisiin. Yhteishankinnoilla tavoitellaan mm. alhaisempia hintoja, laadukkaampia tuotteita, parempia sopimusehtoja ja kaluston yhteensopivuutta.³⁸

Pelastustoimella on pitkäaikaista kokemusta yhteishankintojen suorittamisesta ja hankintatoimintaan liittyvästä yhteistyöstä eri organisaatioiden kesken. Yhteishankintoja suoritetaan pelastuslaitoksien muodostamien hankintarenkaiden sekä yhteishankintayhtiöiden³⁹ kautta. Yhteishankintoja voidaan tehdä myös muiden viranomaistahojen kanssa.

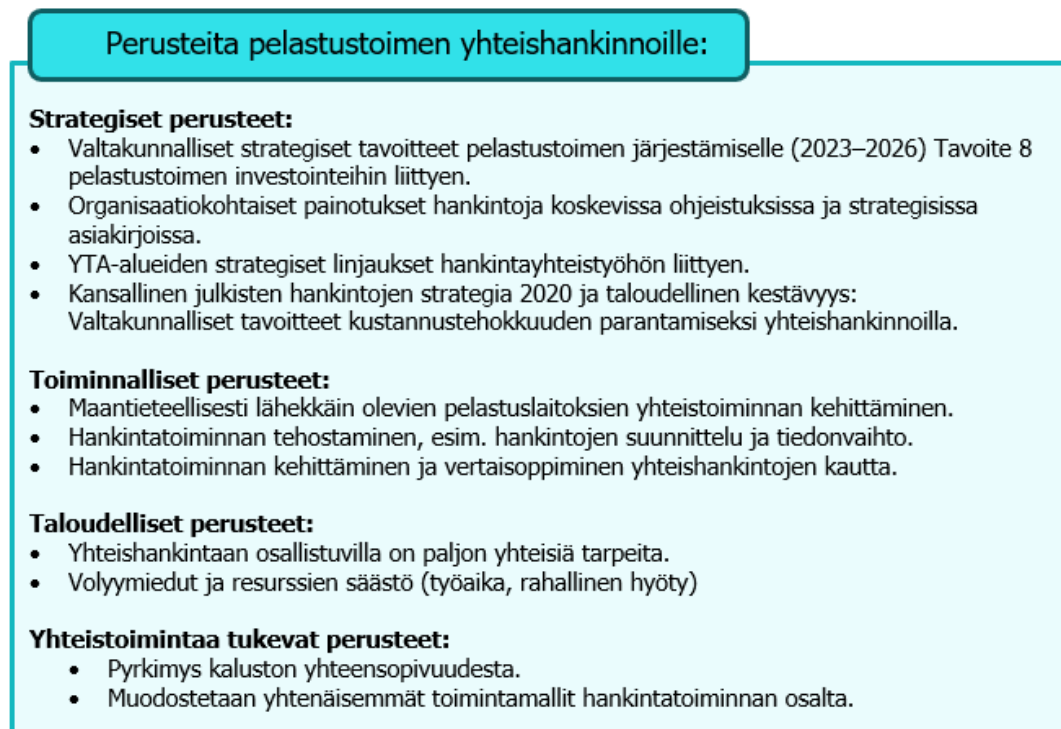
Pelastustoimelle ei ole asetettu yhteishankintavelvoitetta⁴⁰, mikä tarkoittaa sitä, että pelastuslaitokset saavat itsenäisesti sopia ja päättää osallistumisesta yhteishankintoihin.

³⁸ Valtioneuvosto. (25.4.2023). Selvitys: Tehokkaat julkiset hankinnat edellyttävät kilpailua, yhteishankintoja sekä tietoa. [www-sivut] [Selvitys: Tehokkaat julkiset hankinnat edellyttävät kilpailua, yhteishankintoja sekä tietoa - Valtioneuvosto](#)

³⁹ Pelastuslaitoksille suunnatussa kyselyssä mainittiin vuosien 2023–2024 yhteishankintojen osalta yhteishankintayhtiöt Hansel ja Sansia.

⁴⁰ Yhteishankintavelvoite valtion virastoille ja laitoksille: Laki valtion talousarviosta 423/1988 22 a §, valtioneuvoston asetus valtionhallinnon yhteishankinnoista 765/2006 ja valtiovarainministeriön päätös valtionhallinnon yhteishankinnoista annetun

Kuvassa 14 on esitetty näkökulmia siitä, mitkä perusteet tukevat yhteishankintojen suorittamista pelastustoimessa.

Kuva 14 Esimerkkejä perusteista pelastustoimen yhteishankinnoille.

Hyvinvointialueuudistuksen ja sen myötä muodostettujen yhteistyöalueiden (YTA) toiminnasta on muodostunut uudenlainen kanava pelastuslaitoksien yhteishankintojen suorittamiseen. Yhteistyöalueiden, eli YTA-alueiden kautta pelastustoimelle on valtakunnallisesti muodostunut viisi erilaista keskittymää, jotka osaltaan muodostavat maantieteellisesti yhtenäisiä kokonaisuuksia.⁴¹ Varsinaiseen hankintatoimintaan liittyvien mallien osalta yhteistyöalueiden hankintatoiminta on pääosin samanlaista verrattuna aiemmin muodostuneeseen pelastuslaitoksien väliseen hankintayhteistyöhön.

Viranomaiset sopivat hankintojen toteuttamisesta, vastuista ja työnjaosta yhdessä. Viranomaisten välinen yhteishankinta voidaan suorittaa esim. siten, että yksi hankintayksiköstä toteuttaa hankinnan omasta ja muiden puolesta. Tällöin kukin hankintayksikkö voi tehdä erillisen hankintapäätöksen.⁴² Hankintaan osallistuvat ovat kuitenkin yhteisvastuussa hankintalain säännösten noudattamisesta yhteishankinnassa.⁴³

valtiovarainministeriön päätöksen muuttamisesta 810/2022

⁴¹ Pelastustoimi. (n.d.) Pelastustoiminnan yhteistyöalueet. [www-sivut] [Pelastustoiminnan yhteistyöalueet | Pelastustoimi](#)

⁴² Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:60. Julkisten hankintojen käsikirja. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-661-9>

⁴³ Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016, 21 §.

Pelastuslaitokset voivat osallistua myös yhteishankintayksiköiden tekemisiin hankintasopimuksiin, puitejärjestelyihin tai dynaamisiin hankintajärjestelmiin. Osallistumalla yhteishankintayhtiöiden kilpailutuksiin hankintayksikön ei tarvitse itse kilpailuttaa kyseistä hankintaa, ellei kyseessä ole yhteishankinta, jonka hankintamallina on kevennetty kilpailutus.⁴⁴

Toimintavuotta 2023 koskevassa aluehallintoviraston asiantuntija-arviossa todettiin pelastustoimen hyödyntävän yhteishankintoja suhteellisen vähän potentiaalsiin hyötyihin nähden. Mahdollisuudet investointien kustannusvaikuttavuuden kannalta arvioitiin olevan merkittäviä erityisesti öljyntorjuntakaluston kohdalla.⁴⁵ Pelastustoimen yhteishankinnat soveltuvat parhaiten sellaisiin hankintoihin, jotka eivät vaadi erityistä räätälöintiä tai lisävarusteiden hankintaa. Pyrkimyksenä yhteishankinnoissa voidaan pitää kustannusvaikuttavuuden tehostamista ja päällekkäisten investointien välttämistä.

Kuvaan 15 on koostettu esimerkkejä toimista pelastustoimen yhteishankintojen kehittämiseksi.

Tunnistetaan hankinnat, jotka voidaan suorittaa yhteishankintana (tarveanalyysi):

- Hankinnat, jotka eivät vaadi räätälöintiä tai erilaisten lisävarusteiden hankintaa.
- Hankinnat, jotka liittyvät yhteistoimintaan (esim. merellinen ympäristövahinkojen torjunta).
- Hyödynnetään alueellisia tarveanalyyskejä yhteisien intressien kartoittamisessa.
- Huomioidaan hankintojen tarpeet valtakunnallisella ja alueellisella tasolla.
- Pohditaan mahdollisuuksia materiaalsen varautumisen ja rakennetun infran näkökulmasta.

Vahvistetaan rakenteita hankintayhteistyön kehittämiseksi:

- Tiivistetään hankintoja suorittavien viranhaltijoiden yhteistyötä.
- Hyödynnetään jo muodostuneita verkostoja hankintayhteistyön kehittämisessä (foorumit, kumppanuusverkostot, yhteistoiminta-alueet jne.).

Huomioidaan markkinoiden kyvykkyys vastata tarpeeseen:

- Varmistetaan toimittajien kyvykkyys vastata volyymiltään suuriin hankintoihin.
- Huomioidaan tarvittaessa mahdollisuus hankintojen jakamisesta osiin.

Kuva 15 Esimerkkejä pelastustoimen yhteishankintojen kehittämiseen liittyvistä toimista.

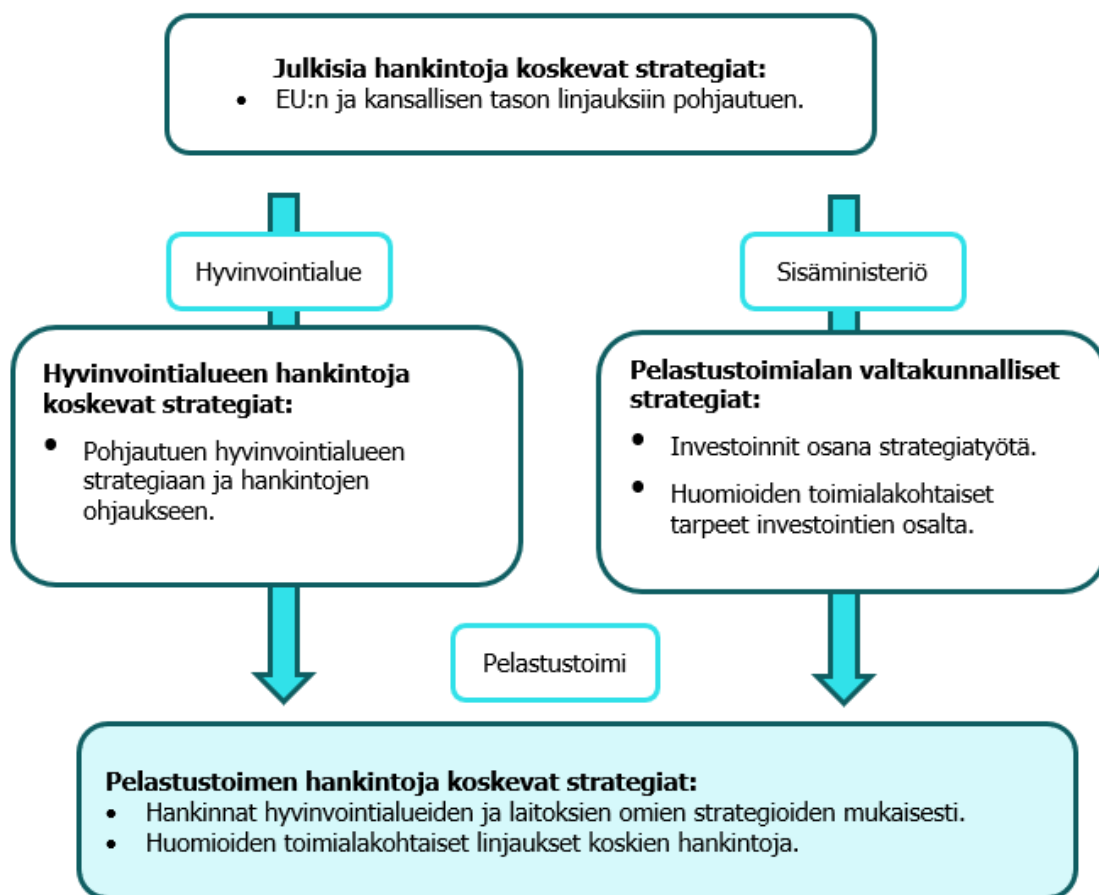
⁴⁴ Valtiovarainministeriön julkaisu 2023:60. Julkisten hankintojen käsikirja. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-661-9>

⁴⁵ Sisäministeriön julkaisu 2025:4. Pelastustoimen palveluiden ja talouden tila koskien vuotta 2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-970-7>

4.2 Hankintojen strategiset linjaukset pelastustoimissa

Ohjaavien lakien ja säädösten lisäksi julkisia hankintoja ohjataan myös toimialakohtaisen sekä organisaatiokohtaisen tason strategiatyön avulla. Hyvinvointialueiden pelastuslaitoksien osalta se tarkoittaa käytännössä sitä, että pelastuslaitoksen hankintatoimintaa ohjaavat strategiat sisältävät hyvinvointialueen lisäksi elementtejä myös toimiala- ja pelastuslaitoskohtaisista linjauksista, sekä julkisia hankintoja koskevista kansallisista linjauksista (kuva 16).

Hyvinvointialueiden strategian laadintaa ohjaa laki hyvinvointialueista (611/2021). Aluevaltuuston hyväksymässä strategiassa määritellään toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteet, palvelujen järjestämisen periaatteet, omistajapolitiikka sekä henkilöstöpolitiikan linjaukset. Hyvinvointialueiden hankintoja koskevat strategiat ja ohjeistukset laaditaan konsernistrategiaan pohjautuen.

Kuva 16 Pelastustoimen hankintoihin kohdistuvat strategiset ohjausvaikutukset.

Pelastustoimen osalta valtioneuvosto vahvistaa joka neljäs vuosi valtakunnalliset strategiset tavoitteet pelastustoimen järjestämiselle.⁴⁶ Pelastustoimen valtakunnalliset strategiset tavoitteet pelastustoimen järjestämiselle 2023–2026 sisältää investointeja koskevan tavoitteen (kuva 17). Investointien osalta päätavoitteeksi on asetettu palvelutuotannon vaikuttavuuden tukeminen. Tavoite kahdeksan painottaa investointien osalta riskiperusteisuutta, palveluverkon toimivuuden sekä kattavuuden kehittämistä, kustannustehokkuutta sekä ilmatoriskien huomioimista.

Valtakunnalliset strategiset tavoitteet pelastustoimen järjestämiselle 2023–2026

Tavoite 8: Pelastustoimen investoinnit tukevat palvelutuotannon vaikuttavuutta

Pelastustoimen investoinnit perustuvat kansallisiin, alueellisiin ja paikallisiin tarpeisiin sekä onnettomuusuhkiin ja muihin uhkiin. Hyvinvointialueen pelastustoimen investoinnit parantavat pelastustoimen palvelujen yhdenvertaista saatavuutta, laatua ja kustannusvaikuttavuutta. Investoinnit tukevat osaltaan pelastustoimen ilmatoriskeihin sopeutumista ja niiden hallintaa.

Kuva 17 Pelastustoimen investointeja koskeva valtakunnallinen strateginen tavoite vuosille 2023–2026.

Pelastustoimen valtakunnallisia strategisia tavoitteita tarkentavassa muistiossa on esitetty tarkentavat perusteet valtakunnallisille tavoitteille.⁴⁷ Tavoitteen 8 osalta todetaan, että hankinnat toteutetaan mahdollisuuksien mukaan kansallisesti keskitetysti ja kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Tämä toimii toimialakohtaisena strategisena perusteena vastuullisuusnäkökulmien huomioimiselle pelastustoimen hankinnoissa.

⁴⁶ Sisäministeriö. (2023). Valtakunnalliset strategiset tavoitteet pelastustoimen järjestämiselle vuosille 2023–2026. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-590-7>

⁴⁷ Sisäministeriö. (2023). Valtakunnalliset strategiset tavoitteet pelastustoimen järjestämiselle vuosille 2023–2026. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-590-7>

4.3 Hankintojen rahoittaminen

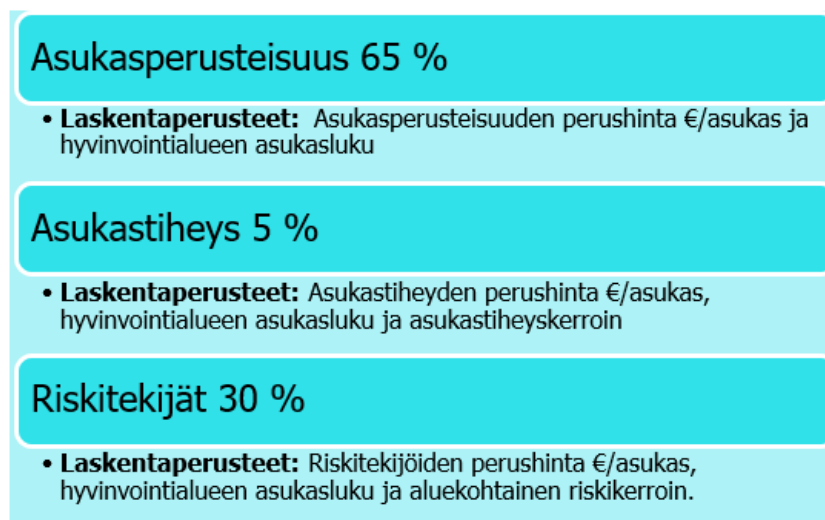
4.3.1 Pelastustoimen laskennallinen rahoitus ja investoinnit

Hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä 2023 pelastustoimen rahoitusvastuu siirrettiin kunnilta valtiolle. Valtion rahoituksen on tarkoitus kattaa pelastustoimen järjestämisvastuulle pelastuslaissa säädettyjen tehtävien hoitamiseen liittyvät kustannukset. Kullekin hyvinvointialueelle myönnetään valtion rahoituksena euromäärä, joka saadaan laskettaessa yhteen sosiaali- ja terveydenhuollon laskennalliset kustannukset ja pelastustoimen laskennalliset kustannukset.⁴⁸

Laissa hyvinvointialueiden rahoituksesta 617/2021, eli ns. rahoituslaissa, on määritelty periaatteet, joiden perusteella pelastustoimelle myönnetään valtion rahoitusta.⁴⁹ Pelastustoimen laskennallisten kustannusten perusteet pohjautuvat asukasmäärään, asukastiheyteen ja riskitekijöihin kuvan 18. mukaisesti.⁵⁰

Rahoituksen asukasperusteisuuden vahvan painotuksen mukaisesti ne alueet, joilla on korkein asukasmäärä saavat eniten rahoitusta. Asukastiheyskertoimella ja riskikertoimella pyritään huomioimaan pelastustoimen palveluiden maantieteellistä saatavuutta ja tasapainottamaan laskentaa harva-alueiden osalta.

Hyvinvointialueet saavat itsehallintonsa puitteissa päättää miten valtion rahoitus käytetään ja kohdennetaan toimialoittain.⁵¹ Rahoituksen riittävyyden varmistamiseen on hyvinvointialuelainsäädännön mukaiset prosessit, kuten yksittäisen alueen lisärahoitus ja alueiden kokonaisrahoitukseen liittyvä jälkikäteistarkistus.⁵²

Kuva 18 Pelastustoimen laskennallisten kustannusten perusteet.⁵³

⁴⁸ Laki hyvinvointialueiden rahoituksesta 617/2021, 3 § 3 mom.

⁴⁹ Laki hyvinvointialueiden rahoituksesta 617/2021, 4 luku.

⁵⁰ Kirjoittamishetkellä rahoituslakia ollaan muuttamassa mm. pelastustoimen rahoituksen määräytymiskelijöiden osalta. HE 38/2025 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta.
<https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2025/38>

⁵¹ Laki hyvinvointialueiden rahoituksesta 617/2021, 4 §.

⁵² Laki hyvinvointialueiden rahoituksesta 617/2021, 11 ja 26 §.

⁵³ Laki hyvinvointialueiden rahoituksesta 617/2021, 21 § 2 mom.

Investointien rahoittamiseksi hyvinvointialueet nostavat pitkäaikaista lainaa. Investointien toteutumiseen vaikuttavat hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne ja niiden perusteella myönnetyt lainanottovaltuudet. Valtioneuvosto päättää vuosittain hyvinvointialueiden seuraavan vuoden lainanottovaltuudesta.⁵⁴

Lainanottovaltuuden määrään vaikuttavat hyvinvointialueen taloudellinen tilanne, jota tarkastellaan tuottojen ja kulujen suhteella sekä lainojen määrällä. Tarvittaessa valtioneuvosto voi muuttaa lainanottovaltuutta, jos investointi on välttämätön palveluiden turvaamiseksi. Lainanottovaltuuden muuttamisesta voidaan päättää hyvinvointialueen hakemuksesta tai valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön tai sisäministeriön aloitteesta.⁵⁵

Hyvinvointialueiden talous on ollut yleisellä tasolla alijäämäinen, mikä on johtanut alueellisiin mittaviin säästötoimenpiteisiin talouden tasapainottamiseksi. Myös hyvinvointialueiden pelastustoimeen on kohdistunut merkittäviä säästöpaineita, mikä on osaltaan haastanut pelastuslaitoksien taloudellista tilaa ja kykyä investoida.

Sisäministeriö laatii vuosittain valtakunnallisen selvityksen pelastustoimen palveluiden tilasta ja rahoituksen riittävyydestä. Sisäministeriön selvityksessä on arvioitu hyvinvointialueiden säästötoimien vaikuttavan pelastustoimen kulurakenteisiin pitkäaikaisesti.⁵⁶ Kirjoittamishetkellä hyvinvointialueiden investointien ohjausta ja lainanottovaltuusmenettelyä kehitetään hyvinvointialueiden velkaantumisen estämiseksi pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaisesti.⁵⁷

⁵⁴ Valtiovarainministeriö. (n.d.). Investointien suunnittelu ja lainanottovaltuus. [www-sivut] [Investointien suunnittelu ja lainanottovaltuus - Valtiovarainministeriö](#)

⁵⁵ Laki hyvinvointialueesta 611/2021, 15 §

⁵⁶ Sisäministeriön julkaisu 2025:4. Pelastustoimen palveluiden ja talouden tila koskien vuotta 2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-970-7>

⁵⁷ Valtiovarainministeriö VM113:00/2023. Hyvinvointialueiden rahoitusmallin kehittämisen valmisteluryhmä. [Hyvinvointialueiden rahoitusmallin kehittämisen valmisteluryhmä - Valtiovarainministeriö](#)

4.3.2 Investointituki

Valtioneuvoston opas hyvinvointialueiden investointisuunnitelmiin ohjaa ensisijaisesti hakemaan investointitukea, jos sellaista on saatavilla⁵⁸. Kirjoittamishetkellä pelastuslaitokset voivat hakea tukea kalustoinvestointeihin ainoastaan öljysuojarahaston korvanneesta ympäristövahinkorahastosta. Ympäristövahinkorahasto myöntää harkinnan varaista tukea vuosittain torjuntakalustoon liittyviin hankintoihin (kuva 19).⁵⁹

Laki ympäristövahinkorahastosta⁶⁰ ja ympäristövahinkorahastoa koskeva valtioneuvoston asetus⁶¹ määrittelevät tarkemmat kriteerit avustuksen myöntämisestä. Investointiavustusta myönnetään hankintakustannuksien osittaiseen kattamiseen. Valtionavustusta voivat hakea hyvinvointialueiden sekä Helsingin kaupungin pelastuslaitokset.

Investointiavustuksen hakeminen ympäristövahinkorahastosta torjuntakalustoa varten:

Hakemuksessa ilmoitettava (Vna 571/2024, 2§):

- Miltä osin kalustoa käytetään muuhun kuin ympäristövahinkojentorjuntaan pelastustoiminnassa.
- Mitä varusteita ja tarvikkeita ympäristövahinkojen torjuntaan käytettävän torjuntakaluston hankintaan ja kustannuksiin sisältyisi.
- Ilmoitettava arvio kokonaiskustannuksista ja niiden muodostumisesta.
- Selvitys kalustohankinnan kokonaisrahoituksesta, ja hankintaan liittyvästä muusta saadusta tai haetusta avustuksesta tai julkisesta tuesta.
- Hakemuksessa oltava selvitys avustuksen harkintaperusteiden arvioimiseksi.

Avustuksen myöntämistä ja määrää harkittaessa huomioidaan seuraavat harkintaperusteet:

- Kalustohankinnan sisältyminen pelastustoimea koskevaan investointisuunnitelmaan
- Pelastustoimen torjuntavalmiuden taso ja sen kehittämistarpeet
- Alueen ympäristövahinkojen riskit
- Kansalliset tavoitteet ympäristövahinkojen torjunnassa

→ Haetaan haeavustuksia.fi -sivuston kautta.

Kuva 19 Investointiavustuksen hakeminen ympäristövahinkorahastosta.

⁵⁸ Valtioneuvosto. (2025). Opas hyvinvointialueiden investointisuunnitelmien laadintaan VN/3976/2025

⁵⁹ Ympäristöministeriö. (n.d.). Ympäristövahinkorahasto. [www-sivut]. [Ympäristövahinkorahasto - Ympäristöministeriö](#)

⁶⁰ Laki ympäristövahinkorahastosta 1262/2022, 20 §

⁶¹ Valtioneuvoston asetus ympäristövahinkorahastosta annetussa laissa tarkoitetuista korvauksista ja avustuksista 571/2024. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2024/571>

Pelastuslaitokset voivat hakea ympäristövahinkorahastosta korvauksia myös torjuntakustannuksiin tilanteissa, joissa korvausta ei saada perittyä varsinaiselta vastuutaholta.⁶⁰ Kyseessä voi olla tilanne, jossa vastuutaho on maksukyvytön tai vastuutahoa ei saada selvitettyä.

Ympäristövahinkotilanteessa torjuntakustannuksiin saattaa sisältyä esim. palveluhankintoja puhdistuspalvelujen ja maansiirtotöiden muodossa tai tavarahankintoja tarvikkeiden ja varusteiden lisähankintoina.

Hankinnoissa voidaan hyödyntää joiltain osin myös ulkopuolista hankerahoitusta.

Hankerahoituksen hyödyntäminen hankinnoissa soveltuu esim. kehittämis- ja pilotointi hankkeisiin sekä yksittäisten innovatiivisten hankintojen tekemiseen. Hankerahoitusta haettaessa on huomioitava hankkeen ja rahoittajan näkemysten yhteensovittaminen tavoiteltavien vaikutuksien osalta.

Esimerkkinä ulkopuolisen rahoituksen hyödyntämisestä investoinneissa toimii EU-rahoitteinen sisäisen turvallisuuden rahasto (ISF-rahasto), joka myöntää avustusta mm. viranomaishankkeisiin. Käynnissä olevalla ohjelmakaudella 2021–2027 pelastustoimen osalta rahastoa on hyödynnetty hankinnoissa Varsinais-Suomen ja Itä-Uudenmaan hyvinvointialueiden sekä Helsingin pelastuslaitoksen CBRNE-hankkeissa. Myös ISF-rahoitteisessa Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen rauniopelastamiseen keskittyvässä hankkeessa on hyödynnetty hankerahoitusta osana kalusto- ja materiaalihankintoja.⁶²

Sopimuspalokunnat voivat hakea hankeavustusta Palosuojelurahastolta uusien paloasemakiinteistöjen rakentamiseen, kiinteistön hankintaan (kiinteän omaisuuden, rakennuksen tai rakennuksessa olevan huoneiston hankintaan) sekä merkittävään vanhojen paloasemien peruskorjaukseen tai laajentamiseen.

Rakennushankeavustusta voidaan myöntää kunnille nykyisten paloasemien tai harjoitusalueiden merkittävään peruskorjaukseen vielä vuonna 2026. Uusien paloasemien rakentamiseen ei enää myönnetä avustusta pelastustoimen siirryttyä kunnilta hyvinvointialueiden alaisuuteen.⁶³

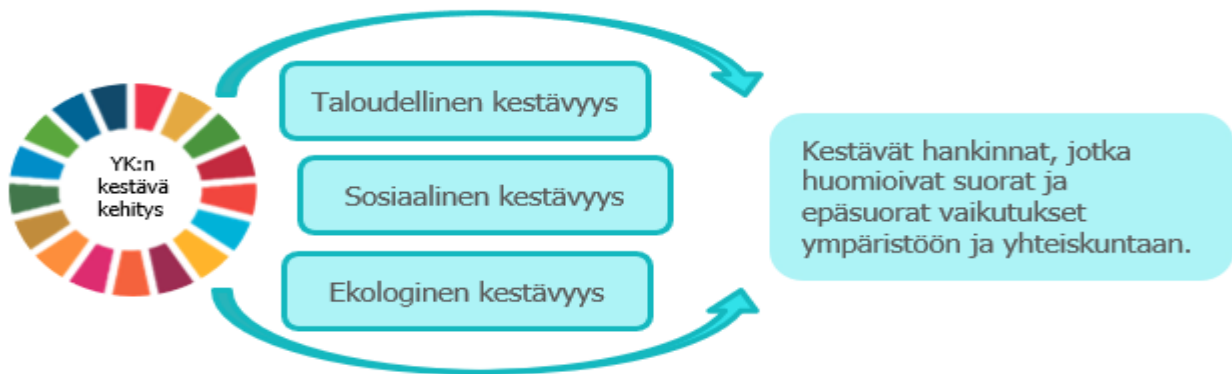
⁶² EU: sisäasioiden rahastot. (n.d.) Rahoitetut ISF-hankkeet. [www-sivut] [Rahoitetut ISF-hankkeet | EUSA-rahastot 2021-2027](#)

⁶³ Palosuojelurahasto. (17.2.2022) Palosuojelurahaston avustuslinjaukset muuttuvat 1.1.2023. [www-sivut] [Palosuojelurahaston avustuslinjaukset muuttuvat 1.1.2023 - Palosuojelurahasto](#)

5 Vastuullisuuden näkökulmat hankintatoiminnassa

5.1 Vastuulliset hankinnat

Vastuullisilla eli kestävillä hankinnoilla tarkoitetaan kestävän kehityksen kolmen pääteeman edistämistä ja näihin liittyvien näkökulmien huomioon ottamista hankinnoissa (kuva 20). Huomioimalla taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen vastuullisuuden näkökulmia voidaan hankkia sellaisia palveluita, tavaroita ja rakennusurakoita, jotka ovat elinkaarensa ajalta taloudellisia, kuormittavat mahdollisimman vähän ympäristöä ja edistävät sosiaalista hyvinvointia. Kestävillä hankinnoilla voidaan myös ohjata markkinoita, edistää innovatiivisuutta ja kilpailun syntymistä markkinoilla.

Kuva 20 Vastuulliset ja kestävät hankinnat.

Vastuullisuuskäsitteiden huomioon ottaminen hankinnoissa tarkoittaa käytännön tasolla sitä, että hankinnalle asetetaan kestävyteen liittyviä tavoitteita, ja kilpailutuksen kautta valitaan tarjolla olevista vaihtoehtoista parhaiten tavoitteet täyttävä vaihtoehto. Kestävissä hankinnoissa ei huomioida pelkästään hankintahintaa, vaan tarkastelussa huomioidaan myös elinkaaren aikaiset vaikutukset ja kustannukset.⁶⁴

Kestävyteen liittyviä näkökulmia voidaan huomioida hankintaprosessin eri vaiheissa: soveltuvuuden vähimmäisvaatimuksina, hankinnan kohteeseen liittyvinä vähimmäisvaatimuksina, vertailuperusteina ja sopimusehdoissa.⁶⁵ Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016 eli ns. hankintalaki tukee vastuullisuuskäsitteiden huomioon ottamista julkisissa hankinnoissa.

Asetettujen kestävyysnäkökulmien ja niihin liittyvien vaatimusten tulee olla suhteellisia ja kohtuullisia hankinnan kohteeseen nähden. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että vaatimuksilla ei vaikeuteta kilpailutusta ja ne ovat tarkoituksenmukaisia hankinnan suhteen.

Vastuullisuuden osa-alueet limittyvät osittain keskenään niiden vaikuttavuudeltaan. Esimerkiksi ympäristövastuullisuuden osalta energiatehokkuuden huomioimisella voidaan saavuttaa ilmasto- ja energiankäytön tavoitteiden lisäksi myös suoria säästöjä, mikä tukee samalla myös hankinnan taloudellista vastuullisuutta.

⁶⁴ Motiva. (n.d.). Kestävät ja vastuulliset hankinnat. [www-sivut] [Kestävät ja vastuulliset hankinnat - Motiva](#)

⁶⁵ Jylhä, O. Julkisten hankintojen neuvontayksikkö. (n.d.) Kestävyys hankinnoissa. [Power Point-diat]. [3-jylha-kestavyden-nakokulmat.pdf](#)

5.2 Taloudellinen vastuullisuus

Taloudellisesti kestävillä hankinnoilla tuetaan mm. julkisen talouden tasapainoa sekä hankintayksiköiden kustannustehokasta toimintaa, torjutaan harmaata taloutta ja kartelleja sekä edistetään verovastuullisuutta. Myös huoltovarmuus on osa hankintojen taloudellista kestävyyttä.

⁶⁶ Taloudellisen vastuullisuuden näkökulmat hankinnoissa voivat liittyä hankintayksikön toimintaan, hankintaprosessiin, hankinnan kohteeseen tai vaatimuksiin toimittajaa kohtaan.

Kansallisessa julkisten hankintojen strategiassa on esitetty taloudelliselle kestävyydelle kolme tahtotilaa edistävää konkreettista tavoitetta (kuva 21). Taulukkoon 1 on kerätty esimerkkejä taloudellisen vastuullisuuden näkökulmista ja niihin liittyvistä tavoitteista.

Julkisten hankintojen taloudellisen vastuullisuuden tavoitteet:

- Harmaan talouden torjuminen ja verovastuullisuuden edistäminen.
- Hankinnat ovat suunnitelmallisia ja kustannustehokkaita.
- Julkisten hankintojen hankinta- ja prosessikustannuksien vähentäminen.

Kuva 21 Kansallinen julkisten hankintojen strategia ja taloudellisen vastuullisuuden tavoitteet.

Taloudellinen vastuullisuus huomioi myös tarjoajien näkemykset hankintaan liittyen. Markkinavuoropuhelua hyödyntämällä kyetään varmistamaan hankinnalle asetettujen vaatimusten realistisuus sekä potentiaalisten tarjoajien kyky vastata tarpeeseen. Markkinavuoropuhelu edistää kilpailun syntymistä ja tukee hankinnan tavoitteellisuutta sekä onnistumista.

Taloudellinen vastuullisuus ei suoraan tarkoita hinnaltaan edullisimman tuotteen hankintaa, vaan siihen kuuluu osaksi myös laadun huomioiminen hankintojen elinkaaren ajalta. Edullinen alkuinvestointi voi muodostua pitkällä aikavälillä kalliiksi, jos laadulliset seikat eivät kohtaa tavoiteltua tasoa. Hankinnan elinkaaren aikaisia kustannuksia tarkasteltaessa tilanne voi olla myös niin, että suuri alkuinvestointi mahdollistaa pidemmällä aikavälillä säästöjen saavuttamisen.

⁶⁶ Valtiovarainministeriö. (2020). Kansallinen julkisten hankintojen strategia 2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020090768680>

Esimerkkejä taloudellisesta vastuullisuudesta hankintatoiminnassa:	
Tehokkaat ja suunnitelmalliset hankintaprosessit	Integroidaan hankintojen suunnittelu osaksi organisaation toiminnan ja talouden suunnitteluprosessia.
- Hankintaosaamisen kehittäminen	Kehitetään hankintatapoja hankintatoiminnan tehokkuuden edistämiseksi.
- Kustannustehokkuus	Tuetaan toiminnan kannattavuutta tehostetuilla resurssien käytöllä ja tarveharkinnalla, sekä tunnistetaan säästöpotentiaali. Panostetaan pitkän aikavälin suunnitteluun, hankintojen yhdistämiseen ja yhteishankintoihin.
Kilpailuolosuhteiden edistäminen	Tuetaan tasavertaista kilpailua. Pyritään tukemaan alueellista työllisyyttä ja taloutta, sekä PK yritysten mahdollisuutta osallistua kilpailutuksiin.
- Markkinakartoituksen ja -vuoropuhelun edistäminen	Parannetaan hankintayksikön tietoutta markkinoista ja tuetaan hankintojen suunnittelua. Tiedotetaan toimittajia tulevista hankinnoista ja tarpeista.
- Kilpailun edistäminen	Kiinnitetään huomiota hankintaprosessin hallinnolliseen taakkaan myös tarjoajien näkökulmasta. Tehostetaan hankintailmoituksen näkyvyyttä.
Elinkaarikustannukset ⁶⁷	Huomioimalla elinkaarikustannukset voidaan vaikuttaa hankinnan kokonaistaloudellisuuteen pitkällä aikavälillä.
- Sisäiset kustannukset	Minimoidaan hankintayksikölle tai hankinnan kohteen käyttäjille aiheutuneet hankinta-, käyttö-, huolto- sekä kierrätys- ja jätevaiheen kustannukset.
- Ulkoiset ympäristövaikutukset	Vähennetään ulkoisten ympäristövaikutusten aiheuttamia kustannusvaikutuksia. Vaikutusten tulee olla todennettavissa sekä rahallisesti määritettävissä.
Harmaan talouden torjunta	Tuetaan ja parannetaan työntekijöiden asemaa, varmistetaan asiakkaiden oikeusturva ja yhteiskunnan verokertymä sekä estetään kilpailun vääristyminen.
- Kartellien torjunta	Estetään hintojen nousua sekä tuotteiden ja palveluiden laadun heikentymistä.
- Verovastuullisuus	Varmistetaan verotulojen kerryttäminen, tarjoajan taloudellinen vakaus sekä vastuulliset toimintamallit.
Riskienhallinta	Pyritään tunnistamaan ja hallitsemaan riskejä mm. yllättävien kulujen estämiseksi ja laadun varmistamiseksi, sekä varmistetaan toimittajan kyky toimia sopimuksen mukaisesti.
- Huoltovarmuus	Varmistetaan toimitusvarmuus, sekä minimoidaan häiriöiden vaikutukset hankintoihin ja toiminnan jatkuvuuteen.
Innovatiivisuus	Edistetään talouden elinvoimaisuutta, kestävyyttä ja innovatiivisuutta.

Taulukko 1 Esimerkkejä taloudellisesta vastuullisuudesta hankintatoiminnassa.

⁶⁷Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016, 95 §

Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa (1233/2006) eli ns. Tilaajavastuulaki toimii tärkeänä työkaluna julkisissa hankinnoissa yhteiskunnallisten vaikutusten näkökulmasta. Tilaajavastuulaki toteuttaa taloudellisen vastuullisuuden näkökulmia mm. harmaan talouden torjumisen ja tasavertaisen kilpailun edistämisen osalta. Tilaajavastuulain tarkoituksena on mm. edistää työehtojen noudattamista, ja mahdollistaa julkisten hankkijoiden edellytykset varmistaa, että sopimuskumppani on hoitanut lakisääteiset velvoitteensa ja on kykenevä sopimuksen mukaiseen toimintaan.⁶⁸

Taloudellisesti kestäväillä hankinnoilla on mahdollista saavuttaa organisaatiossa suoria säästöjä kustannustehokkuutta parantamalla. Huomioimalla hankinnoissa yhteiskunnalliset tavoitteet esimerkiksi työllisyyden tai ympäristön näkökulmasta, voidaan vastaavasti vähentää yhteiskunnalle syntyviä kustannuksia.⁶⁹

Kustannustehokkailla hankinnoilla varmistetaan varojen tarkoituksenmukainen käyttö ja hillitään kokonaiskustannuksia. Kustannustehokkuutta voidaan edistää kehittämällä hankintatapoja, hyödyntämällä yhteishankintoja ja vaikuttavuusperusteisia hankintoja, kehittämällä elinkaaritaloudellisuuden arviointia sekä hankintojen digitalisaation ja automaation astetta.⁷⁰ Jotta määrärahoja ja henkilöstöön liittyviä resursseja käytettäisiin mahdollisimman tehokkaasti, tulee suuret hankinnat suunnitella pitkäjänteisesti usean vuoden aikajänteellä.⁷¹

Julkisten hankintojen taloudellisuuteen liittyy riskejä, joista merkittävin on kilpailun vähyys. Kilpailutuksiin saadaan tarjouksia keskimääräisesti vähän, kansallisen mediaanitason ollessa 3 tarjousta julkisten hankintojen kilpailutusta kohden.⁷² Kilpailun lisäämisellä on todettu olevan potentiaalia säästöjen saavuttamisessa.

Pelastustoimialalla hankintayksiköiden on haasteellista parantaa kilpailun määrää markkinoiden ollessa rajalliset. Huolellisella markkinoiden kartoittamisella ja markkinavuoropuhelulla voidaan kuitenkin parantaa kilpailutuksen laatua, sekä vähentää riskiä kilpailua vähentävien kriteerien ja ehtojen tarpeettomasta käytöstä. Myös kilpailutusten oikea-aikaisella julkaisemisella voidaan vaikuttaa saatujen tarjousten määrään. Esimerkiksi loma-aikojen huomioiminen sekä muiden pelastuslaitosten hankintojen ajoitusten seuraaminen auttavat hankintojen suunnittelussa.

Lisätietoja taloudellisesta vastuullisuudesta ja hankintojen elinkaarikustannuksista:

[Taloudellinen kestävyys | Hankintakeino.fi](https://www.taloudellinenkestavyys.fi/hankintakeino)
[Taloudellinen kestävyys -teemaryhmä - Valtiovarainministeriö](#)
[Elinkaarikustannukset | Hankinnat](#)
[Elinkaarikustannukset kilpailuvalttina - Hansel - Vuosikertomus 2016](#)

⁶⁸ Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa (1233/2006), 1 §.

⁶⁹ Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:25. Suomen julkisten hankintojen tilannekuva
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-312-0>

⁷⁰ Valtiovarainministeriö. (2020). Kansallinen julkisten hankintojen strategia 2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020090768680>

⁷¹ Valtiovarainministeriö. (2020). Kansallinen julkisten hankintojen strategia 2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020090768680>

⁷² Kilpailu- ja kuluttajavirasto. (2023) Kilpailu julkisissa hankinnoissa. [2023-09-tutkimusraportteja-kilpailu-julkisissa-hankinnoissa \(1\).pdf](#)

5.3 Ympäristövastuullisuus

Ympäristövastuullisuus eli ekologinen kestävyys hankinnoissa tarkoittaa sellaisia hankintoja, jotka huomioivat ympäristönäkökulmat hankinnan elinkaaren ajalta. Ekologisesti kestävien hankintojen tavoitteena on vähentää hankittavan tuotteen, palvelun tai urakan haitallisia ympäristövaikutuksia. Ympäristövaikutukset huomioivia hankintoja voidaan kutsua myös vihreiksi hankinnoiksi.

Kansallisessa julkisten hankintojen strategiassa ekologiseen kestävyys on sisällytetty vaikutukset ilmastoon, luonnon monimuotoisuuteen ja kiertotalouteen.⁷³ Myös kestävä ruokajärjestelmä ja siihen sisältyvät elintarvike- ja ruokapalveluhankinnat on nostettu osaksi ekologista kestävyttä. Ympäristövastuullisuuteen voidaan sisällyttää myös muita näkökohtia, joita ovat esimerkiksi kemikaaliturvallisuus, resurssitehokkuus, sekä ympäristötietoisien innovaatioiden kehittyminen (taulukko 2).

Esimerkkejä ekologisen vastuullisuuden huomioimisesta hankinnoissa:	
Ekologisen vastuullisuuden näkökulma:	Hankinnan kautta asetetut tavoitteet:
Energiatehokkuus: ⁷⁴	Pyritään vaikuttamaan tuotteiden ja palveluiden energiankulutukseen, niiden kautta syntyviin kustannuksiin ja päästöihin.
Ilmastoystävälliset ja vähähiiliset hankinnat:	Ilmastoystävällisillä hankinnoilla pyritään edistämään sellaisia valintoja, jotka minimoivat ilmastomuutokseen vaikuttavien kasvihuonekaasupäästöjen määrää.
Elinkaarikustannukset ⁷⁵ -Ulkoiset ympäristövaikutukset	Vähennetään ulkoisten ympäristövaikutusten aiheuttamia kustannusvaikutuksia. Vaikutusten tulee olla todennettavissa sekä rahallisesti määritettävissä.
Pitkäikäiset ja laadukkaat tuotteet:	Vähennetään kulutusta sekä säästetään neitseellisiä raaka-aineita.
Kemikaaliturvallisuus:	Pyritään edistämään kemikaaliturvallisuutta hankinnan kohteen ja tarjoajan soveltuvuuden osalta.
Luonnon monimuotoisuus:	Pyritään välttämään luonnonvarojen ylikulutusta ja hankintojen kielteisiä vaikutuksia esim. metsän-, maan- ja vesienkäyttöön sekä ekosysteemeihin.
Kiertotalous ja materiaalitehokkuus:	Maksimoidaan tuotteen komponenttien, materiaalien ja/tai tuotteen käyttöikä sekä säästetään neitseellisiä raaka-aineita. Tuote palveluna.
Innovatiivisuus:	Edistetään talouden elinvoimaisuutta ja kestävyttä ympäristömyönteisillä innovaatioilla.

Taulukko 2 Esimerkkejä ekologisesta vastuullisuudesta hankinnoissa.

⁷³ Valtiovarainministeriö. (2020). Kansallinen julkisten hankintojen strategia 2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020090768680>

⁷⁴ Työ- ja elinkeinoministeriön ohjeet. (2016). Energiatehokkuus julkisissa hankinnoissa. [Energiatehokkuus+julkisissa+hankinnoissa.pdf](http://energiatehokkuus+julkisissa+hankinnoissa.pdf)

⁷⁵ Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016, 95 §

Ympäristönäkökohtien käyttö on hankintayksikön kannalta harkinnan varaista, ellei pakottavasta lainsäädännöstä muuta johdu.⁷⁶ Ympäristönäkökohdat tulevat huomioiduksi myös harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden soveltamisella.⁷⁷

Julkisten hankintojen ekologisuutta pyritään edistämään valtakunnallisella tasolla yhä enenevässä määrin. Esimerkiksi Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan HILMI-hankkeessa on tuotu esiin julkisten hankintojen vähähiilisyttä. Hankkeessa on luokiteltu eri julkisten hankintojen tuoteryhmät niiden ympäristövaikutuspotentiaalin mukaan. Päästövähennysten osalta erittäin suurta vaikutuspotentiaalia on luokiteltu olevan energiahankinnoilla ja rakentamisella tuoteryhmän suuren hiilijalanjäljen vuoksi.⁷⁸

Myös matkustaminen ja kuljetukset sekä ruokapalvelut sisältävät potentiaalia vähähiilisten ratkaisujen huomioimisessa hankinnoissa. Muita potentiaalisia tuoteryhmiä päästöjen vähennysmahdollisuuksien osalta ovat tekstiilit, elektroniikka ja tietotekniikka, huonekalut, muut koneet ja laitteet sekä siivous, pesulapalvelut ja tarvikkeet.⁷⁹

Julkisten hankintojen ekologiset tavoitteet -hanke on kirjoittamishetkellä valmistelemassa kansallisen tason tavoitteet vuodelle 2035 vaikuttavuudeltaan merkittävimmille hankintakategorioille hiili- ja luontojalanjäljen vähentämiselle, luonnon monimuotoisuuden sekä kiertotalouden edistämiseksi Hankinta Suomen tavoitteiden mukaisesti. Kansalliset ekologiset tavoitteiden on tarkoitus toimia suuntaviivoina julkisten hankintojen ympäristönäkökohtien toteuttamiselle.⁸⁰

Ympäristönäkökulmien huomioiminen vaatii hankintayksiköltä huolellista suunnittelua, taustatyötä sekä hankintalain ymmärtämistä. Ympäristökriteerejä asetettaessa tulee huomioida se, että niiden on oltava määriteltävissä sekä mitattavissa. Esimerkiksi hankintayksikkö ei voi asettaa vaatimukseksi pelkkää ”ympäristöystävällisyyttä”, sillä sitä ei ole objektiivisesti määritelty eikä sitä kyetä todennetulla menetelmällä mittaamaan.

Joissakin tapauksissa ympäristökriteerien asettaminen saattaa vaatia hankintayksiköltä kriteerien toteutumisen seuranta sopimuskauden aikana esim. auditointien muodossa. Ympäristömerkkien ja -järjestelmien edellyttäminen on helppo tapa huomioida ympäristönäkökulmat, sillä ne sisältävät valmiiksi muotoillut kriteerit ja ne eivät vaadi hankintayksiköltä erillistä kriteerien toteutumisen seuranta. Ympäristömerkkien- ja järjestelmien hyödyntämisestä kerrotaan tarkemmin kappaleessa 5.3.1.

Valmiita hyödynnettävissä olevia ympäristökriteerejä:

[EU:n GPP kriteerit/ - Euroopan komissio](#)
[Kriteeripankki/ Motiva](#)
[Sairaanhoitopiirien hankinnat | Hankintakeino.fi](#)

⁷⁶ Esim. velvoite ympäristövaikutuksien arvioinnista tai puhtaat ajoneuvohankinnat.

⁷⁷ Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016, 81 § k. 5

⁷⁸ KEINO-osaamiskeskus. (2023). Vähähiilisyys julkisissa hankinnoissa.

[Osaamista kestäviin ja innovatiivisiin hankintoihin](#)

⁷⁹ Hiili- ja ympäristöjalanjälki hankinnoissa – lainsäädäntö ja mittaaminen

[Osaamista kestäviin ja innovatiivisiin hankintoihin](#)

⁸⁰ [Julkisten hankintojen ekologiset tavoitteet - Ympäristöministeriö](#)

5.3.1 Ympäristösertifikaatit, -merkit ja järjestelmät

Ympäristösertifikaatit ja -järjestelmät ovat yksi ympäristönäkökohtien huomioimisen työkalu hankinnoissa. Ympäristösertifikaatti on todiste siitä, että organisaatio toimii hyväksytyn standardin mukaisesti. Sertifikaatin myöntää kolmas osapuoli, joka auditoinnilla varmistaa yrityksen standardin mukaisuuden. Ympäristöjärjestelmä on organisaation sisäinen johtamisjärjestelmä ympäristöasioiden hallintaan, joka ei itsessään vaadi sertifiointia.

Ympäristöjärjestelmistä yleisimmin käytössä on ISO 14001 standardi, jonka avulla organisaatiot kehittävät ympäristöasioiden hallintaa ja edistävät kestävästä kehitystä. Ympäristöjärjestelmä keskittyy tarkastelemaan mm. organisaation ilmapäästöjä, vedenkäyttöä ja päästöjä veteen, jätehuoltoa, päästöjä maaperään, ilmastomuutoksen lieventämistä, raaka-aineiden ja energian käyttöä sekä resurssitehokkuutta.⁸¹ Julkisissa hankinnoissa voidaan hyödyntää myös esim. unionin ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmää (EMAS) tai suomalaista Ekokompssia.⁸²

Ympäristöasioiden hallinnointi voidaan asettaa tarjoajan soveltuvuusvaatimukseksi. On hyvä huomioida, että ympäristöjärjestelmä kohdentuu tällöin lähinnä yrityksen toimintaan liittyviin ympäristöriskeihin. Ympäristöasioiden hallintajärjestelmä ei esim. välttämättä koske yrityksen tuotteiden sisältämiä kemikaaleja vaan lähinnä niiden hallintaa, käsittelyä ja varastointia.⁸³

Ympäristömerkki on vapaaehtoisesti haettava tunnus siitä, että tuote tai palvelu on tiukkojen ennalta määriteltujen ympäristövaatimusten mukainen. Ympäristömerkkien vaatimuksia arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti asetettujen standardien ja vaatimusten mukaisesti. Merkkiä tulee hakea säännöllisin väliajoin, mikä takaa tuotteen tai palvelun kriteerien ajantasaisuuden.⁸⁴

Ympäristömerkkejä voidaan edellyttää näytöksi hankinnan kohteen ympäristöominaisuuksista ja ekologisen kestävyys huomioimisesta. Ympäristömerkin käyttö yksinkertaistaa kilpailutusten valmistelua, sillä hankintayksikön ei tarvitse itse määritellä ympäristövaatimuksia. Hankintayksikön ei myöskään tarvitse seurata tai valvoa, täyttääkö tuote tai palvelu sille asetetut vaatimukset.⁸⁵

Ympäristömerkit jaetaan kolmeen erilaiseen tyyppiin kansallisen standardisoiemisjärjestö ISO:n luokituksen mukaisesti.⁸⁶ Tyyppin 1 mukaiset ympäristömerkit⁸⁷ ovat kolmannen osapuolen varmistamia merkkejä, joten ne soveltuvat käytettäväksi julkisissa hankinnoissa hankintalain mukaisesti. Yleisesti käytössä olevia tyyppin 1 mukaisia merkkejä ovat mm. joutsenmerkki ja EU:n ympäristömerkki (kuva 22).

⁸¹ [Ympäristöjärjestelmiä ja -sertifikaatteja - Kiertotaloudestakasvua.fi](#)

⁸² JHNY. (2024) [Ympäristönäkökohdat | Hankinnat](#)

⁸³ Hankintakeino. Kemikaalit julkisissa hankinnoissa. Koulutusmateriaali, osa 3. [PowerPoint Presentation](#)

⁸⁴ [Ympäristömerkki-opas-Julkiset hankinnat ohje 2023.pdf](#)

⁸⁵ [Julkiset hankinnat ja ympäristömerkit - Joutsenmerkki](#)

⁸⁶ EN ISO 14024 -standardin mukaisesti. Lisätietoja ympäristömerkeistä ja niiden hyödyntämisestä julkisissa hankinnoissa: [Ympäristömerkki-opas-Julkiset hankinnat ohje 2023.pdf](#)

⁸⁷ Tyyppin 1 mukaisuus on avattu standardissa ISO 14024, Environmental labels and declarations – Type I environmental labelling – principles and procurements for developing.

Joutsenmerkki: Pohjoismainen ympäristömerkki, joka huomioi tuotteen koko elinkaaren aikaiset vaikutukset sekä erilaisia ympäristönäkökulmia, kuten ilmaston, luonnon monimuotoisuuden, kiertotalouden ja kemikaaliturvallisuuden.

EU-ympäristömerkki: Virallinen kansainvälinen ympäristömerkki, joka kertoo puolueettomasti tuotteen ja palvelun pienemmästä ympäristökuormituksesta. Kriteereissä teemoja mm. energiatehokkuuteen, kemikaaliturvallisuuteen ja kestäviin raaka-aineisiin liittyen.

Kuva 22 Tyypin 1 ympäristömerkkejä.⁸⁸

Tyypin 2 mukaiset merkit perustuvat valmistajien omiin ilmoituksiin, ja niiden ympäristöväitteiden todenperäisyyttä määrittelee oma standardinsa.⁸⁹ Tyypin 3 mukaiset ympäristömerkit ovat tuotteen ympäristötekijöiden tuoteselosteita tai ns. ympäristöselosteita, joita hyödynnetään ensisijaisesti yritysten välisessä viestinnässä. Ympäristömerkit, jotka eivät perustu ISO-standardeihin ja ennalta määriteltäviin todennettavissa oleviin vaatimuksiin voidaan periaatteessa luokitella viherpesuksi.⁹⁰

Hankintalaki mahdollistaa ympäristömerkkien hyödyntämisen julkisissa hankinnoissa tiettyjen reunaehtojen mukaisesti.⁹¹ Hankintalaki asettaa merkkien vaatimiselle viisi ehtoa, jotka tulee täyttää (kuva 23). Merkkiä vaadittaessa voidaan suoraan viitata standardisointijärjestö ISO:n määrittelemään tyypin 1 ympäristömerkkiin.

⁸⁸ Ympäristömerkintä Suomi Oy, Motiva Oy, Suomen Asianajotoimisto Oy. (2024). Opas ympäristömerkkien käyttämiseen julkisissa hankinnoissa. [Ympäristömerkki-opas-Julkiset hankinnat ohje 2023.pdf](#) Kuluttajaliitto. (n.d.). Vastuullinen kuluttaminen: Ympäristö- ja energiamerkit. Vastuullinen kuluttaminen. [www-sivut]. [Vastuullinen kuluttaminen: Ympäristö- ja energiamerkit | Kuluttajaliitto](#)

⁸⁹ Tyypin 2 mukaisuus on avattu standardissa ISO 14021, Environmental labels and declarations – Self-declared environmental claims (Type II environmental labelling).

⁹⁰ Joutsenmerkki. (5.6.2019). Ympäristömerkkien ABC: Mitä ja miksi ne merkitsevät? [www-sivut] [Ympäristömerkkien ABC: Mitä ja miksi ne merkitsevät? - Joutsenmerkki](#)

⁹¹ Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016, 72 §.

- 1) Merkille asetetut vaatimukset koskevat ainoastaan perusteita, jotka **liittyvät hankinnan kohteeseen** ja soveltuvat hankinnan kohteena olevien rakennusurakoiden, tavaroiden tai palvelujen ominaisuuksien määrittämiseen.
- 2) Merkille asetetut vaatimukset perustuvat puolueettomasti todennettavissa oleviin ja syrjimättömiin perusteisiin.
- 3) Merkit vahvistetaan menettelyssä, johon viranomaiset, kuluttajat, työmarkkinaosapuolet, valmistajat, kaupan edustajat ja valtioista riippumattomat organisaatiot sekä muut asiaankuuluvat sidosryhmät voivat osallistua.
- 4) Kaikkien asianomaisten osapuolten on mahdollista saada merkki.
- 5) Merkille asetetut vaatimukset laatii kolmas osapuoli, johon merkkiä hakeva toimittaja ei voi käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa

Kuva 23 Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016, 72 §.

Jos hankintayksikkö edellyttää hankinnassa ympäristömerkkiä, sen tulee hyväksyä myös muut kyseistä merkkiä vastaavat merkit. Esimerkiksi Joutsenmerkin tai EU-merkin kohdalla vastaavalla merkillä tarkoitetaan muuta EU-jäsenvaltiossa kansallisella tai alueellisella tasolla virallisesti tunnustettua ISO 14024 -standardin mukaista tyypin 1 ympäristömerkkiä (esim. saksalainen Blue Angel-merkki).

Suomessa syksyllä 2026 voimaan astuva vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivi helpottaa kuluttajien kestävien valintojen tekemistä torjumalla viherpesua. Jatkossa tuotteisiin liittyvät ympäristöväittämät tulee olla kolmannen osapuolen todentamia ja yleiset ympäristöväittämät kuten ”ympäristöystävällinen”, ”ilmastoneutraali” tai ”vihreä” kielletään.⁹² Uudistuksella on vaikutusta ympäristömerkkien määrään tulevaisuudessa.

Kuvassa 24 on esitetty toimintamalli tyypin 1 ympäristömerkkien hyödyntämisestä hankinnoissa.

Lisätietoja ympäristömerkkien, -sertifikaattien sekä -järjestelmien käytöstä:

[Joutsenmerkki/ Julkiset hankinnat](#)
[Merkkien käyttö hankinnan kohteen kuvauksessa/ JHNY](#)
[Testausraportit, sertifikaatit ja muu tekninen selvitys/ JHNY](#)

⁹² Euroopan parlamentti. (20.3.2024). Loppu viherpesulle: miten EU sääntelee ympäristöväitteitä. [www-sivut]. [Loppu viherpesulle: miten EU sääntelee ympäristöväitteitä | Aiheet | Euroopan parlamentti](#)

Ympäristömerkin hyödyntäminen hankinnoissa:

1. Kartoita hankinnan kohdalla ympäristömerkin vaatimisen mahdollisuutta:

Huomioi ympäristömerkin kriteerien perusteltavuus kyseisen hankinnan kohdalla:

- Valitse hankintaan soveltuva ympäristömerkki (esim. joutsenmerkki, EU-ympäristömerkki).
- Tarkista soveltuuko ympäristömerkin kriteerit hankintaan.
- Tyypin 1 ympäristömerkkien kriteerit lajeittain:

<https://joutsenmerkki.fi/kriteerit/>

<https://eu-ymparistomerkki.fi/yrityksille-ja-hankkijoille/tuoteryhmat-ja-kriteerit/>

- Tarkista ovatko kaikki ympäristömerkin kriteerit hankinnan kohteen kannalta merkityksellisiä. Huomioidaanko vain osa ympäristömerkin kriteereistä vai vaaditaanko merkkiä kokonaisuudessaan?
- Varmistetaan, että markkinoilta löytyy enemmän kuin yksi ympäristömerkitty tuote tai palvelu.
- Käydään vuoropuhelua yritysten kanssa siitä, kannattaako merkkiä vaatia, ja miten vaatimukset ja kriteerit on kannattavaa asettaa.

2. Hankinnan määrittelyssä voidaan vaatia tyypin 1 merkkiä tai vastaavaa merkkiä:

- Vähimmäisvaatimuksena hankinnan kohteen kuvauksessa (tekninen eritelmä)
- Laadullisena kriteerinä lisäpisteitä laatuvertailussa
- Sopimusehdoissa vaaditaan ympäristömerkin velvoitteiden täyttymistä sopimuskauden aikana.

Huom! Liitä hankinta-asiakirjoihin linkki ympäristömerkin kriteeriasiakirjoista, tai liitä kriteeriasiakirjat hankinta-asiakirjojen liitteeksi.

3. Hankitaan ympäristömerkittyjä tuotteita pienhankintana:

- Pienhankintojen osalta noudatetaan organisaatiokohtaisia ohjeita
- Hankintayksiköllä on laaja hankintavalta hankkia ympäristömerkittyjä tuotteita pienhankinnoissa.
→ ei hankintalain vaatimuksia ympäristömerkin hyödyntämisessä.

Kuva 24 Tyypin 1 ympäristömerkin hyödyntäminen hankinnoissa.⁹³

⁹³ Ympäristömerkintä Suomi Oy, Motiva Oy, Suomen Asianajotoimisto Oy. (2024). Opas ympäristömerkkien käyttämiseen julkisissa hankinnoissa. [Ympäristömerkki-opas-Julkiset hankinnat ohje 2023.pdf](#)

5.4 Sosiaalinen vastuullisuus

Sosiaalinen vastuullisuus hankinnoissa tarkoittaa sitä, että huomioidaan hankinnan vaikutukset ympäröivään yhteiskuntaan, ja pyritään edistämään ihmisten hyvinvointia, oikeudenmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta. Huomioimalla sosiaaliset näkökulmat hankinnoissa tuetaan myös syrjimättömyysperiaatteen noudattamista.⁹⁴

Kansallinen julkisten hankintojen strategia painottaa sosiaalisen vastuullisuuden osalta heikommassa työmarkkina-asemassa olevien työllistämistä sekä ihmisoikeuksien ja työelämän perusoikeuksien kunnioittamista.⁹⁵ Sosiaalisia näkökulmia on kerätty laajemmin taulukkoon 3.

Esimerkkejä sosiaalisen vastuullisuuden huomioimisesta hankinnoissa:	
Sosiaalisen vastuullisuuden näkökulma:	Hankinnan kautta asetetut tavoitteet:
Ihmisoikeudet	Ihmisoikeuksien kunnioittaminen, edistäminen ja väärinkäytösten estäminen.
Työllistäminen	Heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistäminen ja työmahdollisuuksien lisääminen (osatyökykyiset, pitkäaikaistyöttömät, erityisryhmät, maahanmuuttajat ja nuoret).
Tasa-arvoiset työolot	Työolojen edistäminen kansallisen lainsäädännön ja työehtosopimusten noudattamiseksi.
Turvalliset työolot	Työolojen edistäminen kansallisen lainsäädännön ja työehtosopimusten noudattamiseksi.
Oikeudenmukainen palkkaus	Palkkauksen tason edistäminen kansallisen lainsäädännön ja työehtosopimusten noudattamiseksi.
Saavutettavuus ja esteetön käyttö	Palveluiden, tavaroiden ja terveellisten elinympäristöjen saavutettavuus. EU:n esteettömyysdirektiivin (EU 2019/882) soveltaminen tarjouspyynnöissä, koskien tuotteiden ja palveluiden esteettömyysvaatimuksia.
Eettiset toimitus- ja valmistusketjut	Pyritään edistämään työoloja, jotta ne täyttäisivät kansallisen lainsäädännön ja työehtosopimusten velvoitteet.
Reilun kaupan periaatteet	Reilussa kaupassa tuottajalle maksetaan takuuhinnan päälle Reilun kaupan lisä, joka on tarkoitettu sosiaalisiin ja tuotantoa kehittäviin hankkeisiin.
Pk-yritysten tukeminen	Turvataan pienten ja keskisuurten yritysten osallistuminen sosiaalisesti vastuullisiin hankintoihin.

Taulukko 3 Sosiaalisen vastuullisuuden näkökulmia ja hankinnan kautta asetetut tavoitteet.⁹⁶

⁹⁴ Työ- ja elinkeinoministeriö. (2017). Opas sosiaalisesti vastuullisiin julkisiin hankintoihin. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-264-4>

⁹⁵ Valtiovarainministeriö. (2020). Kansallinen julkisten hankintojen strategia 2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020090768680>

Hankinnoissa voidaan huomioida heikommassa työmarkkina-asemassa olevien työllistäminen esim. tarjoamalla mahdollisuuksia työharjoitteluun, työssäoppimiseen, palkkasuhteeseen tai oppisopimustyöllistämiseen. Tarjouspyyntöön ja hankintasopimukseen voidaan sisällyttää työllistämistä koskeva erityisehto eli ns. työllistämisehto, joka huomioi edellä mainitut työllistämistä tukevat toimet.⁹⁷

Heikommassa työmarkkina-asemassa olevien työllistäminen onnistuu myös Hankintalain mahdollistamalla hankinnan varaamisella työkeskuksille, sosiaalisille yrityksille tai vastaaville toimittajille. Varaaminen voidaan kohdistaa myös vammaisten työllistämisen edistämistä koskevien työohjelmien yhteydessä toteutettavaksi.⁹⁸

Eettisiä ongelmia kuten riskejä ihmisoikeuksien ja työelämän perusoikeuksien loukkauksiin esiintyy joissakin tuoteryhmissä ja valtioissa enemmän. Muun muassa tuoteryhmissä kuten elektroniikka-, vaatetus-, sairaalatarvike- ja kaivosteollisuudessa, maataloudessa, elintarvikkeiden tuotannossa ja rakentamisessa on raportoitu huonoista työoloista. Työperäistä hyväksikäyttöä kuten syrjintää, alipalkkausta, ja ihmiskauppaa esiintyy myös Euroopan maissa, Suomi mukaan lukien.

Toimittajalta voidaan vaatia tarjouksessa ja sopimusten erityisehdoissa sitoutumista toimitusketjuissaan sosiaalisen kestävyuden velvoitteisiin eli vastuullisuuden vähimmäisvelvoitteisiin (ns. code of conduct). Tällöin toimittaja sitoutuu siihen, että tuotteen valmistus tapahtuu ehtojen mukaisissa olosuhteissa.

Tarjouksessa ja sopimuksessa voidaan esittää myös vaatimus kansainvälisten sopimusten noudattamisesta esimerkiksi ILO:n⁹⁹ sopimusten osalta. Tämä edellyttää sopimuksen aikaista yhteistyössä suoritettua velvoitteiden noudattamisen valvontaa. Sopimusehtojen toteutumista voidaan valvoa toimittajakäynnin ja/tai vaatimalla vastuullisuusraporttia tai muita vastaavia selvityksiä. Hankintayksikkö voi hylätä tarjouksen, jos tarjouksessa esitetty hinta on poikkeuksellisen alhainen johtuen ympäristö-, sosiaali-, tai työainsäädännön velvoitteiden laiminlyömisestä.¹⁰⁰

Lisätietoja sosiaalisesta vastuullisuudesta hankinnoissa:

[Sosiaalisesti vastuulliset julkiset hankinnat - Työ- ja elinkeinoministeriö](#)
[Sosiaaliset näkökohdat | Hankinnat](#)
[Opas sosiaalisesti vastuullisiin hankintoihin/ TEM](#)
[Hanki ja työllistä, itseopiskelumateriaali julkisilla hankinnoilla työllistämiseen](#)

⁹⁶ Mukailtuna: Euroopan komissio. (2010). Sosiaalinen ostaminen: Opas sosiaalisten näkökohtien huomioonottamisesta julkisissa hankinnoissa. [sosiaalinen ostaminen](#) [opas sosiaalisten näkökohtien huomioonottamisesta julkisissa hankinnoissa](#)

⁹⁷ Kesä, M. (2022). Työllistämisehto hankinnoissa. Selvitys nykytilasta, haasteista ja ratkaisuista. Hankinta-Suomi. [Microsoft Word - Työllistämisehto hankinnoissa.docx](#)

⁹⁸ Julkisten hankintojen neuvontayksikkö. (11.10.2024). Sosiaaliset näkökohdat [www-sivut] [Sosiaaliset näkökohdat | Hankinnat](#)

Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016, 24 §

⁹⁹ Työ- ja elinkeinoministeriö. (n.d.). ILO:n yleissopimus- ja suositustekstejä. [ILO:n sopimuksia ja suosituksia - Työ- ja elinkeinoministeriö](#)

¹⁰⁰ Julkisten hankintojen neuvontayksikkö. (11.10.2024). Sosiaaliset näkökohdat [www-sivut] [Sosiaaliset näkökohdat | Hankinnat](#)

5.5 Innovaatiot hankinnoissa

Innovatiivinen hankinta tarkoittaa uuden tai merkittävästi parannetun tavaran tai palvelun hankintaa, joka lisää julkisen palvelun tuottavuutta, laatua, kestävyyttä ja/tai vaikuttavuutta. Innovaatiot ovat yksi kansallisen julkisten hankintojen strategian tahtotiloista. Lisäksi hankintalaki tukee tavoitetta edistää innovatiivisten hankintojen tekemistä.¹⁰¹

Innovatiivisten hankintojen tavoitteena ei ole pelkästään hankkia valmiita tuotteita tai palveluita, vaan myös luoda arvoa yhteiskunnalle tukemalla innovaatioita, kestäväää kehitystä ja talouskasvua. Talouteen ja markkinakasvuun liittyvät ajurit, niiden osatekijät sekä tiivis tilaajatoimittaja-vuoropuhelu ovat tärkeitä houkuttelutekijöitä kaikentyypisissä hankinnoissa.¹⁰²

Hankintojen hyödyntäminen kansallisten kokonaisratkaisujen kehittämiseen yksittäisten ratkaisujen hankinnan sijasta on olennainen osa hankintojen vaikuttavuutta sekä yritysten kannusteita. Uudenlaisten ratkaisujen kehittäminen luo samalla kiinnostavia referenssimarkkinoita ja edistää uudenlaisten liiketoimintaekosysteemien kehittymistä.¹⁰³

Innovaatiomyönteisissä hankinnoissa hankintayksikkö voi määritellä tarpeensa standardeihin viittaamisen sijasta toiminnallisina ominaisuuksina, jolloin tarjoajat voivat esittää uudenlaisia ratkaisukeinoja tarjouksissaan.

Pelastustoimessa löytyy useita erilaisia mahdollisuuksia innovaatioiden toteuttamiselle esim. kaluston, järjestelmien sekä tarvikkeiden osalta. Pelastustoimen toimintaympäristön muutos sekä teknologian kehittyminen vaativat myös pelastustoimen toimintamallien, järjestelmien ja muiden hyödykkeiden uudistamista.

Esimerkkinä innovatiivisuudesta ja referenssimarkkinoiden syntymisestä voidaan mainita Säteilyturvakeskuksen koordinoima Repo-hanke. Hankkeen tuotoksena luotiin valtakunnallinen säteilyn havaitsemisen tietoarkkitehtuuri yhteistyössä viranomaisten kanssa.¹⁰⁴ Hankkeen aikana laadittiin toimintamalli, jonka perusteella viranomaiset laativat hankintojen vaatimusmäärittelyjä. Yritykset ovat sen jälkeen kehittäneet hankkeen aikana muodostetun toimintamallin mukaisia tuotteita. Hankkeen avulla kyettiin näin ollen luomaan dynaamisesti kehittyvät markkinat säteilyturvallisuuden tuotteille.¹⁰⁵

Lisätietoja innovatiivisuudesta hankinnoissa:

[Innovaationäkökohdat | Hankinnat](#)
[Innovatiiviset julkiset hankinnat – määrittely, mahdollisuudet ja mittaaminen](#)
[Hankinnan innovaatiopotentialin arviointiohje](#)

¹⁰¹ Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista, 38 ja 39 §.

¹⁰² LUT-yliopisto. (n.d.). Julkinen hankinta jättää toimittajamarkkinan kehittämisen hyödyntämättä. [www-sivut] [Julkinen hankinta jättää toimittajamarkkinan kehittämisen hyödyntämättä | LUT-yliopisto](#)

¹⁰³ Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:34. Julkiset hankinnat yhteiskunnan tärkeiden kehitystavoitteiden toteutuksessa. [Julkiset hankinnat yhteiskunnan tärkeiden kehitystavoitteiden toteutuksessa](#)

¹⁰⁴ Mukana tulli, poliisi, rajavartiolaitos, puolustusvoimat ja pelastustoimi.

Julkkisten hankintojen neuvontayksikkö. (19.4.2017). Hyvät käytänteet innovatiivisissa julkisissa hankinnoissa. [www-sivut] [Innovatiivisuus voi näkyä monella tapaa | Hankinnat](#)

¹⁰⁵ Valtioneuvoston kanslia. (2017). Innovatiiviset julkiset hankinnat – määrittely, mahdollisuudet ja mittaaminen. [82 Innohankinnat Teas Loppuraportti1912.pdf](#)

6 Toimintamallit vastuullisuuden huomioimiseksi hankinnoissa

6.1 Hankintojen nykytilan tarkastelu

Organisaation hankintojen kehittämistyö on kannattavaa aloittaa lähtötilanteen kartoittamisesta ja sen hetkisten toimintamallien tarkastelusta sekä tulosten analysoinnista. Tarkastelemalla ja analysoimalla hankintatoiminnan nykytilaa pystytään hahmottamaan kokonaiskuva organisaation hankintatoiminnasta ja suoritetuista hankinnoista ja niiden volyymeista (kuva 25).

Hankintojen nykytila-analyysi:

- Kertoo hankintatoiminnan nykytilanteesta ja luo kokonaiskuvaa hankinnoista.
- Analyysin osaksi nostetaan myös vastuullisuusnäkökulmat.
- Suurin hyöty saadaan, kun analysointi tehdään säännöllisesti osana hankintojen kehitystoimintaa.

Kuva 25 Hankintojen nykytila-analyysin periaatteet.

Hankintatoiminnan nykytila-analyysi on osa organisaation tiedolla johtamista, ja sen avulla voidaan tutkia myös hankintatoimintaa vastuullisuuden näkökulmasta. Nykytila-analyysi tehdään hyödyntämällä esim. haastatteluita ja työpajoja sekä käymällä läpi hankintoja koskevia dokumentteja, kuten hankinta-asiakirjoja ja ostolaskudataa.

Analyysissä kiinnitetään huomiota esim. siihen, mikä on hankintatoiminnan sen hetkinen tilanne vastuullisuuden ja kestävien hankintojen näkökulmasta, ja mihin tulisi vielä kiinnittää huomiota. Analyysin avulla pyritään saamaan selville hankintatoimintaan liittyvät vahvuudet ja keskeisimmät kehityskohteet.¹⁰⁶

Nykytila-analyysi auttaa asettamaan tavoitteet vastuullisten hankintojen tekemiselle. Hankintoja tarkastelemalla kyetään muodostamaan kuva siitä, missä kategorioissa ja hankinnoissa on suurin vaikuttamispotentiaali. Vastuullisuuden vaikuttamispotentiaalilla tarkoitetaan tässä yhteydessä hankinnan kautta mahdollisesti saavutettavaa ja odotettavissa olevaa myönteistä yhteiskunnallista ja ympäristöllistä vaikutusta. Vaikuttavuutta voidaan tarkastella esim. hankintojen arvoon, volyymiin tai haittavaikutuksiin perustuen.

Vaikuttavuuspotentiaalia omaavia hankintoja ovat yleisellä tasolla mm. polttoaineet, kemikaalit, tekstiilit, rakennushankkeet, energiahankinnat, palveluhankinnat ja ICT. Kilpailutettujen hankintojen lisäksi vaikuttavuuspotentiaalia voi löytyä myös volyymituotteista, joita tilataan vuositasolla määrällisesti paljon.

Vaikuttamispotentiaalia arvioitaessa voidaan kiinnittää huomiota esim. kuvassa 26 esitettyihin asioihin.

¹⁰⁶ KEINO-osaamiskeskus. (n.d.) Nykytila-analyysi. [www-sivut] [Nykytila-analyysi | Hankintakeino.fi](https://www.keino.fi/nykytila-analyysi/)

Huomioitavia asioita vaikuttamispotentiaalin tunnistamisessa:

Mitä selvitetään:

Mitkä ovat pelastuslaitoksen osalta sellaiset hankintakategoriat ja hankinnat, joiden avulla voidaan todennäköisimmin saavuttaa myönteisiä yhteiskunnallisia ja ympäristöllisiä vaikutuksia?

Vaikuttamispotentiaalin tarkastelun tavoite:

Onko hankinnoille jo valmiita vastuullisuuteen liittyviä tavoitteita, jotka luovat raamit tarkastelulle (esim. tavoite hankintojen päästöjen vähentämisestä)? Vai tarkastellaanko aihetta ensin laajemmin, jonka jälkeen kehitystyötä kohdennetaan tarkastelun perusteella?

Hankintojen vaikuttavuuspotentiaalin näkökulma:

Liittyykö vaikuttamispotentiaali esim. hankinnan kohteeseen ja sen ominaisuuksiin, toimittajiin vai tuotanto- tai toimitusketjuihin?

Kuva 26 Esimerkkejä hankintojen vaikuttamispotentiaalin arvioimisessa huomioitavista asioista.

Nykytila-analyysin rinnalla voidaan hyödyntää kuluanalyysijä eli ns. spend-analyysijä. Hankintojen volyymien kautta etsittävää vaikutuspotentiaalia voidaan kartoittaa spend-analyysin avulla, sillä se kuvaa hankintoihin käytettävien määrärahojen keskittymistä kategorioittain, tuoteryhmittäin sekä osastoittain. Nykytila-analyysiin voidaan sisällyttää myös SWOT-analyysi, jonka tarkoituksena on tunnistaa organisaation hankintatoiminnan vahvuuksia ja heikkouksia. SWOT-analyysi tukee osaltaan hankintojen riskienhallintaa.

Hankintojen hiilijalanjäljen analysoimiseksi voidaan hyödyntää esim. Hanselin Hankintapulssi-työkalua. Työkalu auttaa hahmottamaan mistä ryhmistä aiheutuu yleisesti eniten kasvihuonekaasupäästöjä. Työkalun luvut antavat kuitenkin vain yleisen tason tietoa, eivätkä ne kerro yksittäisten hankintojen kasvihuonekaasupäästöjä.¹⁰⁷

6.2 Johtaminen sekä strateginen ohjaus hankinnoissa

Hankintojen strategisella ohjaamisella ja johtamisella on keskeinen rooli, kun hankintatoimintaa halutaan kehittää vaikuttavuuden kannalta. Organisaation visioilla, arvoilla, tavoitteilla ja strategioilla on vaikutusta myös hankintoihin. Hankintojen strategisella johtamisella pyritään mahdollistamaan ja edistämään organisaation strategisten tavoitteiden saavuttamista hankinnoilla.¹⁰⁸

Pelastuslaitoksien hankintatoiminnan vastuullisuuden kehittämisessä kiinnitetään huomiota hyvinvointialueiden hankintatoimintaa ja pelastustoimialan hankintoja koskeviin strategioihin.

¹⁰⁷ KEINO-osaamiskeskus. (n.d.). Hankintojen analysointi ja tiedolla johtaminen. [Esitysmateriaali] [2. Hankintojen analysointi ja tiedolla johtaminen](#)

¹⁰⁸ Hankinta-Suomi. (2023). Julkisten hankintojen strategisen johtamisen parhaat käytännöt. 22 askelta menestykseen. [Julkisten hankintojen strategisen johtamisen parhaat käytännöt](#)

Niissä esiintyvät vastuullisuutta koskevat linjaukset auttavat kohdentamaan strategiatyötä. Hankintojen strategiatyössä tulee huomioida myös julkisiin hankintoihin kohdistuvat linjaukset.

Nykytila-analyysin tietoja voidaan hyödyntää hankintojen strategisen työn perustana, jos strategiatyötä ei ole vielä kohdennettu tai sitä halutaan kehittää. Selkeät yksilöidyt strategiset tavoitteet helpottavat vastuullisuustyön kehittämistä hankinnoissa. Osana strategiatyötä on perusteltua yksilöidä ne hankinnat ja hankintojen lajit, joissa vastuullisuustavoitteisiin ensisijaisesti pyritään (kuva 27).

Jotta hankintojen vaikuttavuutta voidaan seurata ja todentaa, niille tulee asettaa tavoitteisiin kytkeytyviä seurattavia mittareita. Mittarit voivat liittyä esimerkiksi hankintojen päästöseurantaan¹⁰⁹, vastuullisuuskriteerien käyttöön tarjouspyynnöissä, ajoneuvokannan käyttövoimien osuuksiin, sertifikaattien vaatimisen määrään tai resurssitehokkuuden kannalta tilauksien ja toimituksien määrään.

Mittareiden toteutumisen säännöllinen tarkastelu luo näkemyksen siitä, onko strategiaan tavoitteisiin päästy. Asetetut mittarit auttavat myös hankintaan liittyvän strategiatyön määrittelyssä ja kehittämisessä sekä raportoinnissa. Kerätyn tiedon perusteella analysoidaan sitä, onko hankintatoiminnalle saavutettu organisaation strategioissa kuvattu tavoitetila ja asetetut tavoitteet.

Hankintojen vastuullisuuden huomioiminen strategiatyössä:

- Yksilöidään ne hankinnat ja hankintojen lajit, joissa vastuullisuustavoitteisiin pyritään. Hyödynnetään priorisoinnin apuna nykytila-analyysin tietoja ja valmiita linjauksia.
- Luodaan hankinnoille vaikuttavuuden seurantaan varten mittarit.
- Sitoutetaan johto vastuullisten hankintojen tekemiseen.
- Sovitaan tarvittaessa hankintayksikön sisällä vastuullisiin hankintoihin liittyvistä vastuista ja tehtävien jakamisesta.
- Seurataan vastuullisten hankintojen toteutumista ja kartoitetaan saavutettuja vaikutuksia.
- Viestitään hankintatoiminnan vastuullisuustyöstä (tavoitteet ja toteuma) sidosryhmille.

Kuva 27 Vastuullisuus osana hankintojen strategiatyötä.

Lisätietoja vaikuttavuudesta ja strategiatyöstä hankinnoissa:

[Vaikuttavuus ja innovatiiviset hankinnat | Hankinnat](#)
[Hankintojen vaikutustenarvioinnin opas/ KEINO-osaamiskeskus](#)
[Opas julkisten hankintojen vaikutusten ja vaikuttavuuden ennakkoarvointiin ja mittaamiseen/ KEINO-osaamiskeskus](#)
[Hankintojen analysointi ja tiedolla johtaminen/ KEINO-osaamiskeskus](#)

¹⁰⁹ Hankintaluotsi -työkalu tai esim. toimittajalta saadut päästötiedot.

6.3 Vastuullisuusarviointityökalu

Vasara-hankkeen osatuotoksena laadittu vastuullisuusarviointityökalu on suunnattu pelastustoimen käyttöön hankintatoiminnan tukimateriaaliksi. Vastuullisuusarviointityökalun tarkoituksena on tukea hankintaosaamista hankintaprosessin eri vaiheissa erityisesti hankkeen pääteemojen vastuullisuuden ja riskienhallinnan näkökulmasta.

Työkalu sisältää kaksi päätoimintoa: hankintaprosessia sekä hankintaesimerkkejä läpikäyvän tarkastelun. Hankintaprosessi -osiossa käydään läpi huomioon otettavia asioita hankintaprosessin vaiheiden sekä vastuullisuuden ja riskienhallinnan näkökulmasta. Työkaluun on koostettu apukysymyksiä, jotka toimivat tarkistuslistan omaisesti hankinnan suunnitteluvaiheessa.

Hankintaprosessi -välilehti on jaettu sisällöllisesti kolmeen osioon (hankintaprosessi, vastuullisuus ja riskienhallinta). Välilehden ensimmäinen osio (hankintaprosessi) sisältää kuvauksen hankintaprosessin eri vaiheista ja niihin liittyvistä huomioista. Seuraavat osiot (vastuullisuus ja riskienhallinta) täydentävät hankintaprosessin kuvausta tuoden näkökulmia vastuullisuuden ja riskienhallinnan huomioimiseksi hankinnan eri vaiheissa. Kuvassa 28 on havainnollistettu välilehden hyödyntämistä.

Kuva 28 Vastuullisuusarviointityökalun hankintaprosessi -välilehden hyödyntäminen.

Työkalun välilehdiltä löytyy myös esimerkkejä hankintalajeittain pelastustoimen hankinnoista ja niitä koskevista huomioista mm. vastuullisuuden ja riskienhallinnan osalta. Hankintalajien välilehdiltä löytyy esimerkkejä sovellettavista vaatimuksista, kriteereistä ja sopimusehdoista sekä yleisen tason lisätietoja ja huomioita hankinnan kohteeseen liittyen.

Työkalun viimeiseltä välilehdeltä löytyy liitteen 1 mukainen riskienarviointiin tarkoitettu taulukko, jota käyttäjät voivat vapaasti muokata omiin käyttötarkoituksiin soveltuvaksi.

Vastuullisuusarviointityökalu on pelastustoimen lisäksi myös muiden organisaatioiden hyödynnettävissä. Työkalu on rakennettu Excel-pohjaan, mikä mahdollistaa käyttöalustan moninaisten ominaisuuksien hyödyntämisen ja muokkaamisen mahdollisten sisällöllisten päivitysten ja käyttäjäkohtaisten tarpeiden osalta.

OSA II Varautuminen ja huoltovarmuus hankinnoissa

7 Hankinnoissa varautuminen

7.1 Varautuminen osana hankintojen riskienhallintaa

Pelastustoimen palvelut ovat yhteiskunnan kannalta kriittisiä toimintoja, joiden jatkuvuus tulee varmistaa kaikissa tilanteissa. Viranomaisten on varauduttava tehtäviensä hoitamiseen myös poikkeusoloissa ja normaaliolojen häiriötilanteissa. Toimintakyky on turvattava myös tilanteissa, joissa markkinat eivät toimi normaalisti. Hankinnat ovat keskeinen osa varautumista, sillä pelastustoimen suorituskyky nojaa hankittaviin resursseihin kuten kalustoon, suojarusteisiin, paloasemainfraan ja järjestelmiin.

Hankinnoissa varautuminen tarkoittaa niitä ennakoivia toimenpiteitä, joilla pyritään turvaamaan toiminnan jatkuvuus minimoimalla hankintoihin ja hankintatoimintaan liittyviä riskejä. Hankinnoissa varautuminen on tärkeä osa pelastustoimen strategista suunnittelua, toiminnan turvaamista ja jatkuvuudenhallintaa.

Varautuminen edellyttää strategista suunnittelua, jossa arvioidaan erilaisia hankintaan, hankintatoimintaan ja hankintaorganisaation toimintaan kohdistuvia riskejä. Hankintaan kohdistuvien riskien osalta analysoidaan mm. toimitusketjujen haavoittuvuutta, kriittisten materiaalien riittävyyttä ja saatavuutta.

Tavoitteellisuuden näkökulmasta riskit voivat olla sellaisia, jotka heikentävät kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista. Esimerkiksi ekologisen vastuullisuuden osalta riskiksi voi muodostua se, että valituksi tulee sellainen hankinta, joka on hinnaltaan halvin, mutta ympäristönäkökulman kannalta ympäristölle haitallisempi verrattuna kilpailussa hävinneeseen. Sosiaalisen vastuullisuuden näkökulmasta riski voi liittyä esimerkiksi epäeettisiin tuotanto- ja työolosuhteisiin. Hankkijan kannalta riskiksi voi muodostua hankinnan epäonnistuminen tavoitteellisuuden näkökulmasta, jolloin on mahdollisuus myös mainehaitalle.

Hankintojen suunnittelun tulee lähtökohtaisesti perustua pitkäjänteisyyteen sekä riskiarvioihin perustuvaan ennakkointiin (kuva 29).

Varautuminen pelastustoimen hankinnoissa:

Ennakoiva ja suunnitelmallinen hankintatoiminta, joka tukee pelastustoimen palvelutuotantoa kaikissa olosuhteissa.

Hankintojen taustalla tavoite tukea keskeytyksetöntä toimintaa, ja toiminnan normalisoitumista mahdollisimman nopeasti.

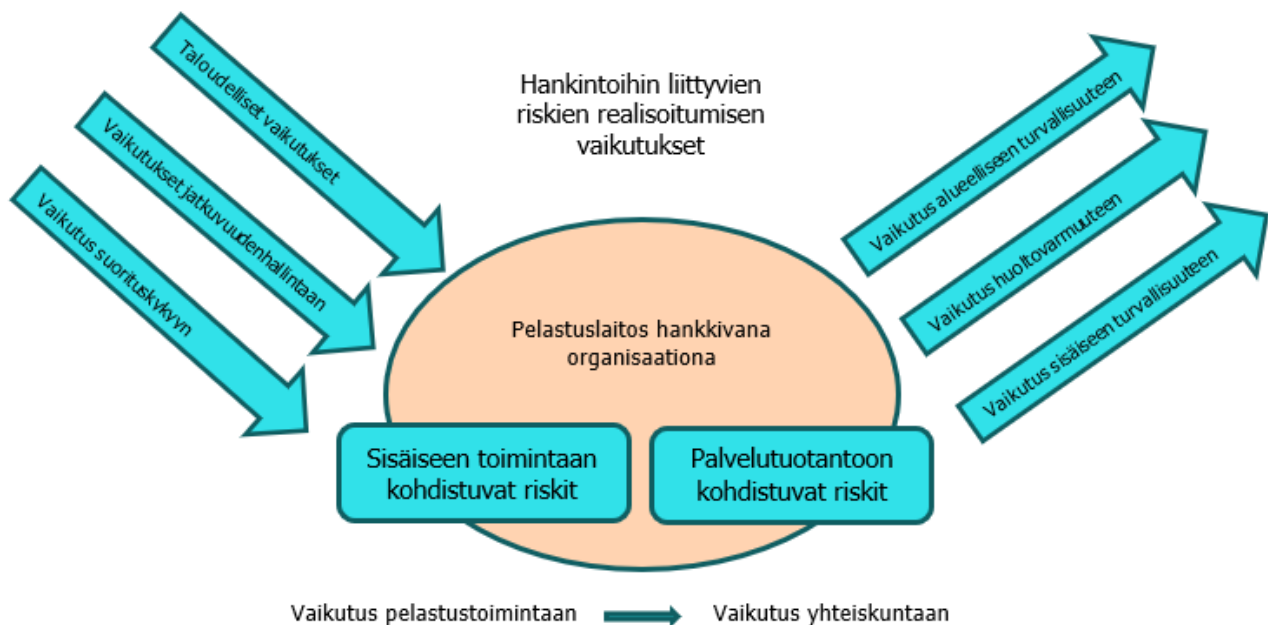
Kuva 29 Pelastustoimen hankinnoissa varautumisen periaatteet.

Pelastustoimen hankinnoissa varautuminen tarkoittaa käytännössä sopimuksellista varautumista, varmuusvarastointia, materiaalinhallintaa sekä hankintayhteistyötä muiden viranomaisten ja organisaatioiden kanssa.

Kilpailukykyinen markkinatalous ja organisaatiokohtainen varautuminen luovat yhdessä pohjan huoltovarmuudelle.¹¹⁰ Varautuminen ja jatkuvuudenhallinta, sekä niihin liittyvä suunnittelu ovat osa viranomaisten ja yritysten normaalia laadukasta toimintaa. Yritysten osallistuminen varautumiseen on lähtökohtaisesti joko liiketoimintaan tai lainsäädännöllisiin velvoitteisiin perustuvaa.¹¹¹

Varautumista tehdään tilaajien ja toimittajien välisessä yhteistyössä sopimuksiin ja sovittuihin riskienhallintatoimiin pohjautuen. Tuotantovaraus-, puite- ja kumppanuussopimuksilla tähdätään pitkäjänteiseen yhteistyöhön, jossa toimittaja tai palveluntuottaja varautuu ja sitoutuu tuottamaan tai toimittamaan hankittavat tuotteet tai palvelut myös poikkeusoloissa.¹¹²

Varautumisen näkökulmasta on tärkeää, että hankinnat suunnitellaan pitkäjänteisesti ja ennakoivasti riskienhallinta huomioiden. Jotta hankinnoissa kyetään varautumaan, tulee ensin tunnistaa sellaiset organisaatiokohtaiset hankinnat, jotka vaativat riskienhallinnan toimenpiteitä.¹¹³ Hankintojen osalta varaudutaan riskeihin, jotka voivat vaikuttaa suoraan tai välillisesti pelastustoimen sekä yhteiskunnan toimintaan ja turvallisuuteen (kuva 30).

Kuva 30 Esimerkki riskien realisoitumisen mallista pelastustoimen hankinnoissa.

¹¹⁰ Huoltovarmuuskeskus. (n.d.). Huoltovarmuus Suomessa. [www-sivut] [Huoltovarmuus Suomessa - Huoltovarmuuskeskus](#)

¹¹¹ Vuonna 2025 voimaan astunut CER-laki asettaa kriittisille toimijoille kriisinkestävyttä parantavia velvoitteita. Laki yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta 310/2025.

¹¹² Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista 568/2024, [Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden... 568/2024 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

¹¹³ Kuntaliitto. (2022). Varautuminen hankinnoissa. [Varautuminen hankinnoissa | Kuntaliitto.fi](#)

Varautumista hankintojen osalta tulee tarkastella erilaisten skenaarioiden suuronnettomuuksien, häiriötilanteiden, poikkeusolojen ja sotatilanteen vaikuttavuuden näkökulmasta. Hankintojen osalta skenaariotarkastelu voidaan linkittää myös osaksi alueellista, kansallista tai kansainvälistä riskitarkastelua.

Toimitusketjuihin liittyy paljon epävarmuuksia, joihin ei pystytä vaikuttamaan hankintaa tehdessä (kuva 31). Häiriöt voivat olla luonteeltaan odottamattomia ja harvinaisia, kuten esim. COVID-19-pandemia, konttialuksen jumiutuminen Suezin kanavaan sekä erilaiset luonnonkatastrofit. Häiriöt voivat liittyä myös geopoliittisiin jännitteisiin, alueellisiin poliittisiin epävakauksiin tai työmarkkinataisteluihin. Toimitusketjuissa esiintyvät häiriöt voivat vaikuttaa tuotteiden ja palveluiden saatavuuteen ja hintaan.¹¹⁴

Esimerkkejä toimitusketjuun liittyvistä riskeistä hankinnoissa:

- Materiaalien saatavuuteen liittyvät ongelmat → vaikutukset tuotantoon.
- Logistiikkaan liittyvät riskit → vaikutukset toimituksiin.
- Tuotantoon liittyvät poikkeamat → vaikutukset saatavuuteen.

Kuva 31 Toimitusketjuun liittyviä mahdollisia riskejä ja uhkia.

Hankittavien tuotteiden ja palveluiden kotimaisuus on tunnistettu yhdeksi huoltovarmuutta tukeväksi elementiksi. Julkisissa hankinnoissa ei kuitenkaan voida suoraan vaatia hankinnalta kotimaisuutta tai paikallisuutta hankintalakia sovellettaessa. Pelastustoimen käytössä olevien varusteiden, materiaalien ja tarvikkeiden tuotanto sijoittuu suureksi osaksi ulkomaille pääosin Eurooppaan painottuen, mikä saattaa vaikuttaa niiden saatavuuteen ja toimitusvarmuuteen erilaisten häiriötilanteiden aikana.¹¹⁵

Materiaalihankintojen kohdalla saatavuutta voidaan pyrkiä turvaamaan valtakunnallisella ja alueellisella ja organisaatiokohtaisella varastoinnilla, hankintayhteistyöllä ja sopimuksellisella varautumisella. Palveluhankintojen kohdalla tuotantoa on vaikeampi konkreettisesti turvata, mutta siihen liittyviä riskejä voidaan pyrkiä hallitsemaan esim. tarkoilla palvelukuvauksilla ja teknisillä vaatimuksilla.¹¹⁶

Pelastustoimessa varaudutaan hankintoihin liittyviin riskeihin materiaalsen varautumisen keinoin. Sisäministeriön Pelastustoimen materiaalsen varautuminen ja huoltovarmuus -hankkeessa on käsitelty pelastustoimen materiaalista varautumista. Hankkeen aikana on luotu valtakunnallinen arviointimalli pelastustoimen materiaalselle kriittisyysluokittelulle koskien materiaalien varautumiskriittisyyttä ja materiaalien puuttumisen vaikuttavuutta pelastustoimintaan ja henkilöstöön. Materiaalselle varautumiselle ei ole laadittu valtakunnallista ohjeistusta, mutta

¹¹⁴ Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:36. [Kestävien ja innovatiivisten hankintojen riskien jakaminen](#)

¹¹⁵ Teams -haastattelut toimittajille.

¹¹⁶ Valtioneuvosto. (2022). Kestävien ja innovatiivisten hankintojen riskien jakaminen. [Kestävien ja innovatiivisten hankintojen riskien jakaminen](#)

hankkeen tuotoksia voidaan hyödyntää materiaallisen varautumisen sekä hankintojen riskienhallinnan tukena.¹¹⁷

Kuvassa 32 on esitetty toimintamalli varautumisen edistämiseksi pelastuslaitoksien hankinnoissa.

Esimerkki varautumisen toimintamallista pelastustoimen hankinnoissa:

Tunnistetaan hankintatoiminnan nykytila ja hankinnoissa varautumisen taso.

- Peilataan nykytilaa hankinnoille asetettuihin tavoitteisiin.

Määritellään pelastuslaitoksen toiminnan kannalta kriittiset hyödykkeet.

- Esim. osana materiaalista varautumista ja kriittisen infran suunnittelua.
- Suoritetaan riskitarkastelu hankinnoille asetettuihin tavoitteisiin peilaten.
- Huomioidaan hankintatoimintaan ja operatiiviseen toimintaan liittyvät riskit.

Tunnistetaan omavaraisuusaste kriittisten materiaalien ja hyödykkeiden osalta.

- Osana materiaalinhallintaa, kaluston- ja materiaalinhallintajärjestelmiä hyödyntäen.

Hankintaa suunnitellessa pyritään tunnistamaan hankintaan liittyvä varautumistarve.

- Tarkistetaan, onko hankinta jo ennalta tunnistettu kriittiseksi hankinnaksi, ja onko sille määritelty riskienhallintatoimet.

Asetetaan hankinnalle varautumiseen liittyviä ehtoja ja vaatimuksia.

- Vähimmäisvaatimukset, sopimuksiin kirjattavat ehdot.
- Jatko-toimenpiteet mahdollisille sopimusrikkomuksille.
- Yhteistyössä toimittajan kanssa.

Hankintaprosessi toteutetaan ja solmitaan sopimus toimeenpanoa varten.

- Hankintaprosessin aikana hyödynnetään myös toimittajien näkemyksiä.

Valvotaan ehtojen noudattamista sopimuskauden aikana.

- Osana riskienhallintaa ja ennakointia. Toiminnan parantaminen yhteistyössä toimittajan kanssa.

Tärkeää myös:

- Vakiinnutetaan varautumisen mallit osaksi hankintaohjeistusta.
- Toimialakohtaisten, alueellisten, kansallisten ja kansainvälisten riskiarvioiden huomioiminen osana hankinnoissa varautumista.
- Hankintojen tarkoituksenmukainen aikatauluttaminen, kaluston kiertoaikojen huomioiminen ja tarvikkeiden kulutuksen seuranta hyödyntäen materiaalinhallintaan liittyviä järjestelmiä.
- Pyrkimys pitkäaikaisiin sopimuksiin ja puitesopimuksien hyödyntäminen.
- Alueellisen, kansallisen ja kansainvälisen hankintayhteistyön kehittäminen.
- Koulutuksen ja osaamisen varmistaminen hankintayksiköissä.

Kuva 32 Esimerkki varautumisen toimintamallista pelastustoimen hankinnoissa.

¹¹⁷ Pelastustoimen materiaallinen varautuminen ja huoltovarmuushanke. [Pelastustoimen materiaallinen varautuminen ja huoltovarmuus -hanke - Sisäministeriö](#). Pelastuslaitoksille on lähetetty tietoa hankkeen tuotoksiin liittyen.

Lisätietoja varautumisesta julkisissa hankinnoissa:

[Varautuminen hankinnoissa](#) | [Kuntaliitto.fi](#)

7.1.1 Kriittiseen infrastruktuuriin liittyvät hankinnat

Suomalaisessa huoltovarmuusmallissa pelastustoimi luokitellaan yhteiskunnan kannalta elintärkeisiin toimintoihin (YETT), joiden infrastruktuuri tulee turvata.¹¹⁸ Pelastustoimen osalta ei ole valtakunnallisella tasolla tarkkaan määritelty, mitä pelastustoimen kriittiseksi infrastruktuuriksi luokitellaan. Valtioneuvoston päätökseen huoltovarmuuden tavoitteista (568/2024) on kirjattu, että kriittisellä infrastruktuurilla tarkoitetaan vakiintuneesti yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseksi välttämättömiä perusrakenteita, palveluja ja niihin liittyviä toimintoja.¹¹⁹

Yhteiskunnan kriittisten palveluiden häiriönsietokyvyn parantamiseen tähtäävä CER-direktiivi¹²⁰ ja sen kansallista toimeenpanoa varten laadittu laki yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta 310/2025 (myöhemmin CER-laki) määrittelevät kriittisen infrastruktuurin sellaiseksi hyödykkeeksi, tilaksi, laitteistoksi, verkostoksi tai järjestelmäksi, joka on välttämätön keskeisen palvelun tarjoamiseksi. Kriittiseksi infraksi määritellään myös jokin edellä mainittuihin liittyvä osa.¹²¹

Periaatepäätöksenä toimivassa yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa on nostettu esiin elintärkeiden toimintojen suojaaminen välttämättömien viestintäverkkojen ja -palveluiden, tietojärjestelmien, digitaalisten palveluiden sekä tietojen osalta. Lisäksi turvallisuusstrategiassa nostetaan esiin kriittisten liikenneverkkojen ja -palveluiden sekä energian saatavuuden turvaaminen.¹²² Pelastustoimen kriittisen infrastruktuurin osalta voidaan hyödyntää edellä mainittuja määritelmiä (kuva 33).

Pelastustoimen kriittinen infrastruktuuri:

Pelastustoimen kriittistä suorituskykyä ylläpitävät välttämättömät hyödykkeet, tilat, rakennelmat, laitteistot, verkostot, järjestelmät sekä niihin liittyvät toiminnot ja osat.

Kuva 33 Pelastustoimen kriittisen infrastruktuurin määritelmä johdettuna yleisistä kriittisen infran määritelmistä.

¹¹⁸ Turvallisuuskomitea. (n.d.). Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot. [www-sivut]. [Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot – Turvallisuuskomitea](#)

¹¹⁹ Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista 568/2024, [Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista | 568/2024 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#)

¹²⁰ Critical Entities Resilience Directive

¹²¹ Laki yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta 310/2025, 4 § k 3.

¹²² Valtioneuvosto (2025). Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös. Turvallisuuskomitea. [Yhteiskunnan turvallisuusstrategia: Valtioneuvoston periaatepäätös](#)

Kriittiseen infrastruktuuriin liittyvät hankinnat vaativat erityistä huomiota turvallisuussuunnittelun osalta. Huoltovarmuuden tavoitteissa on linjattu, että kriittiseen infrastruktuuriin liittyvien suojaamistoimien tulee kattaa ennaltaehkäisevät toimet, häiriön aikainen toiminta sekä jälkitoimet.¹²³ Suojaamistoimien voidaan näin ollen myös mieltää koskevan hankintatoimintaa, sen aikaisia prosesseja sekä hankintayhteistyötä.

Kriittiseen infrastruktuuriin liittyvässä turvallisuussuunnittelussa tulee hankintaprosessin aikana kiinnittää huomiota mm. hankinta-asiakirjojen julkisuuteen, toimittajien taustoihin ja toimitusvarmuuden arviointiin, toimitusketjujen läpinäkyvyyteen ja turvallisuuteen, alihankintaketjuihin sekä kyberturvallisuuteen (kuva 34). On myös tärkeää arvioida häiriö- ja poikkeustilanteiden vaikutuksia sekä jatkuvuudenhallintaa.

Esimerkkejä kriittiseen infraan liittyvissä hankinnoissa huomioitavista asioista:

Toiminnallinen turvallisuus:

- Kyberturvallisuus: valvottava, että laitteistot, ohjelmistot ja palvelut eivät sisällä haavoittuvuuksia tai takaportteja. Varmennetaan toimittajien kyvykkyys noudattaa tietoturvastandardeja (ISO 27001, NIS2).
- Fyysinen turvallisuus: Laitteet ja järjestelmät suojataan vakoilua, sabotaasia ja väärinkäytöksiä vastaan. → hankinnan kohteen määrittely ja hankintaan kohdistuvat päivitykset, huollot ja kehitystyö.

Luotettavuus ja jatkuvuus:

- Toimittajariski: Varmistettava, että toimittaja on luotettava, eikä ole esim. sidoksissa mahdollisiin uhkavaltioihin, ja että toimitusketju on läpinäkyvä ja kontrolloitu.
- Tarve salassapitosopimuksille, huomioiden myös mahdolliset alihankintaketjut.
- Toimitusvarmuus ja huoltovarmuus: Onko saatavilla varaosia, tukea ja asiantuntijoita myös poikkeustilanteissa.¹²⁴
- Elinkaariajattelu: Arvioitava koko hankinnan elinkaari – asennus, ylläpito, huolto, päivitykset ja lopulta käytöstä poisto.
- Vikakestävyys: Arvioitava kyky selvittää vikatilanteista ilman, että palvelut/ toiminnot keskeytyvät (esim. referenssit ja toimittajien toimintamallit).

Lainsäädäntö ja sääntely:

- Turvallisuusluokitukset: Järjestelmien tai hankintaan liittyvien tietojen mahdollinen turvaluokitus.
- Tietosuoja (esim. GDPR, NIS2): Erityisesti, jos henkilötietoja tai muita salassa pidettäviä tietoja käsitellään.
- Tietojen julkisuus: Hankinta-asiakirjojen julkisuus, PuTu-laki ja Julkisuuslaki.

¹²³ Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista 568/2024, [Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista | 568/2024 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#)

¹²⁴ Väestörekisterikeskus. (2019). JUDO-hanke – digiturvan yhteishanke – projektiopas. [JUDO-hanke – Digiturvan YHTEISHANKE - projektiopas](#)

- Hankintalainsäädäntö: Julkisissa hankinnoissa huomioitava hankintalaki ja sen periaatteet. Muu hankintaa koskeva lainsäädäntö.

Valvonta ja hallittavuus:

- Oman hallinnan säilyttäminen: Vältettävä toimittajariippuvuutta ("vendor lock-in") ja varmistettava mahdollisuus valvoa ja auditoida järjestelmää/ toimintaa.¹²⁵
- Omistajuussuhde: Vuokra- tai leasingsuhde ja yhtiöittäminen, sekä omistajuussuhteen vaikutukset kriittisen infran hallinnoinnin, roolien ja vastuiden osalta.
- Lokit ja jäljitettävyys: Järjestelmistä saatavat riittävät lokitiedot ja hälytykset väärinkäytöksistä ja poikkeamista.
- Valvonta: Oma- ja palvelun- tai tavarantoimittajan valvonta.

Yhteensopivuus ja standardit:

- Yhteensopivuus: Järjestelmän tulee toimia yhdessä muiden kriittisten järjestelmien kanssa.
- Standardien noudattaminen: Käytetyt ratkaisut pohjautuvat tunnustettuihin, avoimiin standardeihin – ei suljettuihin teknologioihin.

Poikkeustilanteet ja varautuminen:

- Toipumissuunnitelmat: Miten toiminnot palautetaan toimintakuntoon häiriön jälkeen.¹²⁶
- Testaus ja harjoittelu: Simuloidaan häiriötilanteita säännöllisesti ja testataan mm. järjestelmien reagoitua ja toimintakykyä.

Kokonaisvastuu ja osaaminen:

- Integrointivastuut ja rajapinnat: Vastuulliset osapuolet määriteltävä selkeästi – kuka vastaa mistäkin osasta järjestelmää/hankintaa. → Sopimuksellinen varautuminen.
- Osaamisen varmistaminen: Varmistettava, että käyttäjillä ja ylläpidolla on tarvittava osaaminen.¹²⁷

Kuva 34 Esimerkkejä kriittiseen infraan liittyvissä hankinnoissa huomioitavista asioista.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) eli ns. Julkisuuslaki säättää viranomaisten asiakirjojen julkisuudesta.¹²⁸ Kriittiseen infrastruktuuriin liittyvien hankinta-asiakirjojen kohdalla tulee tarkasti määritellä, mitä tietoja voidaan asettaa julkisesti saataville, ja mitkä tiedot tulee

¹²⁵ Valtiontalouden tarkastusvirasto. (25.5.2023). Tietojärjestelmien toimittajariippuvuutta voi välttää monin tavoin. [www-sivut]. [Tietojärjestelmien toimittajariippuvuutta voi välttää monin tavoin - Valtiontalouden tarkastusvirasto](#)

¹²⁶ Valtiohallinnon tieto- ja kyberturvallisuuden johtoryhmä. (2016). Toiminnan jatkuvuuden hallinta. Valtiovarainministeriö. [VAHTI 2 2016.pdf](#)

¹²⁷ Väestörekisterikeskus. (2019). JUDO-hanke – digiturvan yhteishanke – projektiopas. [JUDO-hanke – Digiturvan YHTEISHANKE - projektiopas](#)

¹²⁸ Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999, 1 §.

asettaa salassa pidettäväksi (kuva 35). Hankintayksikkö vastaa viime kädessä siitä, mitkä asiakirjat asetetaan salassa pidettäväksi.¹²⁹

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat, 24 §, kohta 7:

” Henkilöiden, rakennusten, laitosten, rakennelmien sekä tieto- ja viestintäjärjestelmien turvajärjestelyjä koskevat ja niiden toteuttamiseen vaikuttavat asiakirjat, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna turvajärjestelyjen tarkoituksen toteutumista. ”

Kuva 35 Salassa pidettävien viranomaisten asiakirjojen määritelmä julkisuuslain mukaan.

Yhteistyö tilaajaorganisaation ja toimittajan välillä on yksi häiriötilanteesta palautumisen ehdoton edellytys. Toimittajan kanssa sovitaan hankinnalle asetetuista tavoitteista ja vaateista, palvelu- ja suoritustasosta tai toimituksiin liittyvistä tarpeista sekä tarkastellaan hankinnan luonteen kannalta todennäköisimpiä riskejä. Niiden pohjalta tuodaan toimintamallit osaksi sopimuksia. Jatkuvuuden- ja riskienhallintaan liittyvät vaatimukset tulee tarvittaessa ulottaa myös alihankintaketjuun ja mahdollisiin kumppanuusverkostoihin. Sopimuskumppanit huolehtivat niiden asettamisesta edelleen alihankkijaverkostolle.

Kriittiseen infrastruktuuriin liittyvien suojaamistoimien osalta tarvitaan sääntelyn ja sopimuksellisen varautumisen lisäksi myös laaja-alaista yhteistyötä eri sektoreiden ja organisaatioiden välillä. Erilaisten yhteistyökanavien merkitys on tärkeä etenkin tiedonvaihdon ja toiminnan kehittämisen kannalta. Esimerkiksi Huoltovarmuuskeskuksen koordinoimien sektoreiden, poolien¹³⁰ sekä alueellisten ELVAR-toimikuntien toiminta edistää eri tahojen välistä yhteistyötä mm. huoltovarmuuden, varautumisen ja kriittisen infrastruktuurin fyysisen suojaamisen osalta.

Myös hyvinvointialueiden ja kuntien kanssa tehtävä yhteistyö on oleellista alueellisen varautumisen näkökulmasta, kun hankinnat kohdistuvat pelastustoimen käytössä oleviin kiinteistöihin ja niihin liittyviin kiinteisiin rakennelmiin, järjestelmiin ja osiin. Hankinnat ja niihin liittyvät mahdollisuudet kriittisen infrastruktuurin suojaamisessa tulee nostaa yhdeksi näkökulmaksi varautumiseen painottuvassa verkostomaisessa yhteistyössä.

Lisätietoja hankinta-asiakirjojen julkisuudesta ja turvallisuusluokituksesta:

[Liikesalaisuuslaki | Hankinnat](#)
[Suositus turvallisuusluokiteltavien asiakirjojen käsittelystä/ Valtioneuvosto](#)
[Valtioneuvoston asetus asiakirjojen turvallisuusluokittelusta valtionhallinnossa | 1101/2019 |](#)
[Lainsäädäntö | Finlex](#)
[Pulinat pois: Salassa pidettävät tiedot eivät kuulu sivullisille | Kuntaliitto.fi](#)

¹²⁹ Julkisten hankintojen neuvontayksikkö. (30.4.2024). Hankinta-asiakirjojen julkisuus. [www-sivut]. [Hankinta-asiakirjojen julkisuus | Hankinnat](#)

¹³⁰ Huoltovarmuuskeskus. (n.d.). Sektorit ja poolit. [www-sivut]. [Sektorit ja poolit - Huoltovarmuuskeskus](#)

7.2 Hankintojen riskienhallinta

Hankintoihin liittyy epävarmuustekijöitä, joiden seurauksilla voi olla erilaisia vaikutuksia hankintoja tekevään organisaatioon, hankintatoimintaan sekä perustoimintoihin. Huomioimalla pelastustoimen hankintojen osalta mahdolliset riskitekijät, tuetaan pelastustoimen toimintakykyä sekä yhteiskunnan kannalta kriittisten toimintojen jatkuvuutta.

Hankintojen osalta epävarmuustekijät voivat liittyä esimerkiksi toimitusketjuihin, tuotteen laatuun, kustannuksiin ja saatavuuteen. Organisaatiotasolla pelastustoimen hankintojen riskit liittyvät esimerkiksi operatiiviseen toimintaan, yleiseen turvallisuuteen, tietoturvaan, sopimusrikkomuksiin, talouteen, lainsäädännöllisiin näkökulmiin sekä toimittajasuhteisiin (kuva 36).

Esimerkkejä pelastustoimen hankintoihin liittyvistä riskeistä:

Hankintaa koskevat viiveet tai hankinnan epäonnistuminen:

- Toimintaympäristön vaikutukset hankintaan (häiriötilanteet ja poikkeusolot).
- Pitkät logistiset ketjut toimituksissa.
- Mahdolliset vaikutukset kaluston käyttöön ja operatiiviseen toimintaan.
- Hankinnalle asetettuja tavoitteita ei saavuteta (aikataulu, vaikuttavuus, kustannukset).

Laadulliset riskit:

- Toimitettu kalusto ei vastaa odotuksia tai ei sovellu käytettäväksi.
- Mahdolliset turvallisuusriskit operatiivisen toiminnan kannalta.

Markkinoihin ja toimittajiin liittyvät riskit:

- Kapeat markkinat ja toimittajien vähäinen määrä voi muodostaa haavoittuvuuden.
- Toimittajan taloudellinen tilanne ja mahdolliset vaikutukset toimituksiin.
- Toimittajien kyvykyys vastata volyymiltään suuriin tilauksiin.

Taloudelliset riskit:

- Mahdolliset piilokustannukset ja hinnanmuutokset.
- Budjetin ylittyminen ja rahoitukseen liittyvät epävarmuudet.

Lainsäädäntöriskit:

- Muuttuva lainsäädäntö.
- Hankintalainsäädännön noudattamatta jättäminen.
- Virheelliset hankintamenettelyt ja riski markkinaoikeuteen joutumisesta.

Turvallisuus ja tietoturvariskit:

- Digitaaliset järjestelmät, aineistohallinta ja kriittiseen infraan liittyvät riskit.
- Tietomurrot ja tietovuodot sekä salassapitosopimusten rikkomukset.
- Teknologiset riippuvuudet ja järjestelmien häiriöt.

Sopimusriskit:

- Esim. sopimuksen laadintaan, tulkintaan, sitovuuteen ja vastuuseen liittyvät riskit.

Käytettävyys- ja yhteensopivuusongelmat:

- Kaluston tai järjestelmien yhteensopimattomuus esim. muiden viranomaisten kanssa.

Kuva 36 Esimerkkejä mahdollisista riskeistä pelastustoimen hankinnoissa.

Hankintojen riskienhallinnan tulee olla jatkuva seurannan alainen prosessi, joka huomioi myös markkinoihin ja toimintaympäristöön kohdistuvat muutokset. Hankintoihin liittyvässä riskienhallinnassa noudatetaan pitkälti yleisiä riskienhallinnan periaatteita.

Riskit tunnistetaan ja arvioidaan, ja niille määritellään hallintakeinot sekä tarvittavat toimet riskien ja uhkien minimoimiseksi. Riskienhallintakeinojen osalta pelastustoimen palvelutuotannon jatkuvuudenhallinnassa ei kuitenkaan pääsääntöisesti kyetä siirtämään riskejä toiselle osapuolelle, eikä niitä voida täysin poistaa tai välttää. Riskienhallinnan tavoitteena on pääasiassa minimoida jäännösriski.¹³¹

Hankintoihin liittyvää riskitarkastelua ja hankintojen lajittelua voidaan tehdä esimerkiksi Kraljicin matriisin mukaisen nelikentän avulla (kuva 37). Nelikenttätarkastelussa tarkastellaan hankintojen strategista merkittävyyttä ja markkinoihin liittyvien riskien osuutta. Hankinnat on jaoteltu volyymiltään suuriin hankintoihin, organisaation toiminnan kannalta strategisesti merkittäviin hankintoihin, rutiininomaisesti tehtäviin hankintoihin sekä pullonkaulahankintoihin.

Kuva 37 Kraljicin nelikenttämalli.¹³²

Riskienhallinnan kohdentamiseksi on oleellista ensisijaisesti tunnistaa sellaiset hankinnat, jotka ovat pelastuslaitoksen toiminnan kannalta kriittisiä ja strategisesti merkittäviä. Strategisesti merkittävät ja kriittiset hankinnat ovat tyypillisesti toiminnan kannalta oleellisia, volyymiltään ja/tai arvoltaan suurimpia hankintoja tai ne liittyvät toiminnan turvaamiseen normaali- ja häiriötilanteissa (kuva 38).

Pelastustoimen osalta tällaisia ovat esimerkiksi kalusto- ja varustehankinnat, sekä erilaiset järjestelmähankinnat, joiden avulla kyetään tuottamaan pelastustoimen kannalta kriittisiä suorituskykyjä. Myös pelastustoimen kriittiseen infraan ja energiaan (sähkö, lämpö, polttoaineet) liittyvät hankinnat ovat strategisesti merkittäviä.

Pelastustoimen osainvestointisuunnitelmien laadinnan näkökulmasta vaikutuksiltaan laajakantaisena tai taloudellisesti merkittävänä investointeina pidetään merellistä öljyntorjuntakalustoa, kansallista hälytysjärjestelmää, tilanne- ja johtokeskuksia, alueellisen johtamisen järjestelmiä sekä ICT:tä. Myös pelastustoimen rakennushankkeet katsotaan aina

¹³¹ Kuntaliitto. (2022). Varautuminen hankinnoissa. [Varautuminen hankinnoissa | Kuntaliitto.fi](https://www.kuntaliitto.fi/varautuminen-hankinnoissa)

¹³² Sovelletuna: Logistiikan maailma. (18.2.2025). Strategiset tuotteet ja -palvelut ostoportfoliossa. [Strategiset tuotteet ja -palvelut - Logistiikan Maailma](https://www.logistiikanmaailma.fi/strategiset-tuotteet-ja-palvelut-ostoportfoliossa)

vaikutuksiltaan laajakantoisiksi ja taloudellisesti merkittäviksi investoinneiksi. Kalusto- ja muiden investointien osalta taloudellisesti merkittävien investointien rajaksi on määritelty 0,5 miljoonaa euroa.¹³³

Vaikutuksiltaan laajakantoisten tai taloudellisesti merkittävien investointien kohdalla tulee esittää numeerinen kustannusvaikuttavuusanalyysi osana investointisuunnitelmaa. Lisäksi on arvioitava osainvestointisuunnitelman sisältämien toimien vaikutuksia hyvinvointialueen pelastustoimen palvelujen yhdenvertaiseen saatavuuteen ja laatuun.¹³⁴

Pelastustoimen kannalta kriittiset ja strategisesti merkittävät hankinnat:

- Mahdollistavat operatiivisen toiminnan häiriöttömän jatkumisen kaikissa olosuhteissa.
- Parantavat valmiutta ja vasteaikaa, sekä tukevat suorituskykyä ja huoltovarmuutta.
- Ovat taloudellisesta näkökulmasta merkittäviä.

Kuva 38 Pelastustoimen kriittiset ja strategisesti merkittävien hankintojen piirteet.

Volyymituotteiden ja ei kriittisten hankintojen kohdalla on tärkeää kiinnittää huomiota hintaan, kilpailutukseen, logistiikkaan sekä toimittajien karsimiseen. Strategisten hankintojen osalta pyritään löytämään vaihtoehtoisia toimittajia ja keskitytään yhteistyön ja toiminnan jatkuvaan kehittämiseen. Pullonkaulatuotteiden osalta varmistetaan tuotteiden saatavuus.¹³⁵

Volyymihankinnoissa hankittavat määrät ovat suuria, ja markkinoilla on paljon vaihtoehtoisia toimittajia. Volyymihankinnaksi voidaan luokitella esimerkiksi erilaiset varuste ja tarvikehankinnat. Rutiinihankinnoiksi voidaan luokitella sellaiset hankinnat, jotka eivät ole volyymiltään tai luonteeltaan kriittisiä, mutta niitä tehdään toistuvasti. Rutiinihankintoja voivat olla esimerkiksi erilaiset tukitoimintoihin liittyvät hankinnat kuten huolto- ja toimistotarvikkeet tai säännöllisesti tilattavat tarvikehankinnat. Pullonkaulahankinnat eivät ole taloudellisesti merkittäviä, mutta niiden saatavuus on rajallinen ja toimittajia vähän. Tällaisia hankintoja voivat olla esimerkiksi kalustoon liittyvät varaosat, joiden saatavuudessa on ongelmia.

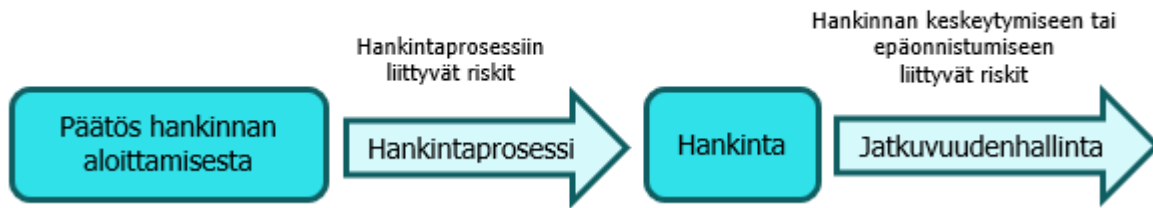
Riskialttiiden hankintojen tunnistamisen ja vaikutusten arvioinnin jälkeen suunnitellaan tarvittavat hankintakohtaiset riskienhallintatoimet, joilla pyritään minimoimaan vaikutuksia hankintaprosessiin ja hankkijan toimintaan (kuva 39).

¹³³ Valtioneuvosto. (2025). Hyvinvointialueiden investointien ohjausta selvittävän työryhmän loppuraportti. [Hyvinvointialueiden+investointien+ohjausta+selvittävän+työryhmän+loppuraportti.pdf](#)

¹³⁴ Laki pelastustoimen järjestämisestä 613/2021, 11 §.

¹³⁵ Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:60. Julkisten hankintojen käsikirja. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-661-9>

Hankintojen riskienhallintamalli:

Kuva 39 Hankintojen riskienhallintamalli. Mukailtuna lähteestä [Varautuminen hankinnoissa | Kuntaliitto.fi](#)

Liitteessä 1 on esimerkki yksinkertaistetusta taulukosta, joka on rakennettu hankintojen riskien tunnistamisen ja arvioimisen tueksi. Taulukko on mukailtu Kuntaliiton oppaaseen "Varautuminen hankinnoissa" perustuen.¹³⁶ Liitteen riskienarviointitaulukko on yksinkertaistettu työkalu riskitarkastelun tueksi. Se ei kuitenkaan mahdollista yhtä syvää riskien analysointia verrattuna Sisäministeriön Pelastustoimen materiaalien varautuminen ja huoltovarmuus -hankkeen aikana laadittuun työkaluun.

Liitteessä oleva malli havainnollistaa, miten yksinkertaisimmillaan riskejä voidaan tarkastella hankintojen osalta. Taulukossa esitetyt esimerkkiriskit liittyvät hankintaorganisaatioon, markkinoihin ja toimittajiin sekä hankinnoilla tavoiteltaviin vaikutuksiin. Taulukkoa tulee käyttöönotettaessa muokata vastaamaan organisaatiokohtaisia tarpeita, tavoitteita ja tunnistettuja riskejä. Taulukko löytyy myös hankkeen aikana julkaistusta vastuullisuusarviointityökalusta Excel-pohjaisena.

¹³⁶ Kuntaliitto. (2022). Varautuminen hankinnoissa. [Varautuminen hankinnoissa | Kuntaliitto.fi](#)

7.2.1 Sopimuksellinen varautuminen

Käytännön riskienhallinta hankintaprosessin aikana painottuu sopimustenhallintaan. Sopimusriskien ennakointi ja hallinta on osa sopimushallinnan periaatteita. Sopimuksellisella varautumisella turvataan toimintaa ja tuetaan organisaation jatkuvuudenhallintaa niin normaalioloissa kuin häiriötilanteiden ja poikkeusolojen aikana. Yhteistyössä sopimuskumppanien kanssa sopimusten seurannalla ja voimassaolon valvonnalla turvataan sopimuksen mahdollisimman hyvä toteutuminen.¹³⁷

Sopimukseen voidaan sisällyttää ehtoja, jotka koskevat mm. nopeutettuja toimituksia, varatoimittajia, tietosuojaa ja tietoturvaa, turvallisuutta tai varmuusvarastointia.¹³⁸ Sopimuksissa voidaan edellyttää varautumistoimenpiteitä, kuten säännöllisiä auditointeja, raportointia ja kriisitilanteiden toimintasuunnitelmia. Myös pitkäaikaisten sopimusten solmiminen, puitesopimukset, optiot ja pakotteiden huomioiminen toimivat riskienhallintaa tukevana elementteinä hankinnoissa.

Sopimuksissa huomioidaan tarvittaessa myös poikkeusoloihin¹³⁹ liittyvät ehdot, kuten force majeure eli ylivoimainen este¹⁴⁰, priorisointi ristiriitatilanteissa, kustannusvaikutukset ja toimitusvarmuus. Poikkeusoloihin liittyvillä sopimusehdoilla selvennetään, miten hankintasopimus toimii häiriötilanteessa, ja mitkä ovat sopimusosapuolien velvoitteet ja oikeudet häiriötilanteen aikana.

Sopimukseen kohdistuvat riskit liittyvät sopimuksen elinkaaren eri vaiheisiin, ja niiden arvioiminen etukäteen on haasteellista. Sopimuksellinen varautuminen vaatii yhteistyötä hankintayksikön, toimittajien sekä mahdollisten alihankkijoiden välillä. Sopimuksessa voidaan määritellä toimintavarmuuden kehittämiseksi tehtävästä yhteistyöstä koskien esimerkiksi yhteistä riskien arviointia, varautumiseen liittyvää suunnittelua sekä mahdollista toiminnan harjoittelua.¹⁴¹

Julkisia hankintoja koskevat yleiset sopimusehdot (kuva 40) sisältävät jo itsessään riskienhallintaan liittyviä sopimusehtoja. Julkisten hankintojen yleiset sopimusehdot sisältävät ehtoja liittyen esim. ylivoimaiseen esteeseen, salassapitoon ja toimitusviivästyksiin liittyen. Kriittisissä palveluhankinnoissa voidaan hyödyntää myös Huoltovarmuuskeskuksen SOPIVA-hankkeen aikana laadittuja mallisopimuslausekkeita osana jatkuvuudenhallintaa.¹⁴²

¹³⁷ Kuntaliitto. (2022). Sopimushallinnan periaatteet – mallipohja hyvinvointialueille. [Sopimushallinnan periaatteet - mallipohja hyvinvointialueille | Kuntaliitto.fi](https://www.kuntaliitto.fi/sopimushallinnan-periaatteet-mallipohja-hyvinvointialueille)

¹³⁸ Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:60. Julkisten hankintojen käsikirja. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-661-9>

¹³⁹ Poikkeusolot määritellään valmiuslaissa 1552/2011, 3§.

¹⁴⁰ Yleisissä sopimusehdoissa on tarkemmat ehdot tilanteisiin koskien ylivoimaista estettä (JYSE ja YSE-ehdot).

¹⁴¹ Kuntaliitto. (2022). Kuntien ja hyvinvointialueiden sopimushallinnan ohjeet – mallipohja. [Kuntien ja hyvinvointialueiden sopimushallinnan ohjeet - mallipohja](https://www.kuntaliitto.fi/kuntien-ja-hyvinvointialueiden-sopimushallinnan-ohjeet-mallipohja)

¹⁴² Huoltovarmuuskeskus. (2018). Mallilausekkeita - sopimuksen kohta "toiminnan jatkuvuus". [SOPIVA Sopimusfraaseja v1-OF 20090515](https://www.huoltovarmuuskeskus.fi/sopiiva-sopimusfraaseja-v1-of-20090515)

Esimerkkejä julkisissa hankinnoissa yleisesti käytetyistä sopimusehdoista:

- JYSE tavarat 2025
- JYSE palvelut 2025
- JIT (IT-hankinnat)
- KSE 2013 ja YSE 1998 (rakennusurakat)

Lisäksi:

- Hyvinvointialueiden omat yleiset sopimusehdot
- Huoltovarmuuskeskuksen SOPIVA -mallilausekkeet

Kuva 40 Esimerkkejä yleisistä sopimusehdoista julkisissa hankinnoissa.

Hankinnoissa voidaan hyödyntää yleisten sopimusehtojen rinnalla myös hankkivan organisaation määrittelemiä yksilöllisiä ehtoja. Yksilölliset ehdot ovat aina ensisijaisia yleisiin sopimusehtoihin nähden.¹⁴³ Hankintasopimuksessa esitettävät ehdot tulee aina määritellä hankinnan luonteen ja kriittisyyden sekä hankintaorganisaation asettamien tavoitteiden mukaisesti. Hankinta-asiakirjoissa tulee selkeästi esittää, mitä sopimusehtoja noudatetaan ja miltä osin.

Hyvinvointialueiden pelastuslaitoksien hankinnoissa yleisenä toimintamallina on, että hyvinvointialueiden konsernipuoli vastaa sopimukseen liittyvistä käytänteistä. Sopimukset laaditaan konsernipuolen hankintatoiminnasta vastaavien toimesta hyvinvointialueiden itse määrittelemiä sopimusehtoja sekä yleisiä sopimusehtoja hyödyntäen.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä määrittelee hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon osalta ulkopuolelta ostettavien palvelujen sopimusehdoista ja niiden sisällöllisistä vähimmäisvaatimuksista.¹⁴⁴ Vastaavia lakisääteisiä velvoitteita ei ole suoraan asetettu hyvinvointialueiden pelastuslaitoksien hankinnoille. Pelastuslaitoksien hankintojen osalta noudatetaan mm. hyvinvointialueiden hallintosäännöissä määriteltyjä toimintamalleja koskien sopimusten hallintaa ja siihen liittyvää riskienhallintaa sekä organisaatiokohtaisia ohjeistuksia.¹⁴⁵

Lisätietoja sopimushallinnasta:

[Sopimushallinnan periaatteet - mallipohja hyvinvointialueille](#)
[Kuntien ja hyvinvointialueiden sopimushallinnan ohjeet - mallipohja / Kuntaliitto](#)
[Hankittavien palvelujen sopimusehdot ja varautuminen sopimuksen päättymiseen/ Kuntaliitto](#)

¹⁴³ Julkisten hankintojen neuvontayksikkö. (13.5.2025). Yleiset sopimusehdot hankintasopimuksissa. [Yleiset sopimusehdot hankintasopimuksissa | Hankinnat](#)

¹⁴⁴ Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, 15 §.

¹⁴⁵ Hyvinvointialuelaki 95 §.

OSA III Energiaomavaraisuuden kehittäminen

8 Energiaomavaraisuus pelastustoimessa

8.1 Energiaomavaraisuuden merkitys

Energiaomavaraisuus on noussut tärkeäksi teemaksi yhteiskunnan varautumisen ja toimintakyvyn kehittämisessä. Yhteiskunnan riippuvuus vakaasta energiansaannista on viime vuosina korostunut mm. ilmastonmuutoksen, geopoliittisten sekä energiaan liittyvien häiriötilanteiden ja kriisien myötä.

Energiaomavaraisuus on tärkeää myös pelastustoimelle, sillä pelastustoimen rooli osana yhteiskunnan kriittisiä toimintoja edellyttää, että sen toimintaedellytykset säilyvät myös sellaisissa tilanteissa, joissa energiansaatavuus on rajoittunutta tai epävarmaa. Pelastustoimen energian hankintaan liittyviä osa-alueita ovat sähkö, lämpö ja viilennys sekä polttoaineet.

Yleisellä tasolla energiaomavaraisuudella tarkoitetaan kykyä tuottaa/kattaa oma energiatarve kansallisesti tai alueellisesti ilman riippuvuutta ulkopuolisista lähteistä. Tavoite kokonaisavaltaisesta energiaomavaraisuudesta ei käytännössä ole aina mahdollista, mutta organisaatiotasolla voidaan kuitenkin pyrkiä erilaisilla toimilla kasvattamaan omavaraisuusastetta. Pelastustoimen kohdalla energiaomavaraisuus on elementti, joka tukee varautumista ja jatkuvuudenhallintaa (kuva 42).

Energiaomavaraisuuden lisääminen pelastustoimessa voisi käytännössä tarkoittaa esimerkiksi uusiutuvien energiamuotojen käyttöönottoa, varavoimaratkaisujen kehittämistä, energian varastointia, sekä rakennusten ja toimintojen energiatehokkuuden parantamista.

Energiaomavaraisuus pelastustoimessa:

- Energiaomavaraisuutta kasvatetaan toimilla, joilla ostoenergian määrää voidaan vähentää.
 - Normaaliolojen aikana korostuvat energiatehokkuustoimet.
 - Häiriö- ja poikkeustilanteiden varalta toimet kyvykkyyksien tukemiseksi.
- Tuotetaan osa tarvitusta energiasta itse
 - Kyky omavaraisuuteen etenkin häiriötilanteiden aikana.
 - Vähennetään riippuvuutta tuontien energiasta ja ulkoisista energialähteistä.

Energiaomavaraisuudella tuetaan varautumista ja jatkuvuudenhallintaa energiansaantiin liittyvien häiriöiden osalta.

Kuva 41 Pelastustoimen energiaomavaraisuus.

Energiaan liittyvä huoltovarmuus perustuu hajautettuun ja monipuoliseen sähkön- ja lämmöntuotantoon, polttoaineiden varastointiin ja monipuolisiin polttoaineiden hankintalähteisiin, toimiviin energiamarkkinoihin sekä toiminta- ja toimitusvarmoihin siirto- ja jakelujärjestelmiin. Myös toisiaan tukevat energiajärjestelmät, jotka tasapainottavat toistensa kulutus- ja tuotantopiikkejä, ovat osa energiahuoltovarmuutta.¹⁴⁶ Energiaomavaraisuus on olennainen osa huoltovarmuutta, sillä energiaomavaraisuudella pyritään riittävään ja häiriöttömään energiansaantiin.

Energiatehokkuus on keskeinen osa energiaomavaraisuuden kasvattamista, sillä se vähentää tarvittavan energian määrää helpottaen samalla omavaraisuuden tavoittelua. Kansallisella tasolla energiaomavaraisuuden kannalta on olennaista myös tuontipolttoaineiden käytön asteittainen vähentäminen ja lopulta käytöstä luopuminen.¹⁴⁷ Pelastustoimen energiantarve koostuu pääosin sähköstä, lämmöstä ja viilennyksestä sekä polttoaineista (kuva 43).

Kuva 42 Pelastustoimen energiantarpeen jakautuminen.

Energiaomavaraisuuden edistäminen näyttäytyy varautumisen näkökulmasta myös tarpeena varastoida energiaa mahdollisten häiriötilanteiden varalle. Energiansaanti saattaa häiriintyä esim. teknisten vikojen, luonnononnettomuuksien tai poikkeusolojen seurauksena. Pelastustoimen toimintakyky häiriötilanteissa edellyttää, että kriittiset toiminnot pysyvät toimintakuntoisina myös silloin kun energiansaanti keskeytyy.

Pelastustoimen kriittiset toiminnot nojaavat pitkälti energiansaantiin. Esimerkiksi monien pelastustoimen prosessien digitaalinen ohjaus (hälytykset, tilannekuvan muodostaminen ja tiedonsiirto) edellyttävät jatkuvaa sähkönsaantia. Ilman riittävää energiansaantia järjestelmät voivat lamaantua, mikä vaikuttaa suoraan operatiiviseen toimintaan ja päätöksentekoon.

¹⁴⁶ Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista 568/2024, [Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden... 568/2024 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

¹⁴⁷ Pohjois-Karjalan Sähkö. (13.9.2023). Suomesta tulee sähkön osalta energiaomavarainen lähivuosina. [Suomesta tulee sähkön osalta energiaomavarainen lähivuosina | PKS](#)

Fossiilisista polttoaineista siirtyminen kohti vähähiilisempiä energiaratkaisuja haastaa omalta osaltaan energiahuoltovarmuutta.¹⁴⁸ Pelastustoimi on riippuvainen tuontipolttoaineista, sillä operatiivisessa toiminnassa käytettävän kalusto perustuu pitkälti polttomoottoriteknologiaan.

Pelastustoimen sähkönsaanti pyritään turvaamaan normaaliolojen häiriötilanteiden aikana pääosin paloasemakiinteistöjen kiinteällä tai liikuteltavalla varavoimalla, UPS-järjestelmillä sekä laitekohtaisella varavoimalla. Polttoaineen osalta varastointia tehdään osana pelastustoimen normaalia materiaalista varautumista. Lämpö- ja viilennysenergian toimitushäiriöihin varautuminen on kiinteistökohtaista riippuen lämmitysmuodosta ja sitä tukevista järjestelmistä.

Myös energia-alan toimijat, kuten kantaverkkoyhtiö Fingrid sekä paikalliset sähköyhtiöt, varautuvat suunnitelmallisesti häiriötilanteisiin. Energiaomavaraisuuden ja -huoltovarmuuden edistäminen vaatii eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Varautumista tehdään lakisääteisesti mutta myös vapaaehtoisuuteen perustuen. Kuvassa 44 on esimerkkejä pelastustoimen energiaomavaraisuuden edistämiseksi asetetuista tavoitteista ja niitä täydentävistä toimista.

Esimerkin mukaisen tavoitetilan saavuttaminen edellyttää investointeja sekä toimintamallien ja -tapojen kehittämistä. Energiaomavaraisuuden edistäminen tarjoaa mahdollisuuden lisätä pelastustoimen omavaraisuutta, varautumiskykyä ja vastuullisuutta sekä vahvistaa toimialan roolia kestäväen kehityksen ja kriisinkestävän yhteiskunnan tukijana.

Pelastustoimen energiaomavaraisuuden edistämisen tavoitteita:

- Turvallinen ja katkeamaton toiminta:

- Pelastuslaitosten on kyettävä ylläpitämään toimintakykynsä määritellyn ajan ilman ulkoista sähköä tai polttoainetäydennystä. Toimet: varavoimaratkaisut, akustot, materiaallinen varautuminen ja uusiutuvan energian tuotanto muodostavat yhdessä riittävän kokonaisuuden.
- Tarvittaessa täydennetään hyödyntämällä ulkoisten palveluntarjoajien ratkaisuja (sopimuksellinen varautuminen).

- Energiaomavaraisuuden lisääminen hajautetusti:

- Tavoitteena, että yksittäiset pelastuslaitokset, asemat ja varikot kykenevät itsenäiseen energiantuotantoon ja -varastointiin. Tämä vähentää riippuvuutta keskitetystä jakeluverkosta ja lisää palveluverkon resilienssiä.

- Uusiutuvan energian hyödyntäminen:

- Aurinkosähkö, lämpöpumput ja muut uusiutuvat teknologiat muodostavat osan energiaratkaisuista. Uusiutuvaa energiaa hyödyntämällä voidaan vähentää fossiilisten polttoaineiden käyttöä ja tukea alueellisia ja kansallisia energia- ja ilmastotavoitteita.

¹⁴⁸ Huoltovarmuuskeskus. (n.d.) Energia 2030. [www-sivut]. [Energia 2030 - Huoltovarmuuskeskus](#)

- **Energiatohokkuuden parantaminen:**

- Rakennuksia ja prosesseja kehitetään mahdollisuuksien mukaan energiatohokkaammaksi mm. modernisoimalla lämmitys- ja ilmanvaihtojärjestelmiä sekä ottamalla käyttöön älykkäitä ohjaus- ja seurantajärjestelmiä. Energiatohokkuus huomioidaan myös laite ja kalustohankinnoissa.

- **Tietoon perustuva ohjaus:**

- Energiankulutusta ja -tuotantoa seurataan ja analysoidaan säännöllisen seurannan avulla, ja analysoidaan jatkuvasti. Päätöksenteko perustuu ajantasaiseen dataan. Tämä mahdollistaa nopean reagoinnin poikkeustilanteissa ja tukee strategista suunnittelua.

- **Organisatorinen kyvykkyys:**

- Henkilöstön osaamista energia-asioissa kehitetään systemaattisesti. Energiaomavaraisuuden kehittäminen ja varautuminen energian saantiin liittyvissä kysymyksissä on kytketty osaksi organisaatiokohtaista suunnittelua, varautumista, harjoittelua ja päätöksentekoa.

Kuva 43 Esimerkkejä pelastustoimen energiaomavaraisuutta edistävästä tavoitteesta ja niitä täydentävistä toimista.

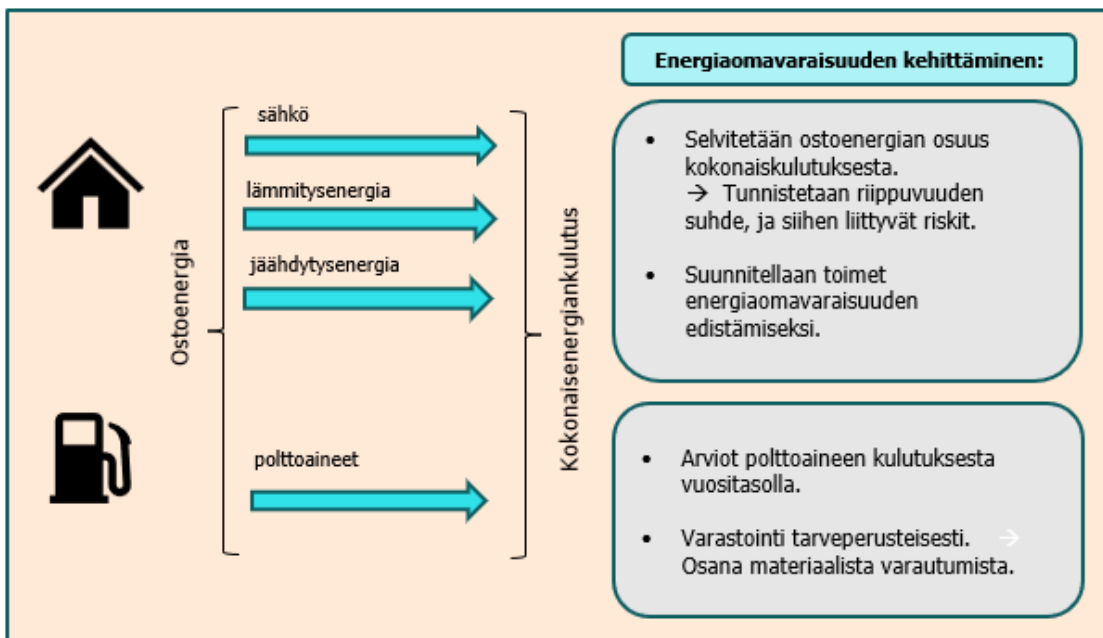
8.2 Energiaomavaraisuuden kehittäminen

Pelastustoimen energiaomavaraisuusasteen nosto energiantuotannon osalta vaatii kiinteistöjen kulutus- sekä rakennusteknisiin tietoihin perustuvaa tarveharkintaa. Tarveharkinnan osana tulee huomioida myös kokonaistaloudellisuus hankkeiden kannattavuuden näkökulmasta.

Energiaomavaraisuutta voidaan nostaa esimerkiksi parantamalla energiatehokkuutta, pienentämällä energiankulutusta, hyödyntämällä eri energiamuotoja, kulutuksenjoustolla tai energianvarastoinnilla.

Energiaomavaraisuuden kehittäminen tulee perustua kiinteistökohtaiseen kulutuksen seurantaan. Jotta energiaomavaraisuutta kyetään todennetusti kehittämään, tulee olla tietoinen energiankulutuksen lähtötasosta. Energiankulutusta tarkasteltaessa keskitytään kokonaisenergiankulutuksen tarkasteluun sekä kohdennettujen kulutustietojen tutkimiseen tietyllä aikavälillä.

Seuraamalla energiaan liittyvää dataa, voidaan muodostaa näkemys siitä, millä energian hankintaan liittyvällä osa-alueella on potentiaalia vaikuttaa energiaomavaraisuuteen. Kokonaisenergiankulutuksen tarkasteleminen voidaan muodostaa esim. kuvassa 45 esitetyn yksinkertaistetun mallin mukaisesti.

Kuva 44 Kokonaisenergiankulutuksen tarkastelu energiaomavaraisuuden kehittämisen lähtökohtana.

Eri energiantuotantotapoja yhdistämällä tuetaan energiansaannin häiriövarmuutta. Tavoitteena on, että häiriötilanteessa, jossa pääasiallinen energiansaanti keskeytyy, kyetään hyödyntämään muita energiamuotoja ja varavoimanlähteitä, kunnes tilanne saadaan normalisoitua. Normaalioloissa sähkönjakelun häiriötilanteet ovat asemakaava-alueilla kestoaltaan yleensä muutaman tunnin mittaisia. Asemakaava-alueiden ulkopuolella sähkökatkokset voivat olla pidempikestoisia riippuen verkon asennustavasta.¹⁴⁹ Sähkönsaannin tukimuotoja ovat esim. kuvassa 46 esitetyt varavoimaratkaisut.

¹⁴⁹ Energiatoteellisuus. (n.d.). Sähkönjakelun luotettavuus. [www-sivut]. [Sähkönjakelun luotettavuus - Energiatoteellisuus](#)

Varavoima:	Käyttö:	Purkuaika (yleinen arvio):
UPS-järjestelmä	Lyhyet sähkökatkot. Suojaa laitteita äkillisiltä katkoksilta ja ylijännitteeltä.	Minuuteista tunteihin.
Akkujärjestelmät	Laitekohtainen varavoima. Skaalattuna myös isompaan tarpeeseen. Ladataan verkosta tai aurinkopaneeleilla.	Minuuteista tunteihin, riippuen kapasiteetista.
Aggregaatit	Kannettavat generaattorit pieneen käyttöön esim. kenttäolosuhteisiin.	Riippuen tehosta
	Liikuteltavat generaattorit voidaan liittää ulkoisella syötöllä kiinteistöön.	Riippuen tehosta
	Kiinteät varavoimageneraattorit käynnistyvät automaattisesti sähkökatkon aikana. Osana kiinteistön tekniikkaa.	Riippuen tehosta
Aurinkopaneelit	Toimivat sähkökatkon aikana, jos yhdistettynä akkujärjestelmään. Yleisimmin kiinteistössä, mutta myös kentällä esim. laitteiden lataukseen ja virransaantia varten.	Riippuen järjestelmästä, akkujen kapasiteetista sekä olosuhteista.

Kuva 45 Sähkösaannin tukimuotojen käyttö ja arvio purkuajasta.

Vanhojen paloasemakiinteistöjen kohdalla energiaomavaraisuuden kehittäminen keskittyy pääosin rakennuskorjauksien aikana tehtäviin energiatehokkuusremontteihin. Pelastuslaitoskiinteistöissä on toteutettu kiinteistökohtaisia energiatehokkuutta parantavia investointeja, kuten LED-valaistuksia, lämmön talteenottoa ja ilmanvaihtojärjestelmien modernisointia. Lisäksi aurinkosähköjärjestelmiä on asennettu yksittäisten kohteiden katoille. Uusien paloasemien rakennuttaminen huomioi lähtökohtaisesti energiatehokkuuden nykyisten rakennusmääräyksiin ja säädöksiin perustuen.

Rakennuskannan energiatehokkuuden ja -omavaraisuusasteen kehittäminen vaatii yhteisymmärryksessä tehtyä kehittämistyötä rakennuksien omistajien ja käyttäjien välillä. Energiaomavaraisuusasteen nostaminen edellyttää vankkaa rakennussuunnittelua, jotta kaikki energiansaantiin liittyvät osat saadaan sovitettua optimaalisesti yhteen.

Energiatehokkuuslain muutoshanke tulee asettamaan vaatimuksia myös julkisille hankinnoille mm. energiatehokkuus ensin -periaatteen myötä. Laissa säädettäisiin myös julkisen sektorin veloitteesta seurata ja raportoida vuositason energiankulutusta.¹⁵⁰

¹⁵⁰ Motiva. (24.3.2025). TEM: Energiatehokkuuslain muutokset lausunnoille. [www-sivut]. [TEM: Energiatehokkuuslain muutokset lausunnoille - Motiva](#)

8.2.1 Paloasemakiinteistöjen energiatehokkuus

Kiinteistöjä koskevat energiatehokkuusvaatimukset koskevat sekä uudisrakentamista että rakennuksien korjaamista. Paloasemat luokitellaan julkisiksi rakennuksiksi, ja niihin sovelletaan samoja rakennusmääräyksiä ja energiatehokkuusvaatimuksia kuin muihinkin rakennuksiin, ellei ole erikseen perusteltua poiketa niistä.

Uudis- ja korjausrakentamisen energiatehokkuutta ohjataan mm. EU:n rakennusten energiatehokkuusdirektiivillä (EPBD) ja sen kansallisella toimeenpanolla.¹⁵¹ Direktiivin tavoitteena on saavuttaa vähähiilinen rakennuskanta ja hillitä ilmastonmuutosta. Kansallisella tasolla rakennusten osuus energiankulutuksesta on n. 30 prosenttia.¹⁵² Yleisellä tasolla valaistus, lämmitys, jäähdytys ja lämmin vesi kuluttavat eniten energiaa kiinteistöissä.¹⁵³

Rakennus- tai toimenpideluvanvaraisen korjaus- ja muutostyön tai rakennusten käyttötarkoituksen muutoksen yhteydessä on myös huomioitava energiatehokkuuden parantaminen.¹⁵⁴ Korjausrakentamisen osalta energiatehokkuusvaatimukset keskittyvät kohdennettuihin kustannustehokkaisiin toimenpiteisiin liittyen mm. ulkovaippaan sekä teknisiin järjestelmiin ja niiden toimintaan.¹⁵⁵

Suunnitelmallisella kunnossapidolla ja korjaushankkeilla edistetään kiinteistön energiatehokkuutta, vähähiilisyyttä sekä vaikutetaan rakennusten käyttöikään ja sisäilmaolosuhteisiin. Energiatehokkuuden edistämisessä suurin vaikutusmahdollisuus on hankkeiden suunnitteluvaiheessa. Tilaajan on asetettava tavoitteet energiatehokkuuden parantamiselle. Suunnitteluvaiheessa pyritään löytämään keinot tavoitteiden saavuttamiseksi.¹⁵⁶

Suunnittelussa tulisi nostaa esiin energiatehokkuuteen liittyvät kysymykset osana rakennushankkeelle asetettuja tavoitteita. Pelastustoimen viranhaltijat osallistuvat suunnitteluprosessiin tilojen käytön ja tarpeiden määrittämisen näkökulmasta. Paloasemakiinteistöjen energiatehokkuutta tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon yleiset rakennustekniset tekijät sekä paloasemien erityispiirteet (kuva 47).

¹⁵¹ Kansallinen toimeenpano vuoden 2026 aikana. Valtioneuvosto. (29.4.2025). Uudis- ja korjausrakentamista sekä energiamuodon kertoimia koskevat asetukset lausunnoille. [Uudis- ja korjausrakentamista sekä energiamuodon kertoimia koskevat asetukset lausunnoille - Valtioneuvosto](#)

¹⁵² Motiva. (n.d.). Energian loppukäyttö. [www-sivut]. [Energian loppukäyttö - Motiva](#)

¹⁵³ Motiva. (n.d.). Rakennusten energiatehokkuusdirektiivi. [www-sivut]. [Rakennusten energiatehokkuusdirektiivi - Motiva](#)

¹⁵⁴ HE 220/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta. [HE 220/2016 | Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta | Hallituksen esitykset | Finlex](#)

¹⁵⁵ Ympäristöministeriö. (2020). Suomen pitkän aikavälin korjausrakentamisen strategia. [Suomen-EPBD-2a-ilmoitus final 10-03-2020-242AE19E F497 4A38 8DF2 95556530BA53-156573.pdf](#)

¹⁵⁶ Ympäristöministeriö. (2020). Suomen pitkän aikavälin korjausrakentamisen strategia. [Suomen-EPBD-2a-ilmoitus final 10-03-2020-242AE19E F497 4A38 8DF2 95556530BA53-156573.pdf](#)

Esimerkkejä paloasemakiinteistöjen energiatehokkuuteen liittyvistä erityispiirteistä:

Rakenteelliset ja toiminnalliset ominaisuudet:

- Isot ovet ja lämmitetyt kynnykset (ajoneuvohallit, pesuhallit)
→ Aiheuttavat lämpöhukkaa.
- Kaluston säilyttäminen vaatii korkeat tilat ja suuret hallit.
→ Vaativat paljon lämmitysenergiaa.
- Tilojen monikäyttöisyys → Oleskelu-, toimisto- ja tekniset tilat vaativat erilaista ilmanvaihtoa ja lämmitystä → vyöhykkeellinen ja tilakohtainen optimointi.

Talotekniset järjestelmät ja käyttö:

- Ilmastointijärjestelmä käytössä 24/7 → Välttämätöntä hyvän sisäilman ja hygienian kannalta
- Käytön epäsäännöllisyys → Laitteiden ja tilojen käyttö osittain äkillistä. Ovat tyhjillään tai täydessä toiminnassa milloin tahansa.
- Huolto- ja pesutilat → Lämpimän veden käyttö ja valaistus vievät runsaasti energiaa.
→ ajastetut käyttöjaksot, vedenlämmittimien hyötysuhteet tarkasteluun, LED-valaistus.

Kuva 46 Paloasemakiinteistöjen erityispiirteitä energiatehokkuuden näkökulmasta.

Pelastustoimen näkökulma suunnitteluvaiheessa on tärkeä, jotta tilojen toiminnallisuus vastaa paloasemalla asetettuja vaatimuksia. Pelastustoimen edustajalla on suunnittelun kannalta tärkeää näkemystä tilojen käyttöasteesta, toimivuudesta, toimintatavoista sekä vaatimuksista mm. sisäilman suhteen (kuva 48). Näkemystä tarvitaan uudisrakentamisessa, mutta myös kuntoarvioiden ja sisäilmastaselvityksien yhteydessä.

Energiatehokkuuden suunnittelun tueksi annettavia tietoja:

- Tilojen käyttötarkoitus ja arvioitu käyttöaste, arvioitu muuntotarve, olemassa olevien järjestelmien toimivuus, tilojen viihtyvyys (lämpö, veto, melu, ilmastoinnin riittävyys, kosteusolosuhteet).

Kuva 47 Esimerkkejä energiatehokkuuden suunnittelun tueksi annettavista tiedoista.

Kaluston säilytys ja huolto vaatii tiloilta kaluston mitoituksen mukaista suunnittelua. Ajoneuvohallit toimivat hälytysajoneuvojen säilytyspaikkoina sekä työskentely- ja harjoitustiloina, ja ne ovat ympärivuoden lämmitettyä tilaa. Ajoneuvohallit mitoitetaan hälytysajoneuvojen määrän sekä suurimman ajoneuvon mukaisesti, ja niissä tulisi olla tehostettu ilmanvaihto pakokaasujen vuoksi.¹⁵⁷ Suuret hallitilat kuluttavat paljon energiaa lämmityksen ja ilmanvaihdon osalta, mikä korostaa lämmöntalteenoton merkitystä energiankulutuksen ja lämpöhäviöiden kompensoimisessa.

Päivystävien paloasemien ympärivuorokautinen käyttö vaatii jatkuvaa valaistusta osassa tiloja. Valaistuksen kohdalla tulee kiinnittää huomioita valaisimien energiatehokkuuteen sekä valaistuksen ohjaukseen valon määrän ja kohdentamisen optimoimiseksi.¹⁵⁸ Tilojen monikäyttöisyys ohjaa myös ilmanvaihdon ja lämmityksen tilakohtaista ja vyöhykkeellistä säätöä. Älykäs ja automatisoitu talotekniikka vähentää turhaa kulutusta.

Lämmintä käyttövettä kulutetaan paloasemilla henkilökunnan suihkutiloissa ja pesuhalleissa. Käyttöveden lämmityksessä voidaan hyödyntää poistoilman lämpöä. Energiatehokkuuden näkökulmasta on myös tärkeää tarkastella vedenlämmittimien hyötysuhteita. Veden lämpötilaa ei voida laskea energian säästämiseksi alle suositusten legionella riskin vuoksi.¹⁵⁹ Kalustojen pesussa tulee kiinnittää huomiota lämpimän veden turhaan kulutukseen.

Suunnittelussa voidaan myös pohtia passiivisten viilennys ja lämmitysratkaisujen mahdollisuuksia mm. rakenteiden lämmönvarauksen sekä ikkunoiden koon, asemoinnin ja varjostuksien osalta. Myös aurinkoenergian aktiivinen hyödyntäminen aurinkosähköjärjestelmien muodossa on omatuotannon myötä yksi energiaa säästävä työkalu.¹⁶⁰

Energiatehokkuutta voidaan edistää myös hankkimalla energiatehokkuuspalveluita esim. ESCO-sopimusmallilla.¹⁶¹ ESCO-mallilla voidaan tehdä hankintoja mm. lämmityksen, lämmöntuotannon, ilmanvaihdon, automaation ja hukkalämmön hyödyntämiseen liittyvissä hankkeissa. Palvelun kustannukset maksetaan alentuneista energiakustannuksista syntyvillä säästöillä.¹⁶² Energiatehokkuusdirektiivi kannustaa julkisia toimijoita arvioimaan energiatehokkuutta koskevien sopimusten käyttöä ja muiden energiatehokkuuspalvelujen toteutettavuutta, kun peruskorjataan muita kuin asuinrakennuksia, joiden kokonaishyötyala on yli 750 m².

Tilojen käyttäjillä on myös mahdollisuus vaikuttaa kiinteistön energiankäytön tehostumiseen välttämällä tarpeetonta energiankulutusta. Kiinteistön käyttäjiä voidaan opastaa toimimaan mm. ongelmatilanteissa, joissa tilojen lämmitykseen tai ilmanvaihtoon kohdistuu häiriöitä. Myös sellaisissa tiloissa, joissa valaistus ei ole automatisoitua voidaan opastaa valaistuksen käyttöä eri aikoina. Myös veden käytöstä voidaan antaa tarvittaessa suosituksia energiatehokkuuden edistämiseksi.¹⁶³

Lisätietoja rakennusten energiatehokkuudesta:

[TEM Energiatehokkuus julkisissa hankinnoissa](#)
[Samk KOHISTEN Kohti hiilineutraalia rakentamista Satakunnassa](#)

[Kiinteistön energiankäyttö - Motiva](#)
[Energiatehokas teollisuuskiinteistö/ Motiva](#)

[Vähähiiliset julkiset hankinnat – Keinoja ja mahdollisuuksia päästövähennyksiin/ Syke](#)

¹⁵⁸ Motiva. (n.d.). Valaistustieto. [www-sivut]. [Valaistustieto - Motiva](#)

¹⁵⁹ Ympäristöministeriön asetus rakennusten vesi- ja viemärlaitteistoista 1047/2017. [Ympäristöministeriön asetus rakennusten vesi- ja viemärlaitteistoista | 1047/2017 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#)
Terveys ja hyvinvoinnin laitos. (n.d.). Legionellan kasvuun vaikuttavat tekijät. [www-sivut]. [Legionellan kasvuun vaikuttavat tekijät - THL](#)

¹⁶⁰ Motiva. (n.d.). Aurinkolämmön passiivinen hyödyntäminen. [www-sivut]. [Aurinkolämmön passiivinen hyödyntäminen - Motiva](#)

¹⁶¹ Motiva. (2023). ESCO-hankintaohje julkisille toimijoille. [ESCO hankintaohje julkisille 11-2023.pdf](#)

¹⁶² Motiva. (n.d.). Energiatehokkuus- ja ESCO-palvelut, [www-sivut]. [Energiatehokkuus- ja ESCO-palvelut - Motiva](#)

¹⁶³ Motiva. (n.d.). Kiinteistöjen käyttäjien opastus. [www-sivut]. [Kiinteistöjen käyttäjien opastus - Motiva](#)

8.2.2 Kokeilut ja referenssikohteet

Pelastustoimen kiinteistöissä on tehty energiatehokkuutta ja omavaraisuutta edistäviä hankkeita liittyen mm. aurinkoenergian hyödyntämiseen, kestäväan rakentamiseen ja lämmityspolttoaineen vaihtoon. Ohessa on esimerkkejä referenssikohteista pelastustoimessa.

Oulu - Linnanmaan paloasema (valmistunut 2021):

- Suunnittelussa on painotettu ympäristövastuuta ja tilojen terveellisyyttä.
- Myös energiatehokkuuteen ja vähähiilisyyteen on kiinnitetty huomiota.
- Paloasemalla BREEAM – ympäristösertifikaatti (Very Good luokitus).

Aiheesta lisää: [Linnanmaan paloasema – Arkkitehdit Kontukoski Oy](#)

Oulu - Raksilan paloasema (valmistunut 2023):

- Suunnittelussa on painotettu vastuullisuutta, turvallisuutta ja tilojen terveellisyyttä.
- Viidesosa sähkönkulutuksesta katetaan aurinkopaneeleilla.
- Paloasemalla BREEAM – ympäristösertifikaatti (Excellent luokitus).

Aiheesta lisää: [Raksilan uusi paloasema valmistui Oulussa – vuokrahankkeena toteutettu uudisrakennus luovutettiin hyvinvointialueelle tänään - Hemsö Suomi](#)

[Raksilan paloasema Oulussa sai Pohjoismaiden ensimmäisenä paloasemana BREEAM Excellent -ympäristösertifikaatin - Hemsö Suomi](#)

Oulu - Haukiputaan paloasema:

- Energiatehokkuuden edistäminen datan avulla.
- Ilmanvaihtokoneiden ja kokonaisilmanvaihdon tarpeenmukainen säätö IoT-mittaustietoja hyödyntämällä.

Aiheesta lisää:

[Haukiputaan paloasemalla pyritään säästämään energiaa datan avulla](#)

Kerava – Tuusula paloasema:

- Lämmitysöljyn vaihto uusiutuvaan polttoöljyyn.

Aiheesta lisää: [Kerava-Tuusulan paloasema lämpiää uusiutuvalla lämmitysöljyllä](#)

Helsinki - Mellunkylän pelastusasema:

- Viidesosa sähkönkulutuksesta katetaan aurinkopaneeleilla.

Aiheesta lisää: [Peab builds fire and rescue station in Helsinki - Peab](#)

9 Johtopäätökset

9.1 Pelastustoimen hankintatoiminta

Pelastustoimen investointikyky ja hankintatoiminta muodostavat perustan turvallisuuspalveluiden laadulle ja toimintavarmuudelle. Pelastustoimen hankinnat ovat kriittinen osa pelastustoimen operatiivista toimintaa, sillä hankinnoilla on suora vaikutus toimintavalmiuteen, henkilöstöturvallisuuteen ja tuotetun palvelun laatuun. Hankinnoilla vaikutetaan palvelutasopäätöksen mukaisen toiminnan toteutumiseen.

Pelastustoimen hankintatoimintaan vaikuttavat taloudelliset reunaehdot, toiminnan erityisluonne, sekä julkisen sektorin hankintoihin liittyvät vaatimukset, kuten mm. läpinäkyvyys, kustannustehokkuus ja vaikuttavuus. Pelastustoimen investoinnit rahoitetaan hyvinvointialueiden saamalla yleiskatteisella valtionrahoituksella, jonka kohdentamisesta hyvinvointialueet päättävät itse.

Hyvinvointialueiden tiukka taloustilanne heijastuu pelastuslaitoksien kykyyn investoida. Investointikyky vaihtelee alueittain, ja se on osin riippuvainen hyvinvointialueiden taloudellisesta tilanteesta sekä valtakunnallisesta rahoitusmallista. Säästöjä etsittäessä hyvinvointialueiden pelastuslaitokset voivat joutua lykkäämään hankintojaan tai jättämään ne toteuttamatta kokonaan.

Investointien lykkääntyminen kasvattaa entisestään pelastuslaitoksille muodostunutta investointivelkaa. Vaikutus kohdistuu erityisesti kaluston ja kiinteistöjen korjaamiseen sekä uusimiseen. Investointien ohjautuessa kalustovelan paikkaamiseen, investointimääräraha ei välttämättä riitä tukemaan uudenlaisten kyvykkyyksien kasvattamista toimintaympäristön muutokset huomioivilla hankinnoilla.

Pelastuslaitosten toimintaympäristö on monin tavoin muuttunut, mikä asettaa uudenlaisia vaatimuksia hankintatoiminnalle. Pelastustoiminnassa käytetyn kaluston tulee vastata tehtävien ja toimintaympäristön mukaisia vaatimuksia. Teknologinen kehitys, kasvavat ympäristövaatimukset sekä uudet riskitekijät ja ilmiöt, kuten ilmastonmuutos edellyttävät investointeja, ennakoivaa varautumista sekä uudenlaista osaamista ja innovatiivisuutta.

Jos investointimäärärahat eivät riitä kaikkiin suunniteltuihin investointeihin, osa investoinneista voidaan yrittää rahoittaa hankerahoituksella. Mahdollisuudet pelastuslaitoksien hankerahoituksen hakemiseen ovat kaventuneet. Vuodesta 2025 lähtien torjuntakaluston osittaiseen kattamiseen on voinut hakea harkinnanvaraista tukea ympäristövahinkorahastosta. Rahaston määrärahat siirretään valtiontalousarviosta ja niiden vuotuinen määrä voi vaihdella.

9.2 Vastuullisuus pelastustoimen hankinnoissa

Julkisina toimijoina pelastuslaitokset käyttävät verovaroja, mikä velvoittaa niitä erityiseen vastuullisuuteen hankinnoissa. Toimialan näkökulmasta vastuullisesti toteutetut hankinnat turvaavat palvelun laadun, edistävät henkilökunnan turvallisuutta ja työhyvinvointia sekä vahvistavat pelastustoimen kykyä vastata yhteiskunnan odotuksiin myös kriisiaikoina.

Julkisissa hankinnoissa on tärkeää huomioida lainsäädännön lisäksi kansalliset ja aluekohtaiset strategiset linjaukset kestävien hankintojen edistämiseksi. Hankintalaki mahdollistaa

vastuullisuuden huomioimisen, mutta ei suoraan velvoita hankintayksiköitä huomioimaan vastuullisuuskäsitteitä hankinnoissaan. Kuitenkin julkista hallintoa¹⁶⁴ sekä julkisia hankintoja ohjaavat poliittiset ja strategiset linjaukset sekä tahtotilat tukevat vastuullisuuden huomioimista julkisissa hankinnoissa. Kyseiset toimintamallit koskevat näin ollen myös pelastustoimialan hankintatoimintaa.

Pelastustoimen hankinnoilla on merkittävä rooli yhteiskunnan turvallisuuden ja kriisinkestävyyden turvaamisessa, mutta niillä on myös välillisiä ja välittömiä vaikutuksia talouteen, yhteiskuntaan ja ympäristöön. Vastuulliset hankinnat ovat strategisia päätöksiä, joilla voidaan edistää kestävä kehitystä ja alan kehittymistä kohti ympäristöarvot huomioivaa ja eettisesti kestävämpää toimintaa. Vastuullisilla hankinnoilla voidaan myös tukea pelastuslaitoksien hankintojen kustannustehokkuutta, laatua ja talouden tilaa.

Pelastustoimen investointeja koskevat valtakunnalliset strategiset tavoitteet sekä niitä täydentävä selonteko sisältävät viittauksia kestävä kehityksen huomioimisesta hankinnoissa, mikä on toimialakohtaisesti merkittävä peruste hankintatoiminnan vastuullisuuden kehittämisen kannalta.¹⁶⁵ Valtakunnallisissa strategisissa tavoitteissa pelastustoimen järjestämiselle ei ole tarkemmin määritelty vastuullisuuden painopisteitä hankintojen osalta. Pelastuslaitokset voivat kuitenkin edistää hankinnoissaan kestävä kehityksen periaatteita ja niiden näkökulmia omien tavoitteiden mukaisesti sekä kansalliset ja hyvinvointialuekohtaiset tavoitteet huomioiden.

Hankkeen aikana pelastuslaitoksille suunnatusta kyselystä kävi ilmi, että pelastuslaitokset olivat hyödyntäneet tavara- ja palveluhankinnoissaan vastuullisuuskriteerejä vähimmäisvaatimuksina, soveltuvuusvaatimuksina, erityisehdoissa sekä vertailuperusteissa. Kyselyssä pyydettiin vastaajia arvioimaan erilaisten hankintoja koskevien teemojen tärkeyttä asteikolla 1–5 (taulukko 4). Vastuullisuus hankinnoissa koettiin vastauksien keskiarvon perusteella tärkeäksi teemaksi hankinnoissa sen saadessa 4,0 keskiarvon.

Hankintoihin liittyvä pisteytettävä aihealue:	Pisteytyksen keskiarvo (arvoasteikolla 1–5):
Vastuullisuus	4,0
Huoltovarmuus	4,9
Energiaomavaraisuus ja -tehokkuus	3,5
Suunnittelu	4,8
Hankinnan hinta	4,5
Hankinnan laatu	4,8
Asteikko Ei merkitystä (arvosana 1) – Merkittävä (arvosana 5)	

Taulukko 4 Pelastuslaitoksille suunnatun kyselyn vastauksien keskiarvot

Vastuulliset hankinnat koettiin kyselyn perusteella kokonaisuutena vaativaksi. Suurimmiksi haasteiksi nousivat tiedon puute sekä vastuullisuuteen liittyvien näkökulmien määrittäminen.

¹⁶⁴ Valtioneuvosto. (2020). Julkisen hallinnon uudistamisen strategia. [Julkisen hallinnon uudistamisen strategia](#) , toimintalinjaukset kohta 3.

¹⁶⁵ Sisäministeriö. (2023). Valtakunnalliset strategiset tavoitteet pelastustoimen järjestämiselle vuosille 2023–2026. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-590-7>

Haasteeksi koettiin myös se, että organisaation strategiset linjaukset eivät tukeneet riittävästi vastuullisten hankintojen tekemistä.

Vastuullisten hankintojen näkökulmista taloudellinen vastuullisuus ja sen tavoitteet toimivat lähtökohtana pelastustoimen hankinnoille. Hyvinvointialueiden tiukka taloustilanne korostaa tarvetta huomioida taloudellisuus ja kustannustehokkuus hankinnoissa. Myös pelastustoimen investointisuunnittelun ohjaus painottaa yhtenä osa-alueena tarveperusteisuutta kustannushyötyjen ja kustannustehokkuuden näkökulmasta.

Säästöjä haettaessa hankitaan helposti edullisinta vaihtoehtoa, mikä voi muodostua riskiksi laadun osalta. Pelastustoimen hankinnoissa ei voida pelkästään huomioida edullista hintaa, sillä se ei aina takaa laadukasta hankintaa ja parasta mahdollista lopputulosta. Halvin vaihtoehto ei ole myöskään vastuullinen hankinta, jos se johtaa esimerkiksi huoltokatkoksiin, toimivuus ongelmiin, lyhyeen käyttöikään tai alihankintaketjuihin liittyviin ongelmiin.

Tarkastelemalla hankinnan elinkaaren aikaisia kustannuksia voidaan tehdä kokonaistaloudellisesti kestäviä hankintoja. Alkuinvestoinniltaan korkea hankinta voi osoittautua pitkällä aikavälillä taloudellisesti kannattavaksi, kun hankinnassa huomioidaan hankintayksikköön kohdistuvat elinkaarikustannukset. Vaikka alkuinvestointi olisi korkea, hankinta voi tuottaa säästöä pitkällä aikavälillä.¹⁶⁶ Elinkaarikustannuksien huomioiminen on tärkeää erityisesti pitkäikäisten hankintojen kuten esimerkiksi kalustohankintojen tai energiainvestointien kohdalla.

Riskienhallinta on osa hankintojen taloudellista vastuullisuutta. Riskienhallinnan kehittäminen julkisissa hankinnoissa on aihealue, jonka saralla on tunnistettu olevan kehittämistarpeita toimialasta riippumatta. Toimialakohtaisella tasolla riskienhallintatyö on kiinteä osa pelastustoimen normaalia toimintaa, mutta sen käytänteet eivät välttämättä kytkeydy automaattisesti hankintoihin.

Pelastuslaitoksille suunnatussa kyselyssä kävi ilmi, että pelastuslaitoksilla ei lähtökohtaisesti ole vakiintuneita käytänteitä riskien arvioimiseksi tavara- ja palveluhankinnoissa. Riskienhallinta painottui pääosin sopimuksellisiin mekanismeihin. Paloasemakiinteistöjen rakennuttamisessa riskienhallinta tavara- ja palveluhankintoihin verrattuna pidemmälle vietyä, mikä on tärkeää pelastustoimen kriittisen infrastruktuurin turvaamisen kannalta.

Riskienhallinta ja varautuminen ovat tärkeitä näkökulmia myös hankintojen vaikuttavuuden ja vastuullisuuden osalta. Kehittämällä hankintojen riskienarviointia ja hallintaa tuetaan hankintojen taloudellista vastuullisuutta sekä hankinnan kokonaisvaltaista onnistumista. Riskienhallinta hankinnoissa kytkeytyy myös osaksi ekologista ja sosiaalista vastuullisuutta ja vaikuttavuuden edistämistä.

Pelastustoimen hankinnoissa ekologinen vastuullisuus tarkoittaa valintoja, jotka mm. vähentävät ympäristökuormitusta, tukevat kiertotaloutta ja hillitsevät ilmastonmuutosta, ilman että pelastustoiminnan valmius tai turvallisuus vaarantuu. Pelastustoimessa ekologisen vastuullisuuden huomioiminen käytännössä tarkoittaa esim. vähäpäästöisyyttä ajoneuvohankinnoissa, energiatehokkaita toimitiloja, laitteita ja kalustoa, hankintojen pitkäikäisyyden ja kierrätettävyyden huomioimista ja kemikaaliturvallisuutta.

¹⁶⁶ Hankintayksikölle tai muille hankinnan kohteen käyttäjille aiheutuneet hankintakustannukset, käyttökustannukset, huoltokustannukset sekä kierrätys- ja jätevaiheen kustannukset ja muut rakennusurakoiden, tavaroiden tai palvelujen elinkaaren aikaiset kustannukset. Julkisten hankintojen neuvontayksikkö. (19.12.2016). Tarjousten valinta. Elinkaarikustannukset. [Elinkaarikustannukset | Hankinnat](#)

Yksi ekologisen vastuullisuuden tärkeimmistä näkökulmista liittyy hankinnan käyttöön pidentämiseen ja tarveharkintaan. Käyttöön pidentämiseksi tulee kiinnittää erityistä huomiota hankinnan laatuun ja huollettavuuteen pitkällä aikavälillä. Tarveharkinnan osalta on tarkkaan mietittävä, mitkä hankinnat ja investoinnit ovat välttämättömiä alueen uhkien ja riskien sekä lakisääteisen palvelutason kannalta. Kaluston kierrättäminen on osa pelastuslaitoksien normaalia toimintaa.

Pelastustoimen investointeja koskevassa valtakunnallisessa strategisessa tavoitteessa mainittua ilmatoriskien hallintaa voidaan toteuttaa huomioimalla hankinnoissa sellaiset ekologista vastuullisuutta koskevat kriteerit ja vaatimukset, jotka tukevat ilmastonmuutoksen hillintää. Ilmastonmuutoksen hillitsemisen tärkein keino on kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen, mikä voidaan huomioida hankinnoissa mm. hiilijalanjäljen, kestävä metsien käytön, energian käytön ja fossiilisten päästöjen vähentämisen näkökulmista. Investoinneilla voidaan tukea ilmatoriskeihin sopeutumista huomioimalla aluekohtaiset ja valtakunnalliset arviot ilmastonmuutoksen vaikutuksista sekä peilaamalla niitä esim. varautumiseen liittyviin hankintoihin.¹⁶⁷

Energiaomavaraisuuden kehittäminen on ajankohtainen aihealue pelastustoimen resilienssin vahvistamista. Kokonaisuutena pelastustoimen energiaomavaraisuuden nykytila osoittaa, että perustoimintojen jatkuvuus kyetään turvaamaan lyhytaikaisissa häiriötilanteissa. Pitkäaikainen omavarainen toiminta esim. sähkön saantiin liittyvissä häiriötilanteissa vaatii vielä eri toimijoiden kanssa yhteistyössä tehtyjä kehittämistoimia sekä lisäselvityksiä.

Energiatehokkuuden parantaminen edistää energiaomavaraisuutta, tuo kustannussäästöjä ja vähentää hiilidioksidipäästöjä. Paloasemien energiatehokkuuden parantamisessa on tärkeää ottaa huomioon paloasemien erityispiirteet sekä rakennustekniset ja toiminnalliset tekijät. Paloasemien erityistarpeet sekä ympärivuorokautinen käyttö vaatii energiatehokkuusratkaisujen sovittamista ja optimointia.

Kriittiseen infrastruktuuriin liittyvissä hankinnoissa korostuu myös riskienhallinta, joka tulee huomioida kaikissa hankintaprosessin vaiheissa. Pelastustoimen tilainvestointien osalta suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota mm. tilaturvallisuuteen tilojen tehokkaaseen käyttöön sekä muuntojoustavuuteen.

Pelastustoimi voi hankinnoilla edistää sosiaalisen vastuullisuuden näkökulmia esim. tukemalla reilua työelämää, yhdenvertaisuutta ja tasavertaisuutta sekä sosiaalisesti heikossa asemassa olevien työllistämistä ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä. Sosiaalisen vastuullisuuden huomioiminen hankinnoissa tukee pelastusalan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toimintaohjelman linjauksia.¹⁶⁸ Esim. tasa-arvo voidaan huomioida varustehankinnoissa siten, että varusteita on saatavilla erikokoisina ja erilaisille kehotyypeille sopivina.

¹⁶⁷ Maakuntakohtaiset ja valtakunnalliset arviot (lämpötilamuutokset/metsäpalot, tuuliolosuhteet/myrskyt, sadanta/tulvat, maaperän eroosio/sortumat).

Valtioneuvosto. (2018). Sää- ja ilmatoriskit Suomessa- Kansallinen arvio. [Saa ja ilmatoriskit Suomessa - Kansallinen arvio](#),

Valtioneuvosto. (2023). Valtioneuvoston selonteko kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumis suunnitelmasta vuoteen 2030. [Valtioneuvoston selonteko kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumis suunnitelmasta vuoteen 2030](#)

¹⁶⁸ Sisäministeriö. (2021). Pelastusalan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toimintaohjelma. [Pelastusalan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toimintaohjelma : Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen pelastustoimi](#)

Vaativalla laatuun liittyviä merkkejä, sertifikaatteja ja johtamisjärjestelmiä voidaan säästää pelastuslaitoksien rajallisia resursseja. Ne sisältävät itsessään laajalti erilaisia valmiiksi muotoiltuja kriteereitä, mikä helpottaa hankintayksiköiden työtä hankintojen suunnittelussa ja tarjouspyynnön laadinnassa. Niiden osalta myös kriteerien toteutumisen seuranta helpottuu, kun kriteerien täytyminen on kolmannen osapuolen valvomaa.

9.3 Kehitysehdotukset

Vastuullisuus on pelastustoimessa kehittyvä osa-alue. Pelastustoimialalle ei ole määritelty selkeitä kansallisia vastuullisuustavoitteita tai vastuullisuusohjelmia, jotka osaltaan ohjaisivat hankinnoilla vaikuttamista. Vastuullisten hankintojen suorittaminen vaatii hankinnoille asetettuja tavoitteita, joista tulee toimialan sisällä keskustella painotetummin. Pelastustoimialan vastuullisuuden strategisessa kehittämisessä voidaan ottaa mallia muiden turvallisuusalan toimijoiden vastuullisuustyöstä, kuten esim. puolustusvoimien vastuullisuustyöstä.¹⁶⁹

Pelastustoimen hankintatoiminnan kehittäminen vastuullisuuden ja riskienhallinnan näkökulmasta edellyttää systemaattista lähestymistapaa, jota tukee sitoutunut johto ja kestävä kehityksen huomioiva strategiatyö. Kehittämistyössä tulee kiinnittää huomiota toimialalle soveltuvien vastuullisuuden painopisteiden määrittämiseen, soveltuvien hankintakriteerien kehittämiseen, ja koulutuksen ja laaja-alaisen yhteistyön edistämiseen.

Pelastuslaitoskohtaisen strategiatyön kehittymisen kannalta on merkitystä myös sillä, miten vastuullisuus sekä kestävyys hankinnoissa määritellään hyvinvointialue- sekä ministeriötasoisesti. Hyvinvointialueiden sisällä tulee käydä keskustelua mm. siitä, mitä toimialakohtaisia tavoitteita hyvinvointialueitasolla asetetaan ja miten ne huomioidaan hankintatoimintaa ohjaavissa asiakirjoissa.

Pelastustoimen valtakunnallisia strategisia tavoitteita tarkentavassa muistiossa on investointien osalta maininta kestävä kehityksen periaatteiden huomioimisesta mahdollisuuksien mukaan. Tarkentamalla tätä toimialakohtaista tavoitetta, voidaan edesauttaa pelastuslaitoksien strategiatyön kehittämistä enemmän vastuullisuusnäkökulmat huomioivaksi.

Pelastuslaitoksien hankinnoista vastaavat suorittavat hankintoja muiden vastuutehtävien ohella. Tällä on vaikutusta hankintatoimintaan käytettävissä olevien resurssien kannalta ajallisesti sekä hankintaosaamisen näkökulmasta. Jotta hankintatoimintaa saadaan kehitettyä, tulee huolehtia siitä, että hankinnoista vastaaville on tarvittaessa mahdollisuus koulutuksille sekä organisaatiokohtaiselle tuelle. Myös hyvinvointialueiden konsernipuolen asiantuntijuuden hyödyntäminen on tärkeä tukimuoto pelastuslaitoksien hankinnoissa. Yhteistyötä tulee kehittää toimialakohtaiset erityispiirteet huomioiden.

Vaikuttavuuden kannalta on tärkeää kiinnittää huomiota hankintojen määrittelemiseen suunnitteluvaiheessa, sillä ennen kilpailutuksen alkamista on suurin mahdollisuus huomioida kestävä kehityksen tavoitteet sekä riskienhallinta. Vastuullisuuteen liittyvistä määrittelyistä on hyvä käydä markkinavuoropuhelua mahdollisten toimittajien kanssa, ettei tahattomasti vaikeuteta tarjoajien osallistumista tarjouskilpailuun.

¹⁶⁹ Puolustusvoimat. (n.d.). Puolustusvoimat on sitoutunut toiminnassaan vastuullisuuteen. [www-sivut] [Vastuullisuus - Puolustusvoimat](#)

Hankintojen avoimuus ja tiivis yhteistyö markkinatoimijoiden kanssa auttavat vastuullisuustyön jalkauttamista käytännön tasolla. Markkinakartoituksen ja -vuoropuhelun merkitys on suuri asetettaessa uudenlaisia tavoitteellisia vaatimuksia ja kriteereitä hankinnoissa. Toimittajilla on ajankohtaisin tieto ja näkemys siitä, mitkä vaatimukset ovat realistisia.

Eräinä julkisten hankintojen pullonkauloina on tunnistettu hankinnan liian yksityiskohtainen ja epätarkoituksenmukainen määrittely sekä asetettujen vaatimusten ja sopimusehtojen tiukkuus.¹⁷⁰ Pelastustoimen hankintojen kohdalla vastuullisuuskulmat tulee asettaa siten, etteivät ne vaikeuta liialti hankintayksiköiden toimintaa tai hankintaprosessia. Vastuullisuuden huomioiminen ei saa myöskään vaikuttaa heikentävästi hankinnan ensisijaisiin tavoitteisiin esim. operatiivisen tehokkaan toiminnan kannalta.

Olemassa olevien kriteerien hyödyntäminen (esim. Motivan kriteeripankki) ja muiden organisaatioiden referenssit kestävästä hankinnoista ovat hyviä lähtökohtia kehitystyön aloittamiselle. Myös hyvinvointialueen sisäistä osaamista sekä kestäviä hankintoja tukevia työkaluja¹⁷¹ tulee hyödyntää hankintatoiminnassa.

Pienhankinnoissa on hankintalain mukaisiin kynnysarvot ylittäviin hankintoihin nähden vapaammat mahdollisuudet huomioida vastuullisuus. Pienhankinnoissa on kannattavaa huomioida vastuullisuus, jos vertailussa huomataan selkeitä laatueroja. Pienhankinnoissa voidaan esim. suosia laatumerkittyjä tuotteita, hyödyntää ensisijaisesti julkisia kulkuneuvoja virkamatkustuksessa sekä huomioida energiatehokkuus laitehankinnoissa.

Muuttunut toimintaympäristö asettaa vaatimuksen pelastustoimen hankintatoiminnan kehittämiseksi etenkin kriittisen infrastruktuurin ja palveluiden suojaamisen, kyberturvallisuuden, kriittisimpien hyödykkeiden saatavuuden sekä hybridiuhkien osalta.¹⁷² Kehitystyössä korostuu tarve ennakkoinnille hankinnoissa, toimitusketjujen turvaamiselle ja kriittisten resurssien saatavuuden varmistamiselle kaikissa tilanteissa.

Vasara-hankkeen aikana laaditut materiaalit toimivat tukimateriaalina vastuullisten ja riskienhallinnan huomioiville hankinnoille. Hankkeen tarkoituksena on tuottaa pohjatietoa, joka auttaa hankintatoiminnan kehittämisen edistämiseksi. Pelastustoimen hankintojen osalta ei ole tehty syventävää tutkimusta, joiden avulla vastuullisuustoimia kyettäisiin tietopohjaisesti kohdentamaan.

Lisätutkimusta voitaisiin suorittaa eri hankintakategorioiden vaikuttamismahdollisuuksista kuten tuotekohtaisista päästöistä tai elinkaaren aikaisista ympäristövaikutuksista ja turvallisuusalan hyödykkeiden mahdollisista eettisistä ongelmista. Energiaomavaraisuuden kannalta tulee tarkemmin selvittää mikroverkkojen hyödyntämisen mahdollisuuksia pelastustoimen palveluverkoissa.

Pelastustoimen vastuullisuutta tulee edistää askeleittain pelastuslaitoksien resurssien ja toimialan strategisten tavoitteiden asettamisessa raameissa. Vasara-hanke esittää seuraavanlaisia toimintamalleja hankintatoiminnan kehittämiseksi mukaillen julkisten hankintojen strategiaa ja sen painopisteitä.

¹⁷⁰ Työ- ja elinkeinoministeriö. (2023). Ratkaisut julkisten hankintojen pullonkauluihin. [Ratkaisut julkisten hankintojen pullonkauluihin](#)

¹⁷¹ Esim. Hanselin työkalut, KEINO-hankkeen, Hankinta-Suomen ja JHNY: n materiaalit.

¹⁷² Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista 568/2024, [Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista | 568/2024 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#)

Kehitysehdotukset pelastustoimen hankintatoiminnan kehittämiseksi:

Hankintatoiminnan kehittäminen:

Strateginen johtaminen:

- Kehitetään hankintojen strategiatyötä enemmän vastuullisuus- ja riskienhallinnan näkökulmat huomioivaksi.
- Sitoutetaan johto ja hankinnoista vastaavat strategiatyöhön.
- Hyödynnetään aluehallintoviraston asiantuntija-arvioita investointien kehittämisessä.

Hankintataidot:

- Tuetaan pelastustoimen hankintayksiköiden hankintaosaamista mm. mahdollisuuksilla koulutuksiin.
- Tehdään tutkimustyötä pelastustoimen hankintojen vaikutuksien arvioimiseksi mm. päästöjen, kemikaaliturvallisuuden ja toiminnan aikaisten mallien osalta.
- Hyödynnetään tutkimus ja innovointityössä markkinatoimijoita ja oppilaitosyhteistyötä.
- Syvennetään toimialan ja konsernipalveluiden yhteistyötä hankintatoiminnan kehittämisessä.
- Kehitetään hankintakriteereitä kokemukseen ja tietopohjaan perustuen.

Tietojohtaminen ja vaikuttavuus:

- Hyödynnetään valtakunnallisella ja alueellisella tasolla kerättävää tietokantaa pelastuslaitoksien hankintatoiminnan kehittämisessä.
- Kehitetään investointeihin liittyviä toimintamalleja esim. kaluston- ja materiaalihallinnan sekä kiinteistöjen osalta (standardisointi).
- Otetaan datan hyödyntäminen tehostetummin osaksi hankintojen suunnittelua ja tiedolla johtamista.
- Laaditaan vaikuttaville hankinnoille tavoitteet ja seurattavat mittarit, jos sellaisia ei ole.

Taloudellinen vastuullisuus:

- Kehitetään tilaajatoimittaja -yhteistyötä markkinavuoropuhelun lisäämiseksi.
- Huomioidaan hintalaatusuhde ja elinkaarikustannukset, ei pelkästään halvin hinta.
- Kiinnitetään huomiota yhteiskäytön mahdollisuuksiin etenkin kaluston ja tilaratkaisujen osalta.
- Tilaratkaisuissa huomioidaan myös tulevaisuuden muuntotarpeet sekä tilankäytön optimointi.
- Vältetään päällekkäisiä hankintoja kustannustehokkuuden edistämiseksi.
- Huomioidaan mahdollisuudet hyödyntää paikallista osaamista ja tuetaan PK-yrityksien toimintaa esim. pienhankinnoissa ja jakamalla hankintoja osiin.
- Mahdollistetaan innovatiivisuus hankinnoissa, joissa tunnistetaan kehittämisen tarve.

Ekologinen vastuullisuus:

- Edistetään tutkimustyötä pelastustoimen ympäristövaikutuksien arvioimiseksi mm. päästöjen, kemikaaliturvallisuuden ja toiminnan aikaisten mallien osalta.
- Edistetään tutkimusta myös yleisimpien hankittavien tuotteiden kohdalla. Selvitetään hankintojen vaikuttamispotentiaalia. Työkaluna esim. markkinakartoitus ja oppilaitosyhteistyönä tehdyt projektit ja työt.
- Pyritään tunnistamaan tutkimustyön pohjalta vaikutuksiltaan potentiaalisimmat hankinnat ekologisen vastuullisuuden kehittämiseksi.

Sosiaalinen vastuullisuus:

- Ohjataan hankintoja enemmän tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta huomioivaksi.
- Edistetään hankintojen suunnittelussa käyttäjälähtöisyyttä ja työhyvinvointia ottamalla huomioon myös loppukäyttäjien näkökulmat ja arviot.
- Kiinnitetään huomiota hankintojen mahdollisiin eettisiin ja sosiaalisiin ongelmiin tuotanto- ja toimitusketjujen osalta.
- Selvitetään pelastustoimialan mahdollisuuksia hankinnoilla työllistämiseen.

Liite 1

Riskin aihe	Riskin merkitys	Kuvaus
	asteikolla 1–4	Kuvaus tarkasteltavasta riskistä, sen luonteesta ja vaikutuksista.
Taloudelliset riskit		
Hinta ja kustannusten hallinta		
Toimittajan taloudellinen tilanne		
Elinkaarikustannukset (sisäiset ja ulkoiset kulut)		
Sopimukselliset riskit		
Ehdokas/ Toimittajariski		
Sidosryhmäriippuvuus		
Toimitusketjun häiriöt		
Toimintatavat		
Laadulliset riskit		
Pakotteet		
Tietoturva		
Immateriaalioikeudet		
Toiminnallinen riski		
Johtaminen		
Operatiivinen toiminta		
Vaikutus kriittiseen infraan		
Väestön toimintakyky ja tarjottavat palvelut		
Sisäinen turvallisuus		
Jatkuvuudenhallinta		
Mainehaitta		
Teknologia ja tietoturvariskit		
ICT		
Tietoturva		
Yhteensopivuus		
Ympäristöriskit		
Vaikutukset luontoon, maaperään, ilmaan, tai alueen käyttökelpoisuuteen		
Eettiset riskit		
Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus		
Työolosuhteet		
Esteettömyys ja saavutettavuus		

Riskien merkitys arvoasteikolla			
1 Ei merkitystä	2 Lievä	3 Merkittävä	4 Erittäin merkittävä

Riskin todennäköisyys ja sen vaikutukset				
Hyvin lievä	Lievä	Keskimääräinen	Korkea	Hyvin korkea
Harvemmin kuin kerran 1000 vuodessa	Kerran 500–1 000 vuodessa	Kerran 100–500 vuodessa	Kerran 10–100 vuodessa	Useammin kuin kerran 10 vuodessa

Liite 2

Esimerkkejä energiatehokkuuden tarkastelussa huomioitavista asioista:

Rakennuksen tekniset ominaisuudet:

- Lämmöneristys: Seinien, kattojen, lattioiden ja ikkunoiden U-arvot, eli lämmönläpäisykertoimet. Huono eristys lisää lämmitys ja jäähdytystarvetta.
- Ilmatiiviys: Rakenteiden ilmanpitävyys vaikuttaa ilmanvaihdon hallintaan ja energiankulutukseen.
- Ikkunat ja ovet: Energiatehokkaat ikkunat, sekä ilmanpitävät ovet. Ikkunoiden koko ja suuntaaminen auringon säteilyn hyödyntämiseksi.
- Rakennusautomaatio: Älykkäät järjestelmät mahdollistavat kulutuksen optimoinnin.

Talotekniset järjestelmät:

- Lämmitys- ja jäähdytysjärjestelmät: Kaukolämpö, lämpöpumput, aurinkolämmitys, niiden tehokkuus ja säädettävyys

Ilmanvaihto ja lämmöntalteenotto (LTO):

- Vähentää lämmitysenergian tarvetta merkittävästi

Sähkölaitteet ja valaistus:

- Valaistus: LED-valaistus ja läsnäolo- tai päivänvalosäätimet parantavat tehokkuutta
- Sähkölaitteet ja niiden energiatehokkuus

Uusiutuvat energialähteet:

- Aurinkopaneelit: Tuotannon ja kulutuksen suhde, mahdollisuus liittää verkkoon
- Maalämpö tai ilmalämpöpumput: Hyvä vaihtoehto erityisesti uudisrakennuksissa tai peruskorjauksissa
- Energiavarastointi: Akkujärjestelmät tasapainottavat kulutusta ja varastoivat energiaa

Käytön ja toiminnan tehokkuus:

- Tilojen käyttöaste: vähäisellä käytöllä olevat tilat tuottavat turhaa kulutusta
- Käyttäjien toimintatavat: Energiatehokas käyttäminen (esim. valojen sammuttaminen) vaikuttaa paljon
- Aikataulutettu käyttö: Järjestelmien (lämmitys, ilmanvaihto) ohjelmointi käyttöaikojen mukaan

Energiankulutuksen seuranta ja raportointi:

- Mittarointi: Tarkka kulutuksen seuranta osa-alueittain (lämmitys, viilennys, sähkö, vesi)
- Energia-analytiikka: Datan hyödyntäminen kulutuksen optimointiin ja poikkeamien havaitsemiseen
- Sertifikaatit ja luokitukset: Esim. LEED, BREEAM, RT-ympäristöluokitus tai E-luku

Rakennuksen elinkaari ja ylläpito:

- Korjausvelka ja huoltohistoria: Vanhojen järjestelmien modernisointitarpeet
- Materiaalivalinnat: Energiatehokkuus myös materiaalien valmistuksen ja kierrätyksen näkökulmasta (kokonaishiilijalanjälki)
- Kestävä rakentaminen ja muuntojoustavuus: Mahdollisuus sopeutua muuttuviin käyttötarpeisiin energiatehokkaasti.

VASARA – hanke
Pelastuslaitosten hankintojen vastuullisuusarviointityökalu
(1.9.2024 – 31.10.2025)

Satakunnan pelastuslaitos
2025